

Viliam Klimáček (1958)

SISSI (Útěky Alžběty Rakouské)

Epopej z císařského dvora

PŘEKLAD	KATARÍNA A MAREK PIVOVAROVI
REŽIE	PETER GÁBOR
DRAMATURGIE	SYLVIE RUBENOVÁ
SCÉNA	MICHAL SYROVÝ
KOSTÝMY	ALENA SCHÄFFEROVÁ
HUDBA	NIKOS ENGONIDIS
VÝBĚR HUDBY	PETER GÁBOR
KOREPETICE	NIKOS ENGONIDIS
CHOREOGRAFIE	KRISTÝNA SLEZÁKOVÁ
POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE	LUCIE KURNICKÁ

Osoby a obsazení:

SISSI, císařovna Alžběta Rakouská	Pavlna Kafková
FRANZ JOSEF I., císař rakouský	Petr Houska
IDA FERENCZY, dvorní dáma	Petra Lorencová
ŽOFIE, arcivévodkyně	Marie Logojdová
RUDOLF, korunní princ	David Janošek
GYULA ANDRÁSSY, uherský hrabě a politik	František Strnad
BAY MIDDLETON, anglický učitel jezdeckví	Vladimír Polák
KATEŘINA SCHRATT, herečka Burgtheateru	Lada Bělašková
MARY VETSEROVÁ, poslední Rudolfova milenka	Izabela Firlová
MARIE VALERIE, nejmladší dcera císařovny	Sára Erlebachová*
FANNY ANGERER, kadeřnice Jejího Veličenstva	Kateřina Vainarová
KONSTANTIN, předčítač Jejího Veličenstva	Ivan Dejmal

*studentka 2. ročníku hudebně-dramatického oddělení Janáčkovy konzervatoře v Ostravě

TAJNÝ, šéf císařovy tajné služby **Vladimír Čapka**
 GONDRE COURT, Rudolfův vychovatel

František Večeřa

MIZZI CASPAROVÁ, Rudolfova milenka

Kateřina Vainarová

HEINRICH HEINE, básník

David Janošek

ACHILLES

Ivan Dejmal

DVORNÍ DÁMY, KURTIZÁNY A DALŠÍ

Marie Dinkovová, Jana Ryšlavá, Kristýna Slezáková

SBOR DVOŘANŮ, LOKAJŮ, TAJNÝCH, KURTIZÁN, EVŽENŮ

Lada Bělašková, Vladimír Čapka, Ivan Dejmal, Marie Dinkovová,

Sára Erlebachová, Izabela Firlová, David Janošek,

Vladimír Polák, Jana Ryšlavá, Kristýna Slezáková,

František Strnad, Kateřina Vainarová, František Večeřa

Hudební nahrávka:

Hudební režie

Otakar Mlčoch

Mix a mastering

Radim Vaněk

Piano a violoncello

Nikos Engonidis

Džura

Anastasios Engonidis

Pozoun

Věroslav Lanča

Kytara

David Straka

Housle

Pavel Urban

Flétna

Michal Žáček

Jazyková spolupráce (český jazyk)

Pavčina Kuldánová

Jazyková spolupráce (řecký jazyk)

Anastasios Engonidis

Představení řídí

Věra Kryšková

Text sleduje

Jana Hořínová

Technický šéf	Stanislav Muntág
Jevištní mistři	Miloslav Novák, Petr Novák
Mistr osvětlení	Stanislav Dvořák
Mistr zvuku	Adam Špinka
Zvukaři představení	Markéta Špoková
	Pavel Johančík
Mistrová vlásenkárny	Renáta Školoutová
Mistrová garderoby	Naděžda Vránková
Mistr rekvizit	Marek Kalík
Šéf výpravy	David Bazika
Vedoucí umělecko-dekoračních dílen	Barbora Macháčová
Vedoucí výroby kostýmů	Eva Janáková

Scénické dekorace vyrobily umělecko-dekorační dílny NDM

Technolog – Ivana Stuchlíková, mistr čalounické dílny – Petr Missig,
 mistr malířsko-kašérské dílny – Jaroslav Macháč, mistr truhlářské dílny
 – Radomír Maschke, mistr zámečnické dílny – Jaroslav Kocourek,
 mistr zbrojářsko-šperkařské dílny – Jaroslav Dovalil

Kostýmy a doplňky vyrobily krejčovny NDM

Mistrová dámské krejčovny – Iva Koplová, mistrová pánské krejčovny
 – Kamila Wasniowska, modistka-dekoratérka – Petra Dočkalová

**Česká premiéra 8. června 2017 v 18.30 hodin
 v Divadle Jiřího Myrona**

Viliam Klimáček, foto Ctibor Bachratý

Viliam Klimáček

Viliam Klimáček se narodil 14. září 1958 v Trenčíně. Po vystudování Lékařské fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě pracoval zprvu jako kardiochirurg, posléze coby anesteziolog a nějakou dobu i jako perfuziolog, kdy v rámci svého povolání obsluhoval umělé srdce.

V roce 1985 zakládá vystudovaný lékař společně s trojicí matematiků Ivanem Mizerou, Zuzanou Benešovou a Milanem Paštěkou amatérský divadelní soubor GUnaGU. Jejich cílem bylo vytvoření literárního kabaretu *Vestpocketka*, po němž měl následovat programový rozpad souboru. S čím však tak úplně nepočítali, byl úspěch jejich první inscenace. Ten zapříčinil nejen to, že se soubor nerozpadl, jak měl v plánu, ale ve společné tvorbě pokračoval a po sedmi letech fungování na amatérské půdě se GUnaGU v roce 1992 transformuje v divadlo plně profesionální.

Netrvalo tedy příliš dlouho (konkrétně devět let) a Klimáček zanechal lékařské praxe, aby se naplno mohl věnovat divadlu a literatuře. Jakožto umělecký šéf, dramatik, režisér a eventuální herec dává divadlu rozhodně více než plný úvazek, krom toho píše nejen divadelní hry, ale věnuje se i próze a příležitostně i poezii. A nutno dodat, že je autorem neobyčejně úspěšným.

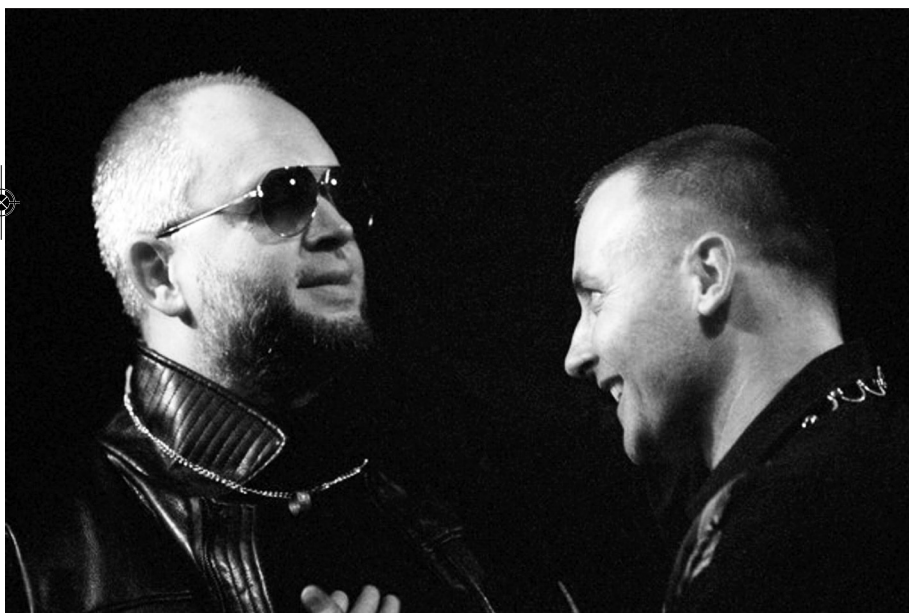
Je sedminásobným držitelem prestižní Ceny Alfréda Radoka za nejlepší českou a slovenskou hru a dvojnásobným držitelem Prémie Literárního fondu (za knižní výběr divadelních her *Deset her* a za román *Náměstí kosmonautů. Generace IO*). Většinu her uvádí ve svém domovském divadle GUnaGU, které se zaměřuje výlučně na vlastní, autorské hry. Řadu jich však napsal i přímo pro Slovenské národní divadlo, jsou to např. *Demokrati*, *Karpatská horká*, *Hypermarket*, *Mojmír II. aneb Soumrak říše* a *Sissi (Útěky Alžběty Rakouské)*. První dva zmíněné tituly na první slovenské scéně i režíroval, inscenace *Mojmíra II.* posbírala ceny DOSKY celkem v pěti kategoriích.

Českému publiku se asi nejvýrazněji představil hrou *Hypermarket*, kterou v rámci projektu Bouda II. uvedlo pražské Národní divadlo v roce 2004, ani na jiných českých scénách však není žádným nováčkem. Od roku 2000 se jeho texty na tuzemských jevištích dočkaly 36 inscenací, přičemž v roce 2014 uvedlo jeho hry na svá prkna dokonce šest českých divadel. V Ostravě se poprvé představil v roce 2005, a to rovnou dvakrát. Nejprve v únoru v Divadle Petra Bezruče hrou *Mária Sabína* a koncem května ve zkušebně Divadla Antonína Dvořáka

Povídkami z fastfoodu. Dva roky poté uvedlo Divadlo Petra Bezruče ještě *Hypermarket*, ale od roku 2007 nastává desetiletá pauza, kterou nyní přerušuje až *Sissi*.

Viliam Klimáček je nejčastěji vydávaným dramatikem časopisu *Svět a divadlo* (SAD). Dosud zde vyšlo 15 jeho titulů (a jeden, jehož byl spoluautorem), z nichž hry *Díleri* a *Komiks* byly napsány přímo pro SAD. Jeho dramata se kromě slovenských a českých divadel hrají v Rakousku, Francii, Itálii a Kanadě.

Píše nejen pro divadlo, ale i pro rozhlas, televizi a film. Je autorem několika básnických sbírek, románů a knihy pohádek. Žije v Bratislavě, kde působí nejen v divadle GUnaGU, ale i v metabeatové formaci Big Bastard Beat Band of Bratislava, která hrává každý poslední pátek v měsíci ve sklepě GUnaGU.

Viliam Klimáček jako Edo ve hře *English is easy, Csaba is dead*

Divadlo je lisovaná emoce, je to zhušťovač času

Hravé, obrazné, až výtvarné myšlení a parodicko-persiflážní vztah k rozličným kulturním mýtům a společenským stereotypům jsou nejen významné znaky klimáčekovského typu divadla, ale i jeho beletristické praxe. Pro toto divadlo charakteristická neucelenost, fragmentárnost, klipovitost často vyplývala (...) z kolektivních tvořivých přístupů, které byly v GUnaGU od dob jeho zrodu preferovány. Za mnohé příklady alespoň jeden, týkající se inscenace Hlt z roku 1991: „Já jsem donesl povídku, Balek písňové texty a Mizera dialogy. Z toho jsme skládali scénář a přepisovali ho společně s Alešem Votavou, který režíroval.“ Vizuální imaginativnost podpořená mohutným smyslem pro bizarnost detailů a jejich kombinaci a nonsensové fúze časoprostorových reálií se v Klimáčekově díle projevují často a opakovaně v podobě vícera vracejících se motivů.

Klimáčekovy tvůrčí aktivity se staly originálním přemostěním tradic a postupů pozdní divadelní avantgardy s mnoha aktuálními tematickými inovacemi (virtuální realita, konzumní společnost, násilí, vyprázdněnost současného jazyka apod.). V tomto smyslu tedy autor ve slovenské literatuře funguje v kontextu skupiny mladších spisovatelů, jako jsou např. Tomáš Horváth, Michal Hvorecký, Laco Kerata, kterou bychom mohli označit jako opožděnou slovenskou verzi coolness literatury, která svého západoevropského vrcholu dosáhla v osmdesátých letech 20. století, tedy v době Klimáčekových tvůrčích počátků. Ukazuje se, že byť s tímto estetickým proudem nemohl být tehdy v přímějším kontaktu, minimálně k intuitivnímu absorbování podobných postupů do široké škály svých autorských metod od počátku směřoval. Viliam Klimáček je jednou z nejvýraznějších, ale i nejdiskutovanějších osobností současného slovenského divadelnictví se stoupající mírou akceptace v českém divadelním prostředí, kde je dnes jednoznačně nejznámější postavou reprezentující slovenské drama.

Z článku Radoslava Passii *Podoby dramatické a divadelní tvorby Viliama Klimáčka na Slovensku a v Česku a náčrt její kritické reflexe*¹ vybrala a přeložila Sylvie Rubenová.

¹Passia, Radoslav: Podoby dramatické a divadelní tvorby Viliama Klimáčka na Slovensku a v Česku a náčrt její kritické reflexe. In: ČLOVĚK – Časopis pro humanitní a společenské vědy, roč. 2007, č. 7.

Tuto tvůrčí metodu aplikuje Klimáček i ve hře *Sissi (Útěky Alžběty Rakouské)*, kdy na rozloze 85 stran textu rozehraje čtyřicet let nejen ze života císařovny, ale i jejího nejbližšího okolí. Díky takové fragmen-tárnosti je schopen (a občas přímo nucen) na ploše jediného dialogu předestřít několikaměsíční vývoj vztahu od seznámení přes opatrné obcházení až po zamilovanost a podlehnutí. Této divadelní hře před-chází její výrazně komornější verze nazvaná pouze *Sissi*. Ostatně, jak řekl sám Viliam Klimáček, „tá dáma je moja srdcová záležitosť“.

Viliam Klimáček

Alžběta Rakouská

Z bavorské princezny císařovnou

Alžběta Amálie Evženie se narodila na Štědrý den roku 1837 jako čtvrté dítě bavorského vévody Maxmiliána Josefa a jeho ženy Ludoviky Vilemíny, dcery bavorského krále Maxmiliána I. Josefa. Oba její rodiče pocházeli ze starého německého rodu Wittelsbachů (matka z hlavní linie a otec z vedlejší větve). Společně s dalšími osmi sourozenci vyrůstala nedaleko Mnichova na venkovském sídle zvaném Possenhofen. Všechny děti byly vychovávány velmi svobodomyšlně, takže spíše než dvorní etiketě a francouzštině se věnovaly jízdě na koni nebo plavání. Alžběta pobyt v sedle milovala a patřila mezi nejlepší jezdce své doby. Nejen proto se stala nejoblíbenějším dítětem volnomyšlenkářského vévody, zdědila toho po něm mnohem víc – velký cit pro přírodu a umění, a především neustávající touhu po svobodě a volnosti. Alžbětino šťastné a bezstarostné dětství a dospívání však bylo předčasně ukončeno v jejích patnácti letech v důsledku jediné rodinné návštěvy...

Psal se rok 1853 a tehdy dvaadvacetiletý rakouský císař František Josef I. měl přání se co nejdříve oženit. Požádal tedy svou matku, arcivévodkyni Žofii Frederiku Bavorskou, aby se mu po nějakých vhodných nevěstách poohlédla. Ta po několika neúspěšných seznámovacích setkáních pozvala na návštěvu do Bad Ischlu svou sestru Ludoviku Vilemínu i s jejími nejstaršími čtyřmi dětmi. Většina zdrojů tvrdí, že k sňatku s císařem byla předurčena Alžbětina starší sestra Helena, zvaná Néné. Protože se na Possenhofenu o „dvorskou výchovu“ příliš nedbalo, měla Helena co dohánět – výuku tance, pohybu, oblékání (s tím souvisela patřičná výbava) a zejména pro dvůr nesmírně důležitou francouzštinu. Zdá se však, že okolnosti jejímu „štěstí“ dvakrát nepřály. Nedlouho před chystanou návštěvou Ischlu, která se měla uskutečnit u příležitosti císařových 23. narozenin (18. srpna 1853), zemřel jeden vzdálený příbuzný, a tak musely všechny dámy držet smutek a chodit v černém. O tři roky starší Helena, jež byla o poznání vážnější než Alžběta, však v černém oblečení působila příliš přísně a upjatě a císaře evidentně neokouzli. To se však nedá říct o její mladší sestře. Císařova rozpustilá, patnáctiletá sestřenice Alžběta si nejen okamžitě získala jeho pozornost, ba mnohem víc – vmžiku se do ní zamiloval. A láska Františka Josefa I. byla opětována, jak ostatně dokládá i dopis arcivévodkyně Žofie jejímu synovi Ferdi-

Sissi, maďarská korunovace

nandovi Maxmiliánovi, který se jako jediný setkání v Ischlu nezúčastnil: „... *Láska snoubenců roste každou hodinu takovou rychlostí, že bys tomu nevěřil! Jednou, zatímco jsem seděla s Luisou ve vedlejší pokojí na sofa, řekla náhle: „Ale teď už to uvnitř zachází moc daleko!“ a oni tam spolu stáli v pevném objetí, zaměstnání dlouhým polibkem.*“

Ostatně jako zásubní dar věnovala Žofie snoubencům osudnou Císařskou vilu v Bad Ischlu (k ní byla později dostavěna ještě dvě křídla, takže celá stavba měla tvar písmena E jako Elisabeth). Nelze tak s jistotou říct, zda byl pro arcivévodkyni císařův výběr, jemuž se zprvu snažila marně bránit, skutečně takovým zklamáním, jak se tvrdívá. Jisté ovšem je, že toto císařovo rozhodnutí přineslo řadu problémů jeho vyvolené, mladinké Alžbětě. Samozřejmě velice ublížilo jejímu vztahu se starší sestrou, neboť skutečnost, že vám vaše milovaná mladší sestra vyfoukne toho nejlepšího ženicha, jakého si dívka tehdejší doby mohla vysnit, se překonává jen pozvolna a těžce. Tento rozpor však sestry časem dokázaly překonat (napomohl tomu i fakt, že se Helena posléze zamilovala a šťastně provdala za knížete Maxmiliána Antonína Thurn-Taxise) a byla to právě Alžběta, kdo v květnu 1890 stál po boku sestry Heleny, když umírala. Mnohem větším úskalím se jevila skutečnost, s níž se ostatně potýkala i Helena před chystaným setkáním v Bad Ischlu, totiž absence dvorského vychování. Alžběta tedy měla před svatbou (a samozřejmě i dlouho po ní) v tomto ohledu hodně práce – musela zvládnout tanec, oblékání, etiketu, cizí jazyky, zkrátka vše, co si žádal přísný španělský ceremoniál, jenž na dvoře panoval. Pro budoucí císařovnu se však dohánění opomíjeného nikdy nestalo jejím hlavním zájmem a snahou, neboť dvorská pravidla se ani v nejmenším neslučovala se svobodomyšlností, v níž byla vychovávána a kterou ke svému životu nutně potřebovala. S touto překážkou proto bojovala po celý zbytek svého života.

Svatba se konala 24. dubna 1854 v augustiniánském kostele ve Vídni a samozřejmě se jednalo o velkolepou událost. Ke vstupu do manželství dostala Alžběta 50 tisíc zlatých jako věno, její nastávající však sumu „dorovnal“ dvojnásobným obnosem, k tomu připadla i apanáž na potřebné výdaje, jako např. stolování, prádlo, koně, personál atd., rovněž v hodnotě 100 tisíc zlatých. Asi „nejzvláštnějším“ svatebním darem, který novopečená císařovna obdržela, byl „dar svatebního rána“, který měl kompenzovat ztracené panenství a jehož hodnota čítala 12 tisíc dukátů.²

²Pro představu: 1 dukát měl tehdy hodnotu 4 a 1/2 zlatky, za 1 a 1/2 zlatky jste

Život na dvoře

Jak už bylo zmíněno, dvorský život představoval pro Alžbětu tvrdou zkoušku, a to nejen prvních pár měsíců, kdy musela dohánět „mezery“. Španělský ceremoniál, který na vídeňském dvoře vládl, měl velmi přísná (a pro císařovnu mnohdy nepochopitelná) pravidla a jejich dodržování se naprosto neslučovalo s Alžbětinou povahou. Se svým manželem Františkem Josefem příliš času trávit nemohla, proto se její nejbližší společností staly přidělené (a později vybírané) dvorní dámy. Tou první, již jí po svatbě přidělila arcivévodkyně, byla hraběnka Žofie Esterházyová a jejich vztah rozhodně nebyl ani tak přátelský, jako spíš problematický, čemuž se u věkového rozdílu čtyřiceti let (císařovně bylo v době jejich seznámení 16 let, zatímco hofmistryni 56 let) nelze ani divit. Situace se výrazně zlepšila začátkem 60. let, kdy císařovna do svých služeb přijala maďarskou dvorní dámu Idu von Ferenczy. Ta ji okouzila svou bystrotou a přirozeností, ale vhod přišly i její „politické kontakty“, přátelila se totiž jak s hrabětem Andrássem, tak s Ferencem Deákem. Ida se brzy stala Alžbětinou důvěrníci, a směla jí dokonce tykat. Mezi další oblíbenkyně císařovny patřily např. Marie Festeticsová či Irma Sztárayová (dvorní dámy) či její osobní kadeřnice Franciska Feifaliková – ta jí navíc byla podobná natolik, že ji občas zastupovala při oficiálních holdovacích akcích, např. z balkonu, lodi či kočáru.

Protože byl císař často zaneprázdněn státnickými povinnostmi, začala se Alžběta brzy cítit opomíjená, opuštěná a znuděná. Tomu rozhodně nepřispívala ani idiosynkrazie³, již trpěla, která jí dvorský život značně znesnadňovala: pro císařovnu, která nesnáší nepřetržitou pozornost davů, vídeňský dvůr příliš pochopení neměl. Zprvu dvorskou

si tenkrát koupili např. kopu (tzn. 60) vajec, tedy za dukát jste měli kopy tři. Alžbětino ztracené panenství tak nabylo hodnoty 2 160 000 vajec; pokud počítáme, že dnes dáme za vejce cca 2 Kč (jsou-li někde „v akci“), dostaneme sumu 4 320 000 Kč. O věnu a apanáži nemluvě...

³ „Duševní idiosynkrazie je jistá přecitlivělost, v některých případech až nesnášenlivost vůči jistým konkrétním podnětům, jejichž zdrojem mohou být jiní lidé nebo okolní prostředí. V případě, že se jedná o spontánně vzniklou idiosynkrazii mezi dvěma či více lidmi, může být komunikace mezi nimi značně narušena. Idiosynkrazie je nebezpečná proto, že směřuje pozornost jinam než ke sdělení samotnému. Pozornost je z velké části věnována rušivému elementu, který do jisté míry omezuje možnost plně se soustředit na projevy člena/členů komunikačního procesu.“ (zdroj: wikipedia.org)

Snoubenci na vyjíždce

Arcivévodkyně Žofie s malou Giselou, arcivévoda František Karel, císařovna Alžběta a císař František Josef s malou Žofií

Gisela s dcerou Augustou, korunní princ Rudolf, František Josef s Giselinou dcerou Alžbětou, Giselin manžel Leopold Bavorský a Alžběta s Marií Valerií

znuděnost řešila projíždkami kočárem či dlouhými procházkami, když však osamění trvalo delší dobu, začala se stahovat do sebe. Tato dlouhodobá nemožnost volně dýchat u Alžběty vyústila v závažnou bronchitidu (dost možná psychosomatického původu). Lékaři ji tehdy poslali na ozdravný pobyt na Madeiru, kde císařovna poprvé pocítila svobodu cestování. Proto pokaždé, když onemocněla, stačilo opustit Vídeň a odjet do dalekých krajů a všechny zdravotní problémy byly vbrzku tytam. Na cestách byla volná a šťastná, mohla dýchat, jíst, radovat se a užívat si života... Jakmile se však vrátila zpět do Vídně, začalo zanedlouho vše nanovo. A o co víc nesnášela Vídeň, tím spíš milovala Uhry, což jí Rakušané nemohli odpustit.

Krkavčí matka?

Rodinný život se ženou, která „nevydrží doma“, rozhodně příliš idylicky nezní, nicméně každá mince má dvě strany. Pokud se říká, že vztahy mezi manželkou a její tchyní bývají leckdy „problematické“, Alžběta a její teta Žofie byly v tomto přímo ukázkovým příkladem. Žofie byla zvyklá třímat otežte pevně v rukou a samozřejmě se nejen řídit dvorským protokolem, ale také jej důsledně požadovat po ostatních, a to rozhodně nekorespondovalo se smýšlením její nespoutané snachy. Navíc František Josef na matčiny „rady“ nedal dopustit, dokud se celým srdcem nezamiloval do bavorské princezny, které nedokázal nic odříct.

První dítě se jim narodilo necelý rok po svatbě, 5. března 1855, a byla jím princezna Žofie (pojmenovaná samozřejmě po arcivévodkyni). Princezna Gisela, jejich druhorozená, na sebe nenechala dlouho čekat a na svět přišla 12. července 1856. Výchova však nepřípadla přímo jejich matce, ale dohled nad ní měla babička. Domnívala se, že její snacha je na to příliš mladá a nezralá, a tudíž vše musí vzít do svých rukou (a proti Alžbětině vůli), což se stalo zdrojem častých konfliktů. Alžběta se cítila odstrčená: nejenže František Josef neměl čas se jí věnovat tak, jak by si přála, ale o tom, kdy bude moci vidět své vlastní děti, rozhodovala její tchyně. Žofiinu rozhodnutí se zásadně postavila jedinkrát v životě, když se v roce 1857 rozhodla, že na plánovanou návštěvu Uher s císařem vezme s sebou i obě princezny, ač si to arcivévodkyně nepřála. Tento odpor se jí však stal doslova osudným. Na cestách onemocněla zprvu mladší z dcer, malá Gisela, podařilo se jí však černý kašel přemoci. Její starší sestra Žofie, která

se nakazila od ní, však tolik sil a štěstí neměla a 29. května 1857 v Budíně onemocnění podlehla. Alžbětu smrt prvorozené dcery nesmírně zasáhla, a jelikož si účast princezen na této cestě vydobyla i přes Žofii nesouhlas, cítila se za to přímo odpovědná. Krom sebe však vinila i mladší z dcer, druhorozenou Giselu, která onemocněla jako první. Sestřino úmrtí se tak na vztahu dcery s matkou nezvratně podepsalo. Po této smutné události se císařovna vzdala jakékoli péče o děti a přenechala veškerou starost o ně arcivévodkyni Žofii. To se tedy netýkalo jen „odvržené“ Gisely, ale i korunního prince Rudolfa, jenž se narodil v roce následujícím po oné tragédii, 21. srpna 1858. Gisela ani Rudolf neměli matku se vším všudy a nahrazovala jim ji babička Žofie, přesto však pro ně tak vzácnou matku zbožňovali a obdivovali. Chybějící mateřskou lásku si však bohatě kompenzovali láskou sourozeneckou, již odmalička k sobě měli velice blízko a trávili spolu téměř veškerý čas. O to hůře pak snášeli odloučení, když Rudolf dorostl věku šesti let a nastal čas, aby každý z nich dostal svůj vlastní dvůr. Korunnímu princovi byla předurčena vojenská výchova a jeho vychovatelem se stal generálmajor hrabě Gondrecourt. Ten se proslavil úspěchy na bitevním poli, avšak jeho výchovné metody byly velice drastické a pro dítě se mohly stát (a dle všeho se v jistém smyslu i staly) něčím přímo fatálním. Když se o Gondrecourtových postupech a metodách dozvěděla Alžběta, okamžitě přiměla císaře ke změně a jako vychovatel následníka trůnu byl vybrán hrabě Latour. Byť se sama císařovna Rudolfovi osobně příliš nevěnovala, nemohla snášet, aby její dítě trpělo.

Vše se změnilo až s nejmladší dcerou, princeznou Marií Valerií narozenou 22. dubna 1868. Mezi narozením Rudolfa a Marie Valerie uběhlo dlouhých deset let, císařovna byla již zralou třicetiletou matkou, příliš času ve Vídni netrávila, a jelikož bylo i po rakousko-uherském vyrovnání, mohlo se dítě narodit v Uhrách (proto se také princezně přezdívalo „uherské dítě“). Objevily se i spekulace, zda otcem princezny není sám hrabě Gyula Andrassy. Podstatné bylo, že nejmladší dcera mohla vyrůstat mimo vídeňský dvůr a tím pádem i po boku matky. Ta jí přezdívala „má jediná“, zatímco obě starší děti zcela přehlížela. Nelze se tedy divit, že Gisela a především Rudolf na sestru žárlili a příliš s ní nevycházeli (Gisela a Marie Valerie si začaly být blízké až v pozdějším věku).

Byť neprojevovala příliš mateřské účasti v životě svých potomků, přes jejich smrt se přenést nedokázala. Ostatně k vytvoření „odstupu“ ji

přiměl skon prvorozené Žofie. S tím, že ji 30. ledna 1889 dobrovolně opustil jediný syn Rudolf, se Alžběta nevyrovnala nikdy. Až do své smrti (tedy více než devět let) neoblékla jinou než černou barvu a čím dál intenzivněji se uzavírala do sebe.

Neklidný konec

Po Rudolfově smrti přejížděla z místa na místo, nikde nedovedla nalézt klid a nedokázala se zastavit, a tak trávila poslední léta neustále na cestách. Začátkem září 1898 se nacházela ve Švýcarsku, konkrétně v Ženevě, odkud se v sobotu 10. chtěla vydat lodí do Montreux. V témže čase pobýval v Ženevě i italský anarchista Luigi Lucheni, který připravoval atentát na prince Henryho Orleánského. Ten se však o jeho plánech dozvěděl a Ženevě se obloukem vyhnul. Lucheni se tudíž rozhodl vybrat si jako náhradu jinou prominentní osobu, o jejíž zdejší přítomnosti se dočetl v novinách, rakouskou císařovnu Alžbětu. Tu na její osudové cestě doprovázela dvorní dáma Irma Sztárayová, která celý atentát popsala v monografii *Poslední léta císařovny Alžběty*.

„Podvědomě jsem udělala krok kupředu, čímž jsem císařovnu před ním kryla. Muž udělal pohyb, jako by zakopl, vyrazil kupředu a v téže okamžiku také pěstí proti císařovně. Jako zasažená bleskem se bez hlesu zvrátila dozadu a já jsem se se zoufalým výkřikem sklonila k ní. Císařovna otevřela oči a rozhlédla se. Její pohled prozrazoval, že je při plném vědomí. Pak se, opírajíc o mne, pomalu zvedla a vstala. Oči se jí leskly, měla zrudlou tvář, nádherné copy uvolněné pádem jí visely jako ležérně spletený věnec kolem hlavy, byla nevýslovně krásná a majestátní... Mezitím se odevšad sbíhali lidé, zděšení brutálním útokem, a s účastí se císařovny vyptávali, zda se jí opravdu nic nepříhodilo. A ona, naprosto srdečně a vlídně, každému děkovala v jeho jazyce... ‚Mám dojem, že mě trochu bolí na prsou,‘ pravila, ‚ale nejsem si tím jistá.‘ Došly jsme do přístavu. Lodní můstek ještě přešla lehkým krokem, sotva však vstoupila na loď, udělalo se jí mdlo. ‚Potřebuji se o vás opřít,‘ zamumlala přiškrceně... Císařovna spočívala smrtelně bledá v mém náručí... S pomocí dvou mužů jsme ji odnesli na palubu a položili na lavici. Madame Dardelle dala přinést vodu a kolínskou a začala hned s oživováním císařovny... Rozstříhla jsem jí šňěrovačku, zastrčila mezi zuby kousek cukru namočený v éteru a projela mnou jiskřička

Alžběta, nejlepší jezdkyň své doby

Alžběta po smrti

naděje, když jsem zaslechla, že do něj jednou či dvakrát kousla... Císařovna pomalu otevřela oči a chvíli se zmateně rozhlížela, jako by se chtěla zorientovat, kde je a co se s ní stalo. Poté se začala zvedat a s naší pomocí se posadila. Otočila jsem se k cizí dámě a vydechla: ‚Merci!‘... Přestože se císařovna držela vsedě vlastními silami, vypadala velmi vyčerpaně. Její zastřený pohled, nejistý a nechápvavý, smutně kroužil kolem... Oči zabloudily k nebi a pak se zastavily na Dents du Midi. Odtud zvolna klouzaly dolů, spočinuly na mně, aby se mi navždy vryly do duše. ‚Co se to jen se mnou stalo!‘ To byla její poslední slova. Pak v bezvědomí klesla na lavici... Když jsem roztrhla hedvábný živůtek, spatřila jsem tmavou skvrnu velikosti mince... Odhrnula jsem košilku a objevila v srdeční krajině malou, trojúhelníkovou ranku, na níž ulpěla kapka sražené krve. Lucheni císařovnu probodl dýkou... ‚Ihned obraťte loď zpátky!‘ Vpluli jsme do přístavu, položili císařovnu na improvizovaná nosítka, jichž se chopilo šest mužů... Agonie probíhala mírně, bez známek zápasu, císařovna jen neklidně otočila hlavu stranou... V hotelovém pokoji jsme ji položili na postel. Doktor Golay už byl přítomen... ‚Není už žádná naděje,‘ pravil po chvíli... Přistoupil kněz a udělal církevní rozhřešení... Ve 2 hodiny 20 minut vyslovil lékař to strašné slovo... ‚Konec!‘“

Alžbětiny záliby

Císařovna velice pečovala o svůj vzhled a striktně si hlídala postavu, často až téměř ve zdraví nebezpečných mezích. Nikdy nepřekročila váhu 55 kg (při výšce 172 cm), a to ani během těhotenství. Držela poměrně drastické diety – jedla jen ovoce a pila šťávu ze syrového masa, mléko, víno, nosila silně utažené šněrovačky. Na co však nedala dopustit, byla zmrzlina. Nikdy si nesesdla, ani ve svých pokojích neměla židle a při hostinách používala zvláštní klekátka. S oblibou se vydávala na náročné několikahodinové túry, na nichž jí málokdo stačil.

Od mládí výborně jezdila na koni. Její otec ji učil i akrobatickým kouskům, ve kterých byla tak dobrá, že začala brát lekce od cirkusových krasojedkyně a později si nechávala stavět svou malou manéž, kde pod dohledem dál trénovala. Navzdory obecným zvyklostem i v kontrastu se svým společenským postavením si dovolila jezdit na koni „mužským způsobem“, tj. bez dámského sedla rozkročmo. Byla prý tenkrát považována za vůbec nejlepší světovou jezdkyňi své doby.

Kvůli revmatickým potížím však musela od jízd na koni později upustit. V každém zámku, který obývala, musela být zřízena tělocvična se základním gymnastickým vybavením. I díky své postavě se těšila pověsti nejkrásnější panovnice Evropy. Císařovna se zhruba od 45 let nenechávala fotografovat, jen výjimečně portrétovat, protože chtěla zůstat věčně mladá, alespoň ve vzpomínkách pro budoucí generace. Nesmírně si zakládala na svých krásných, velmi dlouhých a hustých kaštanových vlasech, které se staly její největší chloubou. Česáním trávila každé odpoledne dvě hodiny a jednou nebo dvakrát do měsíce absolvovala mytí vlasů. V tu dobu nesměl nikdo na císařovnu promluvit. Její dvorní kadeřnicí byla vlásenkářka z Burgtheateru, Františka (přezdívaná Fanny) Feifalíková, která Alžbětu nevědomky oslnila svou prací při její návštěvě v Burgtheateru. Na mytí vlasů připravovala šampón ze žloutků a z koňaku, poté se vlasy umyly teplou vodou a opláchly vývarem ze slupek vlašských ořechů. Po umytí chodila císařovna sem a tam, dokud vlasy neuschly.

Studovala šilence, jejich chování, projevy a zvyky, informovala se o jejich osudech, o průběhu nemoci a průvodních příznacích, neboť ji duševní úpadek a tragická smrt bratrance Ludvíka⁴, bavorského krále, stejně jako choromyslnost jeho bratra⁵ utvrdily v domněnce, že je duševní choroba v příbuzenstvu Wittelsbachů dědičná a jednoho dne postihne i ji.

Zamilovala si cestování, a tak často vyjížděla na výlety po Evropě. Její oblíbenou destinací se stalo řecké Korfu, kde trávila mnoho času a vybudovala tam zámek Achilleion. *„Je to umírající Achilles, jemuž jsem zasvětila svůj palác, protože pro mě ztělesňuje řeckou duši a krásu krajiny i lidí. Miluji ho, protože měl tak rychlé nohy. Byl silný a vzpurný, pohrdal všemi králi a tradicemi a lidskou masu považoval za nicotnou, dobrou leda k tomu, aby ji smrt zkosila jako stébla trávy. Pouze svou vůli považoval za svatou a žil jen pro své sny, jeho smutek měl pro něj větší cenu než celý jeho život.“*

Pakliže něco naopak nemilovala, byla to její přezdívka – Sissi, resp.

⁴Tělo Ludvíka II. Bavorského a doktora, který jej doprovázel na procházce, byla 13. června 1886 nalezena poblíž břehu Starnberského jezera. Tato úmrtí se nikdy nepodařilo objasnit, nicméně se nejspíše jednalo o pokus o útěk – čerstvě sesazený král byl zatčen dva dny předtím – v němž se Ludvíkovi doktor snažil zabránit, anebo o snahu o sebevraždu, které chtěl lékař zamezit.

⁵Ota I. Bavorský se na rozdíl od svého bratra Ludvíka dožil o poznání vyššího věku, první příznaky duševní choroby se u něj objevovaly však již od 17 let a choromyslným byl uznán ve věku 24 let.

Sisi. Ona sama se v dospělosti nazývala Alžbětou (Elisabeth). „Sisi“, nebo též „Setha“ či „Betha“, se jí říkalo v dětství a právě zkratka „Sisi“ se zachovala zejména díky podpisům v dopisech. Jméno „Sissi“ (se dvěma „s“) se mezinárodně objevuje od poloviny 50. let ve spojitosti s filmovou trilogií s Romy Schneiderovou v hlavní roli.

Byla nesmírně vzdělaná, svým zájmem o literaturu a jazyky ostatní převyšovala. Od dětství se učila anglicky, francouzsky a latinsky, po svatbě si mimo jiné osvojila maďarštinu, italštinu a staro- a novořečtinu. Nejdůkladněji se zabývala studiem maďarštiny a obou řeckých jazyků, které plynně ovládala. Svého učitele řečtiny Konstantina Christomanose s sebou ostatně brala i na své cesty po Evropě. Obdivovala Shakespeara (*Sen noci svatojánské* byl její oblíbenou hrou a sama se ztotožňovala s Titanií) či Homéra. Alžbětin největší obdiv však sklízel tehdy opovrhovaný básník Heinrich Heine.⁶ Dokonce mu nechala v Achilleonu postavit pomník, po její smrti však získal Achilleon císař Vilém a jeho sochu nechal strhnout a nahradil ji pomníkem císařovně. Ona sama psala básně a tvrdila, že jí v tom napomáhá Heine, se kterým se snažila spojit skrze duchovní cestu.

A large, stylized handwritten signature in black ink, appearing to read 'Sisi'. The signature is highly decorative with long, sweeping flourishes and loops, particularly at the end.

⁶Přeci jen to byl původem žid, který konvertoval k protestantství, navíc volnomyšlenkář a společenský kritik.

Kabinet

*Ten první⁷ byl
hezké zvíře,
jen uši větší měl;
však při krásy také míře
kdo na to by vzpomněl.*

*Já v tropech si ho držela
jak pejska pro radost,
byl milý sic, však já měla
ho brzy víc než dost.*

*Ten druhý⁸,
ach! Jak milý byl!
ten věrně sloužil mi:
ten úctu by zasloužil,
zůstat jen na zemi!*

*Často hladím starou kůži
a myslím na ten čas,
jenž pouty tak důvěrnými
opředl tenkrát nás.*

*Ten třetí⁹
pěkný neřád byl!
a hloupý jako vůl;
i plešatý i křivý byl
a žlab byl jeho stůl.*

⁷Imre Hunyady, Maďar doprovázející císařovnu na Madeiře coby její čestný kavalír.

⁸Hrabě Gyula Andrassy

⁹Friedrich Pacher von Theinburg, neznámý, kterého si císařovna vyhlédla na maškarním plese.

*Stoupám na čtvrtou kůži;
od západu mi poslán byl
podivný druh¹⁰!*

*Zrzavý byl můj ušatec
a řehtal nahlas dost,
and never was he sick, nor sore,
but jumped and pranced about.*

*Poslední kůže visí tu
dál od všech ostatních.*

*I přes to všechno trápení
byl to můj mazlíček¹¹,
proto má u mě na stěně
svůj čestný hřebíček.*

*A i když byl tak způsobný,
přece jen – čert mu věř!*

*Umíněný a nestálý,
vrtochy v hlavě měl,
když jste ho za cop tahali,
jak natruc zkameněl.*

*Často mě drcnul, porazil,
když spolehla jsem naň.
Jen hýčkání se podrobil,
poslech! jen vlídnou dlaň.*

Báseň a její interpretace byly převzaty z webových stránek
<http://erzsebet-kiralyne.blog.cz/1503/basen-kabinet>.

¹⁰William „Bay“ Middleton

¹¹František Josef I.

František Josef I.

František Josef I.

František Josef Karel se narodil 18. srpna 1830 ve Vídni jako syn arcivévody Františka Karla (mladšího syna císaře Františka I.) a jeho ženy Žofie, bavorské princezny. Byl doslova vymodleným dítětem, Žofie před jeho narozením pětkrát potratila, a tak před početím podstoupila léčbu v Bad Ischlu.

Pokládalo se za velice pravděpodobné, že jednou usedne na trůn, neboť jeho strýc Ferdinand I. žádné potomky neměl. Na potřebnou výchovu tak dohlížela jeho matka, která v mnoha ohledech formovala i jeho politické názory. František byl vychováván v přesvědčení o silné panovnické moci a utvrzován v myšlence, že císař se zodpovídá pouze Bohu. Kromě běžných předmětů studoval i vojenství a státní záležitosti ho od jeho sedmnácti let vyučoval sám státní kancléř, kníže Metternich.

Císařem se stal ve svých osmnácti letech, když během potlačení březnové revoluce v roce 1848 odstoupil jeho strýc Ferdinand I. a jeho otec se na naléhání Žofie vzdal trůnu ve prospěch syna. Na rakouský trůn nastoupil v Olomouci 2. prosince 1848 a od začátku se snažil zejména zamezit dalším revolučním snahám. Posledním dozvukem revoluce tak byla maďarská bitva u Világoše 13. srpna 1849, která byla krvavě potlačena vojsky Františka Josefa ve spojení s ruským carem Mikulášem. To mu Maďaři nemohli jen tak zapomenout, uherský nacionalista János Libényi se 18. února 1853 dokonce pokusil spáchat atentát na císaře, ten byl však jen lehce zraněn a Libényi následně popraven. Mladý císař se snažil Rakousko centralizovat a protivily se mu demokratické snahy. Byly to až porážky ve druhé polovině 50. let – nejprve v krymské válce a poté v bitvě u Solferina, díky které Rakousko ztratilo Lombardii – které jej přiměly pochopit, že Rakousko musí pokračovat cestou konstituční monarchie (na tento názor měla dozajista vliv i jeho milovaná žena).

Uhrové odmítli Ústavu a trvali na dualistické koncepci státu, a tak v roce 1867 došlo k rakousko-uherskému vyrovnání a František Josef se společně s Alžbětou nechali korunovat uherským králem a královnou.

František byl velice pracovitý, vstával časně – již v pět hodin ráno, v pozdějších letech ve čtyři hodiny. K snídani míval rohlíky se šunkou (pokud nebyl půst) a máslem. Podstatnou část dne trávil vyřizováním spisů za stolem své pracovny, dokumenty často četl i během oběda.

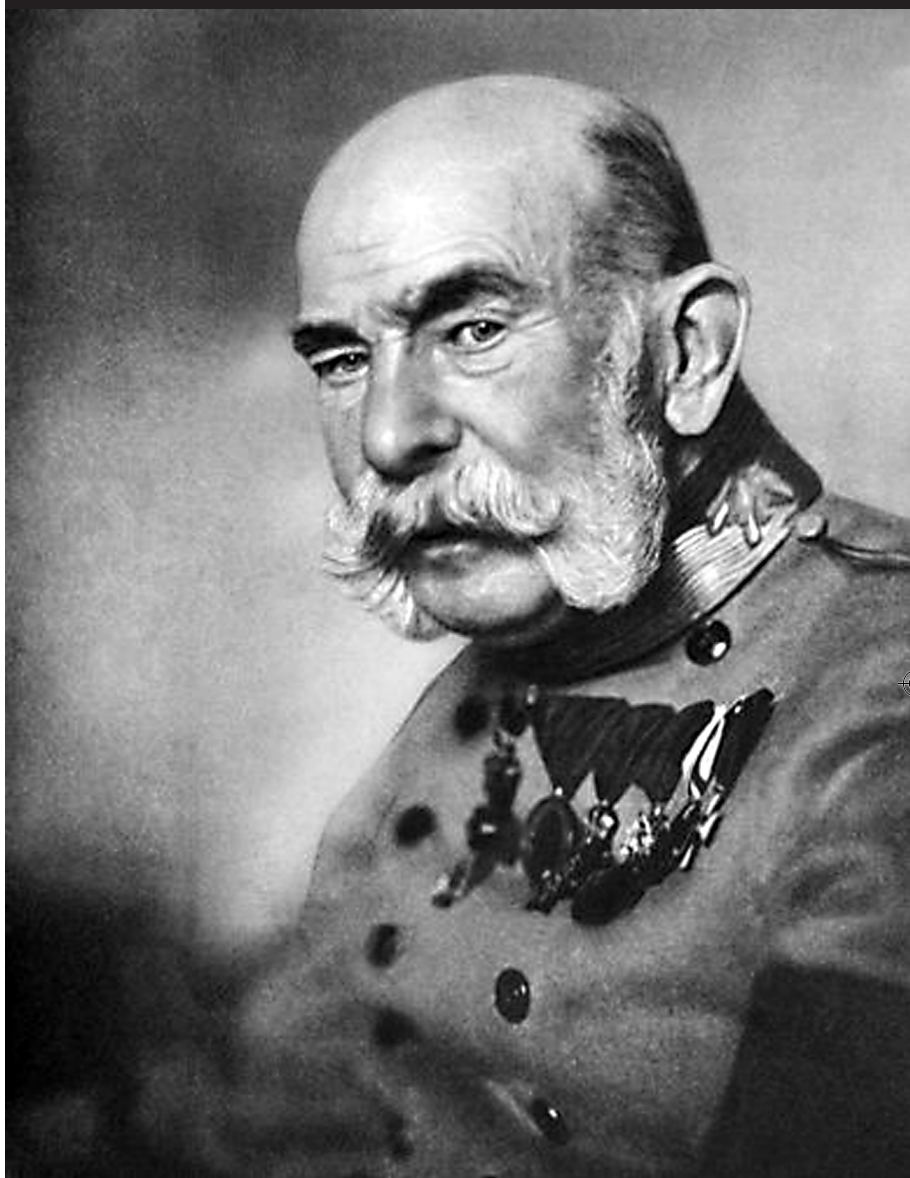
K tomu mu servírovali vařené hovězí, případně přírodní řízek či guláš. Pokud to šlo, večeřel s rodinou a spát chodil už v devět hodin. Rád se oblékal do uniformy, odpovídalo to jeho důrazu na formální způsob chování a stejné způsoby očekával i od ostatních. Součástí jeho programu byly audience, během kterých ho navštívilo za celou dobu jeho panování zhruba 100 000 lidí.

Údajně měl císař citlivou, spíše introvertní povahu, avšak vlivem své výchovy se naučil nedávat city najevo. S ostatními jednal zdvořile, např. nerad používal rozkazovací způsob, místo něj používal slova jako „proším“ nebo „doufám“. Svůj nesouhlas ale uměl dát jasně najevo. Byl také velmi dochvilný, šetrný a konzervativní. V pozdějším věku se to projevovalo odmítáním nových vynálezů, císař tak nepoužíval telefon, výtahem nejezdil vůbec a automobilem zcela výjimečně. Svě povinnosti panovníka plnil až do pokročilého věku, např. ještě ve svých 79 letech sledoval vojenské manévry a v 80 letech, i když naposledy, seděl na koni při přehlídce. Jezdit na koni uměl výborně a byl také vášnivým lovcem.

Svou manželku velice miloval, byť povahově si byli velmi vzdálení a František pro ni neměl příliš pochopení, ač se o to snažil. Se svým synem Rudolfem, který zdědil povahu zejména po ní, si také nevěděl rady, jeho „oblíbenkyní“ byla dcera Gisela, pro kterou naopak neměla příliš pochopení její matka.

Jako si císařovna zpočátku připadala na dvoře osamělá, když její muž věnoval tolik času státnickým povinnostem a nikoliv jí, připadal si osaměle i císař, zatímco jeho žena cestovala po Evropě. Je tedy doloženo, že ač Alžbětu až do její smrti vroucně miloval, pořízoval si i milenky. Vzhledem k tomu, že se jednalo o poměrně rozsáhlý počet (některé přišly ještě před seznámením s Alžbětou, jiné až v průběhu jejich manželství), jmenujeme zde jen některé z nich. Např. baletce a komičce Kateřině Abelové byl císař tak „vděčný“, že si z jeho darů pořídila dům ve čtvrti Wieden. Další „milostný skandál“ bývá uváděn ve spojitosti s atentátem z roku 1853. Mnoho lidí se domnívá, že se nejednalo o akt politický, nýbrž o akt pomsty, neboť jistá tanečnice, která císaře velice zaujala při jednom setkání v Prátru – a toto setkání rozhodně nebylo jejich setkáním posledním – se jmenovala Margit Libényiová. O tomto poměru se údajně dozvěděl její bratr János, a když se mu nepodařilo jí vztah rozmluvit prostřednictvím dopisů, rozhodl se vztít problém do vlastních rukou... Jedním z dlouhodobých objektů zájmu císaře byla Theresie Pointingerová, dívka ze statku

František Josef I.

Kateřina Schratová

Grauwitz, které v roce 1863, když se s Františkem Josefem poprvé setkala, bylo teprve sedmnáct let. Okouzila jej natolik, že se za ní nejen vracel, ale dokonce s ní měl v průběhu let zplodit čtyři děti a po první noci, kterou s ní strávil, se s ní měl údajně rozloučit slovy: „Moje milá Rézinko, žijte blaze. Bylo to překrásné. Velmi mě to potěšilo.“ Další milenkou, s níž strávil celých čtrnáct let života, byla Anna Nahowská. Prostá dívka se s pětáctýřicetiletým Františkem Josefem seznámila v schönbrunnském zámeckém parku, když jí bylo pouhých patnáct let. A tak půvabná Anna dostala dům v těsné blízkosti Schönbrunnu, kde ji císař prakticky denně ráno nebo večer navštěvoval. Z tohoto vztahu vzešly dvě děti, Helena (narozená 1885) a František Josef (narozen 1889), ten se Nahowské narodil až po rozchodu, k němuž došlo v roce 1888 pravděpodobně z důvodu císařova vzrůstajícího zájmu o herečku Kateřinu Schrattovou.

Kateřina Schrattová

Narodila se 11. září 1853 v Dolních Rakousech. Už od šesti let se zajímala o herectví a v osmnácti letech se připojila k ansámblu Hoftheateru v Berlíně, kde již po krátké době slavila úspěchy. V Německu ovšem zůstala jen několik měsíců, protože vyslyšela nabídku z městského divadla ve Vídni. V roce 1879 se provdala za uherského aristokrata Nikolase Kisse de Ittebeho a v roce 1880 se jim narodil syn Anton, nicméně dlouho spolu nežili. Chvilí setrvala v New Yorku, pak se však natvalo vrátila do vídeňského Hofburgtheateru. Stala se jednou z nejoblíbenějších rakouských hereček. Na odpočinek odešla v roce 1900.

Její vystoupení na Světové výstavě ve Vídni v roce 1885 přilákalo pozornost císaře Františka Josefa I., čehož si Alžběta zřejmě všimla, a rozhodla se zprostředkovat jejich seznámení, neboť mezi císařským párem došlo v té době už ke značnému odcizení. Proto dala Alžběta namalovat portrét Kateřiny u malíře Heinricha von Angeliho a zařídila, aby byla Schrattová přítomna i tomu, až si císař obraz prohlédne. Postupně se z Františka Josefa a Kateřiny stali přátelé a pravděpodobně i milenci. Byl jí dopřán luxusní život a císař za ni platil i útraty v kasinech, která ráda navštěvovala. Žila v domě na Gloriettegasse, blízko Schönbrunnu, kde ji císař takřka denně navštěvoval a dopřával si u ní druhou snídani, a často spolu podnikali odpolední procházky.

Jejich vztah zintenzivněl po tragické smrti korunního prince Rudolfa a posléze císařovny Alžběty a vydržel až do císařovy smrti 21. listopadu 1916, kdy šestaosmdesátiletý František Josef ve Vídni podlehl zápalu plic. Ke konci života byla Katřina Schrattová silně nábožensky založena. Zemřela v roce 1940 ve věku 87 let.

Žofie Frederika Bavorská

Narodila se 27. ledna 1805 v Mnichově jako čtvrtá ze šesti dcer bavorského krále Maxmiliána I. Josefa a jeho druhé manželky Karolíny Bádenské. Byla dvojčetem Marie Anny Bavorské, pozdější saské královny. Dne 4. listopadu 1824 se ve Vídni provdala za rakouského arcivévodu Františka Karla, druhorozeného syna císaře Františka I. a Marie Terezy Neapolsko-sicilské. Arcivévoda Karel byl malý a hubený a stejně jako jeho bratr císař Ferdinand I. měl příliš velkou hlavu. Žofie se manželství zprvu bránila, ale když svého nastávajícího časem poznala, zjistila, že má milou povahu a dobrý charakter. Její rozhodnutí bylo šťastné, našla v něm nejen vysoce postaveného ženicha z rodu Habsburků, ale i milujícího a vtipného partnera.

Během prvních pěti let manželství pětkrát za sebou potratila, léčila se proto v lázních Bad Ischl; léčba byla úspěšná a po týdnech trávených téměř bez pohybu na lůžku se dne 18. srpna 1830 narodilo vytožené dítě – František Josef. Svého prvorozeného dokonce i kojila, což tehdy rozhodně nebylo zvykem, ba naopak. Další těhotenství probíhala bez komplikací a Žofie přivedla na svět Ferdinanda Maxmiliána (1832), Karla Ludvíka (1833) a v roce 1835 Marii Annu. Jediná dívka mezi bratry se stala středem pozornosti celé rodiny, avšak v důsledku epileptického záchvatu zemřela v nedožitých pěti letech. S její ztrátou se Žofie nikdy nevyrovnala, navíc pár měsíců po její smrti porodila mrtvého chlapce. O dva roky později přišel na svět poslední potomek Ludvík Viktor, všemi rozmazlovaný benjamínek. Arcivévodský pár se rozhodl vzít výchovu dětí do vlastních rukou, a to až do školního věku, čímž se nezvykle vymykal dobovým konvencím. Žofie o svou rodinu osobně pečovala i v případě onemocnění, dokonce i při nakažlivých nemocích, a nemocného neopouštěla ani v noci.

Byla mimořádně půvabná a inteligentní a na vídeňském dvoře měla řadu oddaných ctitelů, mezi které patřil např. kancléř Metternich nebo

Žofie Frederika Bavorská

císařův vnuk Napoleon, který se do své o šest let starší tety zamiloval.

Když přišel revoluční rok 1848 a prostoduchý Ferdinand I. byl nucen abdikovat, přesvědčila Žofie svého muže Františka Karla, aby se vzdal nároku na trůn ve prospěch jejich prvorozeného, tehdy osmnáctiletého syna Františka Josefa, který ji poslouchal stejně jako její manžel (není divu, že se jí přezdívalo „jediný chlap na habsburském dvoře“). Císařem se (díky podpoře císaře francouzského) nechal korunovat i jejich druhorozený syn Ferdinand Maxmilián, a to až v dalekém Mexiku v roce 1864. Jeho panování však netrvalo příliš dlouho a mnoho zahraničních vlád jej jako císaře odmítlo uznat, např. sousední USA, které podporovaly i mexické republikánské povstalce vedené sesazeným a poté znovunastoleným prezidentem Benitem Juárezem, který roku 1867 Maxmiliána I. svrhl a 19. června jej nechal popravit. Tato tragédie Žofii velice zasáhla a přiměla ji stáhnout se do ústraní.

V roce 1872 onemocněla zápallem plic, když si po návštěvě divadla šla v lehkém nočním oděvu sednout na balkon, kde usnula. Když se následujícího rána probudila, byla již těžce nemocná. Zemřela 28. května 1872 ve Vídni a byla uložena k poslednímu odpočinku ve zdejší kapucínské kryptě vedle svého syna Maxmiliána.

Žofie s prvorozeným Františkem Josefem

Rudolf

Rudolf

Dlouho očekávaný následník trůnu se narodil 21. srpna 1858, což v celém Rakousku vyvolalo patřičné oslavy. Dvacet děl tuto radostnou událost oznámilo 101 výstřely, v celé monarchii byly vyvěšeny vlajky, konaly se slavnostní bohoslužby a šťastný otec založil ve Vídni nemocnici (Rudolfův špitál) a jmenoval synka od prvního dne jeho života plukovníkem a majitelem 19. pěšího pluku a též nositelem řádu Zlatého rouna. František Josef chtěl mít ze syna především skvělého vojáka, i když (jak se později ukázalo) Rudolf měl dispozice spíše k vědě a technickému pokroku, navíc byl velmi citlivý a bojácný a měl přetrvávající zdravotní problémy – z toho důvodu císař nazýval svého synka láskyplně a žertovně „můj kříplíku“. Synova předčasná duševní zralost císaře spíše znepokojovala.

V šesti letech byl Rudolf odloučen od své milované o dva roky starší sestry Gisely, což oba velmi špatně nesli, neboť dostal vlastní dvůr a nejvyššího hofmistra, jenž byl zároveň i jeho vychovatelem. Necitlivý generálmajor hrabě Gondrecourt měl velmi drastické výchovné metody, např. Rudolfa budil výstřelem z pistole, poléval ho studenou vodou nebo ho zavřel do obory a křičel, že se na něj řítí divočák, z čehož byl malý Rudolf nesmírně vyděšený a celkově roztřesený, pobledlý, bojácný a nemocný. Když se o těchto metodách dozvěděla jeho matka Alžběta, okamžitě zakročila a požadovala na císaři výměnu vychovatele. Gondrecourta tak sice nahradil hrabě Latour, Rudolf však byl následky generálmajorovy vojenské výchovy poznamenán na celý život. Jednalo se o jeden z mála momentů, kdy pro něj Alžběta byla skutečnou matkou, tuto roli jinak naplňovala spíše babička Žofie. Velice se zajímal o dějiny a byli to právě jeho učitelé dějepisu Menger a Zhisman, kteří výrazně formovali i jeho pozdější politické názory – první jej vychovával k odmítání předsudků, k toleranci k menšinám a k podporování demokracie, druhý jej zas nadchnul pro myšlenku panovníka nikoliv z Boží milosti, ale voleného lidem. Těmito názory se často prezentoval ve svých sešitech, s čímž samozřejmě nesouhlasil ani jeho otec, ani jeho strýc arcivévoda Albrecht, který se mu snažil liberální názory vymluvit. Krom dějin se velice zajímal o politiku a přírodní vědy, především o ornitologii.

Měsíc před dosažením devatenácti let byla jeho výchova oficiálně ukončena a Rudolf měl nastoupit vojenskou kariéru. Ještě předtím mu však císař povolil uskutečnit několik studijních cest po Evropě, a tak

Malý Rudolf

princ navštívil Švýcarsko a Anglii, kde se mimo jiné setkal i s matkou. V roce 1878 narukoval jako plukovník pěšího pluku v Praze, Rudolf se zde však nevěnoval jen vojenským povinnostem a politickým spisům, ale vedle toho si užíval i relativní volnosti mimo dosah vídeňského dvora. Často inkognito navštěvoval chudinské čtvrti, kde se zamiloval do jedné chudé židovky. Její rodiče se však brzy dovědli, kdo je její nápadník, a tak mladou dívku raději poslali na venkov, aby na Rudolfa zapoměla. Tam se nakazila nervovou horečkou a nedlouho poté zemřela, což byla pro citlivého Rudolfa velká rána. Nemohl se zúčastnit jejího pohřbu, a tak noc co noc chodil oplakávat její hrob, až jej jednou přistihli hřbitovní hlídači...

Mezitím hledal císařský dvůr koruněmu princovi vhodnou nevěstu. Podobně urozených katolických dcer však tehdy mnoho nebylo a v úvahu připadala pouze patnáctiletá belgická princezna Stefanie. Když se roku 1880 Rudolf vydal do Bruselu na námluvy, rozhodně nebyl svou nastávající oslněn, avšak podřídil se potřebám dvora a snažil se vypadat jako šťastný ženich (k tomu mu pomáhala i milenka, kterou si s sebou do Bruselu přivezl). Svatba Rudolfa a Stefanie se

konala v květnu 1881 ve Vídni. Manželský svazek však nebyl šťastný, ač se zpočátku Rudolf pokoušel před veřejností předstírat opak, ostatně Stefanií příliš nevítal ani vídeňský dvůr. Císařovna jí opovrhovala, stejně tak nejmladší princezna Marie Valerie, a postupem času od společného soužití upustil i Rudolf; Stefanie byla ve Vídni opravdu osamělá, dokud se jí 2. září 1883 nenarodila dcera Alžběta, jíž oba rodiče přezdívali Erzsi.

Rudolf se politickými názory velice lišil od svého otce, ba dokonce jeho politiku veřejně kritizoval v deníku Neues Wiener Tagblatt. Tam jeho články vycházely pod pseudonymem, z rukopisů je přepisoval jeho přítel šéfredaktor Szeps. Rudolfovým cílem nebylo pobuřovat, ale odstranit předsudky mezi židy a křesťany a co nejvíce narovnat sociální, hospodářské a vzdělanostní rozdíly. Jeho vzorem byla Francie, republika. Za to jej šlechta, antisemité a nacionalisté nenáviděli, ale liberálové, buržoazie, protestanti a židé obdivovali.

Zásadním dílem, které po sobě zanechal, byť vyšlo až dlouho po jeho smrti (v roce 1902), byla encyklopedie *Rakousko-uherská monarchie slovem i obrazem*. Na ní pracovala duchovní elita země a cílem díla bylo podnítit u jejích čtenářů lásku k vlasti. Vydání díla se táhlo, především kvůli finančním potížím, avšak komplikovali jej i Maďaři, kteří si vynutili krom německé verze i maďarskou. Císař tuto Rudolfovu snahu podporoval (jeho syn byl jinak poměrně nestálý, ale zde projevoval nezvyklou výdrž a odhodlání), avšak nelze hovořit o pochopení synových snah. I ve své vojenské kariéře se Rudolf zprvu svědomitě snažil, studoval staré bitvy a pochody, zajímal se o novou vojenskou techniku, nicméně cítil, že nikomu nezáleží na tom, co dokáže, ale jen na jeho postavení, což jeho úsilí postupně demotivovalo, stejně jako neustálé konflikty se strýcem Albrechtem a s otcem, a tak dával veřejně najevo svou rezignovanost. Neměl žádný vliv, byl pouze povoláván na různé inspekce, kvůli nimž musel cestovat po celé říši, což jej vysilovalo. Navíc otevřeně odmítal Bismarckovu politiku, takže jej Bismarck nechával sledovat. Na dvorské špehy byl princ zvyklý a poměrně zručně je „vodil za nos“, ovšem u těch Bismarckových neměl nejmenší ponětí, kdo jimi může být, musel být tedy velice opatrný. Rudolf se narůstající moci Pruska velice obával, cítil, že se pokouší monarchii podmanit, a u svého otce vytrvale prosazoval názor, že by Prusko nemělo být spojencem, nýbrž nepřítelem, avšak marně. Když v červnu 1888 nastoupil na německý trůn císař Vilém II., vše eskalovalo do otevřeného konfliktu. Vilém II. na základě vojenské

inspekce požadoval po Františku Josefovi odvolání Rudolfa z čela pěchoty, což vyvrcholilo ostrou hádkou mezi otcem a synem. Jejich vztah byl komplikovaný po celý život; byť se vídali poměrně často, nikdy si nerozuměli, František Josef se zajímal jen o synovy lovecké úspěchy. Rudolf svého otce miloval, ale především se ho bál, ani ve svých politicko-kritických člancích jej nikdy nenapadal přímo jako jeho okolí; otcovým přáním a požadavkům, byť s nimi nemusel souhlasit, se snažil vždy vyhovět.

K již tak velkému tlaku na Rudolfovo chatrné psychické zdraví se přidaly i další zdravotní problémy. Na jaře 1886 onemocněl Rudolf pravděpodobně kapavkou (jistě dohady mluví i o syfilidě, nicméně i kapavka byla tehdy nevléčitelná a ze zdravotního hlediska tedy mnohem problematictější než dnes), v „oficiální verzi“ však korunní princ trpěl revmatismem, bronchitidou a záněty kloubů a močového měchýře. Jisté však je, že nakazil svou manželku Stefanií, která v důsledku nemoci již nemohla mít další dítě. Nemoc jej velice vyčerpávala, avšak bál se otce požádat o pracovní úlevy, a tak se neustále přepínal; v březnu 1887 si poprvé vzal morfium, aby v Berlíně nerušil neustálými náporů kašle. Pak už se princ bez morfia nedokázal obejít. Jeho deprese se prohlubovaly, snažil se je zahánět ženami a alkoholem, čímž se sám ničil. Hubnul, byl čím dál agresivnější a nervóznější, ztrácel vládu sám nad sebou a postupně se stal svým největším nepřítelem. Věřil, že veškerý neúspěch je jeho vlastní vinou, zvlášť když jej neustále srovnávali s Vilémem II., který ve svých 29 letech dosedl na trůn a měl již 4 následníky, zatímco Rudolf jen čekal a věděl, že syna mít nikdy nebude.

Korunní princ navíc věděl, že jej obyvatelstvo nikdy nebude podporovat: Jedni jej nenáviděli proto, že byl podporovatelem židů v tehdy antisemitské monarchii (i on měl rád Heineho jako jeho matka a za jeho veřejnou podporu ji velice obdivoval, dokonce jí jako vánoční dárek pořídil velmi drahé Heineho rukopisy; vděčnosti se však nedočkal, neboť Alžběta tehdy žila pouze chystanou svatbou své milované Marie Valerie); druzí jej nenáviděli za to, že byl Habsburk. Rudolf cítil, že se blíží jeho konec, těmto výrokům však nikdo nepřikládal váhu. A tak princ utíkal k ženám, což Stefanie velmi špatně snášela, a dělala mu žárlivé výstupy i na veřejnosti. Uvažoval dokonce i o rozvodu a se svou žádostí se obrátil na papeže, avšak neúspěšně. Jediným světlým bodem posledních let Rudolfova života byla Mizzi Casparová.

Mizzi Casparová

Mizzi Casparová

Mizzi Casparová byla herečka, nejspíš i prostitutka a zřejmě i Rudolfova jediná skutečná láska (tomu nasvědčuje i fakt, že ji Stefanie skutečně nenáviděla). Stýkali se pravděpodobně od roku 1886 v různých výčepech na kraji Vídně a posléze v jejím domě (samozřejmě darem od Rudolfa). Rudolfa na jeho nočních toulkách doprovázel věrný přítel, hospodský zpěvák Bratfisch, kterého si najímal jako fiakristu, aby nemusel využívat služeb dvorských kočárů. Byla to právě Mizzi, jíž se poprvé zmínil o sebevraždě. Chtěl, aby se společně zastřelili v Husarském chrámu u Mödlingu¹², Mizzi se jeho nápadu však pouze vysmála, a dokonce se o tom snažila informovat policii, ta však její hlášení nebrala v potaz. Společníci na onen svět tak korunní princ našel v baronese Mary Vetserové.

¹²Jedná se o památník padlým u Aspernu a Wagramu, který má na střeše nápis: „Za císaře a za vlast. Věnováno vynikajícím národům rakouské monarchie.“

Mary Vetserová

Mary Vetserová

Dceři baronky Heleny Vetserové (jež deset let předtím sama s Rudolfem koketovala) bylo v době jejího seznámení s korunním princem sedmáct let. Nebyla příliš vzdělaná, ale dle dobových svědectví byla nesmírně okouzující a v dubnu 1888 svým pověstným šarmem zaujala i samotného prince Rudolfa. Prostřednictvím dopisu požádala Rudolfa o setkání a ten její přání s radostí opětoval. Jejich prostřednicí se stala Rudolfova oblíbená sestřenice hraběnka Marie Larischová a pár se scházel vždy v utajení (opět za přispění fiakristy Bratfische). Smrt je přitahovala oba, Mary si totiž uvědomovala, že se svou osudovou láskou by nikdy nemohla být oficiálně spojena za života, stala se jí tedy východiskem smrti. Na podzim roku 1888 měla navíc Mary s korunním princem údajně otěhotnět (říká se, že v době smrti byla ve 4.–5. měsíci těhotenství, avšak nebylo to nikdy potvrzeno). Blížícímu se chystanému konci nasvědčovaly různé indicie: Mary se začala nenápadně zajímat o střelné zbraně, o Vánocích poslala hraběnce Larischové svou fotografii s věnováním „Věrná až do smrti“, Rudolf věnoval Mary snubní prstem s rytinou I.L.V.B.I.D.T.¹³

Mayerling

Dne 13. ledna 1889 padlo finální rozhodnutí, Mary se toho dne vrátila ze schůzky s Rudolfem velice rozrušená a o dva dny později dala vyřít na pouzdro od cigaret pro korunního prince: „13. leden. Díky osudu“. Tři dny na to, 18. ledna, sepsala sedmnáctiletá dívka svou poslední vůli. Naopak Rudolf na sobě v posledních dnech života nedával nic znát, v sobotu 26. ledna absolvoval audienci u svého otce (co bylo jejím obsahem, není známo, avšak údajně během ní František Josef pronesl slova: „Nejsi hoden stát se mým nástupcem,“ není tedy divu, že jeho přání vzít si život bylo již nezvratné). Den poté plánovaný hon v Mayerlingu přesunul korunní princ už na 29. a 30. leden, dělal si pořádek v papírech, zbavoval se kompromitujících písemností a večer se zúčastnil soirée na počest narozenin Viléma II. Zatímco Rudolfovo vzezření bylo takřka odstrašující, Mary Vetserová přímo zářila a Rudolf od ní nemohl odtrhnout oči, čehož si povšimla i jeho manželka Stefanie. Onu noc strávil u Mizzi Casparové, kde ji

¹³In Liebe vereint bis in den Tod: V lásce spojeni až do smrti

naposledy požádal o společnou smrt v Husarském chrámu, Mizzi se tomu však opět vysmála, a když se jí svěřil, že se hodlá v Mayerlingu zastřelit, nevěřila mu. Když od ní nad ránem odcházel, udělal jí na čelo křížek. Dne 28. ledna Rudolf pracoval, ale byl nesoustředěný, což vzbuzovalo podezření, vymluvil se tedy na bolesti hlavy a chtěl do Mayerlingu odjet co nejdříve, neboť venkovský vzduch by mu mohl udělat lépe. Toho dne nejspíš sepsal i dodatek k závěti a čtyři dopisy na rozloučenou (Marii Valerii, Stefanii, Mizzi Casparové a hraběti Hirschovi) a pak se šel rozloučit se svou manželkou a s dcerou Erzi, k té ho však nepustili, protože zrovna seděla na záchodě. Vídeň opustil v kočáře, v půli cesty však kočího poslal zpět a vydal se pěšky do blízké restaurace, kde na něj již čekali Mary a Bratfisch. Rudolf dorazil do Mayerlingu sám, po svých, asi o hodinu později přivezl Bratfisch Mary, o její přítomnosti na zámku tak věděli pouze fiakrista a Rudolfův věrný komorník Loschek. Bezpečnostní opatření Rudolf činil až s přehnanou pečlivostí: Neupozornil na svou přítomnost telegrafickou službu v záměčku, četnické stanici o svém pobytu na Mayerlingu dokonce zakázal informovat, sám zavřel okenice na ulici. Nazítří 29. ledna svým společníkům hraběti Hoyosovi a princovi Coburgovi při snídani řekl, že se včerejšího dne nachladil a že bude proto lepší, když se plánovaného honu v Glashütte nezúčastní. Snídaně proběhla ve veselém tónu a na její závěr popřál Rudolf svým společníkům: „Lovu zdar!“

Jak Rudolf strávil poslední den svého života, není známo. Hraběti Hoyosovi po návratu řekl, že mnoho psal a nevyšel před dveře. K večeru měl Philip Coburg s Rudolfem odjet do Vídně na rodinnou večeři, ale Rudolf poslal Stefanii telegram, ve kterém svou neúčast omluvil zdravotní indispozicí, proto jel Coburg sám, poslal po něm však svému otci rukypolíbení. Rudolf povečeřel s Hoyosem, společně klábosili a okolo deváté hodiny večerní se rozloučili. Po Hoyosově odchodu oba milence navštívil Bratfisch a naposledy jim zazpíval a zapískal jejich oblíbené písně. Mary i Rudolf napsali poslední dopisy na rozloučenou, Rudolf především dlouhý dopis své matce (otci se napsat neodvážil; skutečnost, že se s ním syn nedokázal rozloučit ani písemně, Františka Josefa velice ranila).

Dne 30. ledna v 6:10 Rudolf nařídil Loschekovi, který spal ve vedlejších pokojích, aby šel zapráhnout. Ještě než Loschek stačil dojít na dvůr, uslyšel dvě rány. Běžel okamžitě zpět, dveře k Rudolfovu pokoji však byly zamčeny. Přivedl proto Hoyose a společně vyrazili výplň dveří,

Rudolf při pohřbu

aby po odemčení našli mrtvá těla korunního prince a baronesy ležet na posteli v tratolišti krve.

Teorii, jak došlo k jejich úmrtí, se objevilo mnoho, neboť se dvůr snažil vše ututlat. Jisté však je, že nebylo vyhověno Rudolfovu poslednímu přání, aby byl pohřben společně s Mary v Heiligenkreuzi. Aby mohl být pohřben v Kapucínské kryptě vedle svých předků, musel být na nátlak dvora lékařským dobrozdáním prohlášen za choromyslného, jinak by mu nebyl umožněn církevní pohřeb, který proběhl 5. února 1889. Baronesa Vetserová byla z Mayerlingu potají převezena do Heiligenkreuze, kde byla rovněž pohřbena.

Marie Valerie

Marie Valerie

Alžbětino čtvrté a „jediné“ dítě se narodilo 22. dubna 1868 v Budapešti. Vzhledem k nedávnému narovnání vztahů v důsledku rakousko-uherského vyrovnání se císařovna rozhodla, že chce rodit v Uhrách, což znepokojovalo vídeňský dvůr: Pokud by se maďarské královně na zámku v Budapešti narodil syn, hrozilo by, že by se mohl stát budoucím uherským králem, oddělujícím Uhersko od Rakouské říše, navíc by byl pojmenován podle prvního uherského krále a národního patrona Štěpán. Alžbětě se však narodila dcera, a tak dostala jméno Marie Valerie. Jelikož se princezna narodila v Uhersku, po vídeňském dvoře kolovaly pomluvy, že skutečným otcem je uherský hrabě Gyula Andrassy, naštěstí byla Františku Josefovi velice podobná (více než její sourozenci a s přibývajícím věkem byla podoba čím dál zřetelnější), i přesto malou princeznu tyto pomluvy v dětství velmi trápily. Svého otce zbožňovala a obdivovala, byť neměli příliš společného a František Josef měl raději Giselu.

Zato Alžběta byla na svou nejmladší dceru velice fixovaná, jako jedinou ji vychovávala sama (poté, co jí předešlé děti „sebrala“ tchyně Žofie), čímž ji však odtrhla od jejich sourozenců. Jednak s nimi nevyrostala ve Vídni, protože cestovala společně s matkou po Evropě, ale hlavním důvodem sourozeneckého odcizení byla žárlivost. O dvanáct let starší Gisela a o deset let starší Rudolf nedokázali sestře odpustit, že jí matka věnuje tolik lásky a pozornosti, zatímco jich si málokdy všímala. Mladá Marie Valerie tak vlastně neměla na výběr než mít jedinou přítelkyni ve své matce, byť matčino protežování v neprospěch sourozenců jí bylo nepříjemné a těžce jej nesla. S Giselou se sblížily až později a s Rudolfem si nikdy příliš nerozuměli. Po čtyři roky trvajícím rozhodování se ve 22 letech provdala za Františka Salvátora Rakousko-toskánského, potomka vedlejší větve Habsburků, který rozhodně nebyl nejvýhodnějším nápadníkem, princezna jej však skutečně milovala. Měli spolu deset dětí (jen nejmladší dcera Anežka zemřela pár hodin po porodu) a jejich manželství bylo zpočátku harmonické, postupem času se však její muž začal ohlížet po jiných ženách a v roce 1914 se mu narodil nemanželský syn František Josef. Marie Valerie se angažovala v charitě a stala se patronkou Červeného kříže, během 1. světové války na jejich zámku Wallsee dokonce zřídila nemocniční kasárny a sama se starala o raněné. Zemřela v šestapadesáti letech, 6. září 1924, v důsledku

lymfomu¹⁴, svého blízcího se konce si však byla velmi dobře vědoma. Marie Valerie si již od dětství psala deníky, které se dochovaly, a přepisy vybraných zápisků byly vydány knižně Marthou a Horstem Schadovými v roce 1998, v češtině kniha vyšla v roce 2007 v překladu Ivany Vízdalové pod názvem *Marie Valérie. Deník nejmilejší dcery císařovny Alžběty Rakouské*.

Ida von Ferenczy

Maďarská šlechtična Ida von Ferenczy se narodila 7. dubna 1839 v Kecskemétu. O letech, která prožila před vstupem do služeb Alžběty Rakouské, toho mnoho nevíme, je však jisté, že to byla velmi okouzující, inteligentní mladá dáma s politickými zájmy, která si císařovnu získala již při prvním setkání. Dvorní dámou rakouské císařovny se stala v roce 1864 a byla jí nejen věrnou společnicí, ale také jednou z nejbližších přítelkyň, směla jí dokonce tykat a patřila do kruhu dvorních dam, které měly přístup do Alžbětínych soukromých komnat v jakoukoliv denní dobu. Svou paní doprovázela na cestách po Evropě, učila ji rodnou maďarštinu a po její vraždě udržovala velkou část císařovna písemného dědictví. Alžběta se mohla plně spolehnout na její diskretnost a loajalitu, na vlastní přání císařovny např. půjčovala svůj vídeňský byt Kateřině Schratkové, aby se tam mohla nerušeně scházet s Františkem Josefem, zatímco Ida a Alžběta byly mimo Vídeň. Po smrti Alžběty v září 1898 byla Idě odkázána renta ve výši čtyř tisíc zlatých ročně a jako jediná dostala cenný šperk (zlaté srdce s drahokamy v uherských barvách), je tedy zřejmé, že byla pro císařovnu skutečně výjimečně důležitou osobou. To však platilo i opačně, proto Ferenczy založila v roce 1899 v Budapešti Památní muzeum královny Alžběty, které fungovalo až do konce 2. světové války. Zemřela v roce 1928 ve věku devětaosmdesáti let a je pohřbena v rodném Kecskemétu.

¹⁴Zhoubný nádor mizních uzlin a lymfatické tkáně v okolí sleziny, jater, střev a velkých krevních cév

Fanny Feifalíková a Ida von Ferenczy

Františka „Fanny“ Feifalíková

Františka Angererová byla dcerou porodní báby a frizéra. Poté, co se sama vyučila kadeřnicí, nastoupila do Burgtheateru, aby česala herečky. Mladá Fanny tam byla zaměstnána teprve chvíli, když divadlo navštívila císařovna a povšimla si mimořádně krásně učené představitelky hlavní role. Zeptala se tedy na jméno kadeřnice a dozvěděla se, že autorkou účesu je právě Fanny. Při důvěrném rozhovoru Františce nabídla, aby se stala její osobní kadeřnicí pod podmínkou, že se bude věnovat pouze jí. „Dohady“ kolem Fannyina nástupu ke

Fanny

dvoru pronikly dokonce na veřejnost a v novinách *Morgen Post* se objevilo následující oznámení:

„Již dlouho diskutovaná otázka, zda do služeb Jeho Veličenstva císařovny vstoupí kadeřník, nebo kadeřnice, je konečně rozřešena. Slečna Angerer se zříká upravování účesů dvorních hereček, a k tomu příslušného honoráře, a přijme za to odškodnění ročních 2000 zlatých, aby se mohla jako císařská kadeřnice věnovat nejvyšším službám, přičemž není vyloučen umělecký výdělek jinde, pokud jí to dovolí čas.“

Gáže 2000 zlatých byla skutečně vysoká, tehdy odpovídala platu univerzitního profesora (nejslavnější hvězdy Burgtheateru tehdy pobíraly 3000 zlatých ročně). Františka se tak stala nejen nejlépe placenou, ale také nejslavnější kadeřnicí v monarchii, avšak zaslouženě, neboť císařovny nádherné vlasy a nápadité účesy byly jednou z Alžbětínych největších předností a těšila se díky nim velkému obdivu; dámy ze společnosti pak samozřejmě toužily po tom, aby je rovněž Angerová při zvláštních příležitostech učesala.

Císařovna česání každý den věnovala dvě hodiny a vždy, když byl tento „obřad“ dokončen, musela Fanny císařovně na stříbrném pod-

nose předložit vyčesané vlasy, za což podle jejich množství sklídila více či méně vyčítavý pohled, nebo dokonce políček. Časem přišla na rafinovaný trik, kdy si pod zástěru připevnila lepicí pásku, na kterou zachycovala vlasy vypadlé během česání a své paní tak mohla ukázat hřeben bez vlasů. Než ale na tento systém přišla, mnohokrát dostala od císařovny vyčíněno. Na oplátku se jí pak mstila tím, že ohlásila, že je nemocná, a poslala k Alžbětě na česání komornou, což pokaždé vedlo k velkému rozladění císařovny.

Alžběta se postupem času stala na své kadeřnici naprosto závislou a nechtěla se nechat česat nikým jiným než Fanny. Jednou se dokonce odmítala objevit při jedné oficiální události, protože Fanny byla nemocná a nemohla ji učesat. Františka se tak přesvědčila o své nepostradatelnosti a nebála se toho využívat. Císařovna si kadeřnici oblíbila natolik, že se vložila i do jejího sňatku. Franciska se totiž zamilovala do měšťanského bankovního úředníka Hugo Feifalika, nemohla si ho ale vzít, protože by to bylo proti dvorskému řádu. Musela by opustit dvorskou službu, neboť císařovně mohly dělat společnice pouze neprovdané dámy. Tomu chtěla císařovna za každou cenu zabránit, a tak prosadila výjimku přímo u Františka Josefa: Fanny se směla vdát a zůstat ve službě. Roku 1866 se tak konala svatba Františky a Hugo Feifalika a o rok později, v roce 1867, se jim narodil syn Hugo.

I její manžel byl přijat do služeb císařovny, kde jej čekala strmě stoupající kariéra. V průběhu času byl jejím osobním sekretářem, vládním radou, pokladníkem šlechtického Řádu hvězdového kříže, poté dvorním radou a nakonec byl roku 1880 povýšen rytířského stavu se šlechtickým přídomkem: Hugo Ritter von Feifalik. Manželé Feifalíkovi stáli po boku císařovny více než třicet let a měli na ni obrovský vliv. Dokonce i císař si všiml, jak si Fanny omotala jeho ženu kolem prstu, a toto chování kritizoval např. v korespondenci s Kateřinou Schratovou.

Fanny zastávala pro Alžbětu ještě jednu důležitou úlohu: zastupovala ji jako její dvojnice v cizině, neboť si byly fyzicky podobné a Franciska velmi dobře ovládala její chůzi a gestikulaci. A tak zatímco kadeřnice přijímala obdivné vítání zástupů, mohla císařovna, která nesnášela přebujelou pozornost, nepozorována zmizet v davu.

Po císařovnině smrti odešla Fanny Feifalíková do důchodu a dostávala penzi dvorní radové. Zemřela 14. července 1911 ve věku 69 let, její manžel Hugo ji následoval o tři roky později, v roce 1914.

Gyula Andrassy

Gyula Andrásy

Hrabě Gyula Károly Andrásy de Csíkszentkirály et Krasznahorka se narodil 8. března 1823 ve Vlachovu (maďarsky Oláhpaták) nedaleko dnešní slovenské Rožňavy. Jeho otec hrabě Károly Andrásy byl poslancem Uherského sněmu (tzn. liberál patřící k politické opozici) a matka Etelka Száparyová patřila k nejbohatším ženám v Uhrách. Po ukončení gymnázia vystudoval práva na Peštské univerzitě.

Krásný oběšenec

V roce 1845 se Andrásy stal předsedou společnosti pro regulaci vod Horní Tisy, tehdy se seznámil s hrabětem Istvánem Szechényim, který v něm vycítil velký potenciál. Širší pozornost na sebe přitáhl v roce 1846, kdy v novinách *Pesti Hírlap*¹⁶ publikoval několik článků ostře kritizujících tehdejší vládu. Na Uherském sněmu v letech 1847–1848 coby delegát Zemplínské župy podporoval Kossuthovu politiku¹⁷, v dubnu 1848 se stal zemplínským županem. Aktivně se účastnil maďarské revoluce a bojů za svobodu, po jejím potlačení však musel emigrovat nejprv do Londýna, později do Paříže. Za jeho nepřítomnosti jej rakouský vojenský soud odsoudil k trestu smrti za účast v revoluci. V září 1852 přibili jeho jméno na šibenici a symbolicky ho oběsili, tou dobou se zrovna zdržoval v Paříži, kde žil poměrně nezřízeným společenským životem. Byl pokládán za jednoho z nejšarmantnějších mužů své doby, a i proto si u Pařížanek vysloužil oslovení „le beau pendu“, neboli „krásný oběšenec“. V roce 1856 se Andrásy oženil s hraběnkou Katalin Kendeffyovou, s níž měl později dva syny, Tivadara a Gyulu ml., a dceru Ilonu. V roce 1858 byla vyhlášena amnestie, a tak se společně s manželkou vrátili domů do Uher. Do politického života se znovu zapojil roku 1861 jako delegát sněmu ve městě Sátoraljaújhely (město spadající pod Zemplínskou župu). Andrásy se tehdy přidal k přívržencům politiky Ference Deáka, který se sporné otázky snažil s Habsburky řešit mírovou cestou. Roku 1865 se stal místopředsedou Uherského sněmu.

¹⁶*Peštské noviny* byly národně liberální noviny vycházející od roku 1840, jež vydával politik a revolucionář a později nejvýznamnější představitel maďarské revoluce Lajos Kossuth.

¹⁷Žádal ústavní reformy monarchie, v rámci nichž by každá země mohla mít vlastní ústavu, během revoluce v r. 1848 začal prosazovat nezávislost Maďarska.

Andrássyho proslavil i blízký vztah k rakouské císařovně Alžbětě, která se ujala role zprostředkovatelky mezi Uhrami a císařem Františkem Josefem, jenž si díky ní byl ochoten vyslechnout plány Maďarů týkající se rakousko-uherského vyrovnání. Když si v roce 1866 povolal František Josef Ference Deáka, „mudrce uherského národa“, navrhl mu, aby obnovil maďarskou ústavu a vládu svěřil Andrássymu.

Dne 17. února 1867 byl Andrásy jmenován prvním premiérem maďarské poloviny dualistického Rakouska-Uherska. Záhy nato 8. června 1867 Andrásy společně s arcibiskupem korunovali císařský pár za uherského krále a královnu a byl to právě Andrásy, kdo položil Františku Josefovi na hlavu maďarskou korunu.

Coby předseda vlády se snažil o upevnění dualistického systému Rakouska-Uherska a v rámci toho o posílení pozice maďarské vlády. Během svého působení zřídil nezávislé maďarské obranné vojsko, pracoval na chorvatsko-uherském vyrovnání, v roce 1868 byl přijat ve vládě národnostní zákon, jenž byl svého času považován za liberální, bylo zavedeno povinné základní vzdělání, soudy byly odděleny od veřejné správy, byl přijat občanský zákoník splňující evropské normy, v roce 1870 byl zřízen vnitrostátní soud a o rok později prokuratura. Mezi Andrásyho další snahy patřilo proměnit hlavní město Uherska ve světovou metropoli.

Dne 14. listopadu 1871 se vzdal svého postu předsedy vlády a ještě téhož dne se stal ministrem zahraničí Rakouska-Uherska. Současně vykonával i funkci ministra financí. Andrásy byl aktivní i na poli vědy, stal se členem představenstva a čestným členem Uherské akademie věd.

Gyula Andrásy zemřel 18. února 1890 ve Volosku (v dnešním Chorvatsku) ve věku 66 let. Pohřben je v neogotickém mauzoleu v slovenském Trebišově.

Byť okolo vztahu hraběte a císařovny kolovalo mnoho zkazek (včetně toho, že měl být domnělým otcem Alžbětiny nejmladší dcery Marie Valerie), nic z toho nebylo nikdy potvrzeno, krom toho, že byli velmi blízkými přáteli, kteří spolu trávili mnoho času a jimž oběma ležel na srdci osud uherského národa.

Lovecký obraz zachycující Middletona, Andrásyho, Alžbětu a Františka Josefa

Middleton a Alžběta na vyjíždce

William „Bay“ Middleton

William George „Bay“ Middleton se narodil 16. dubna 1846 ve Skotsku. Absolvoval soukromou výchovu ve Wimbledonu a byl jedním z nejlepších a nejpopulárnějších jezdců ve Spojeném království. Svůj první vítězný závod jel roku 1867 v Cork Parku. Tři roky na to, v roce 1870, se stal zvláštním pobočníkem hraběte Johna Spencera, který byl místokrálem v Irsku. V jeho službách byl povýšen na kapitána.

Jeho přezdívka „Bay“ odkazovala buď k jeho červeno-hnědým¹⁸ vlasům, nebo byla odvozena ze jména vítězného koně Epsom Derby z roku 1836 (tím byl právě Bay Middleton).

Císařovna Alžběta Rakouská se při návštěvě Anglie roku 1874 seznámila s hrabětem Spencerem. Když se o dva roky později do Anglie vrátila, navštívila Spencera v Althorpu. Tam se poprvé setkala s Middletonem, tehdy již proslulým jezdcem, a vyžádala si, aby byl jejím průvodcem. Tehdy zasnoubený Bay (v roce 1875 se zasnoubil s Charlotte Bairdovou, s níž se v září 1882 oženil) byl velkým ctitelem císařovny a ona mu jeho pozornost patrně oplácela, nebo si ji alespoň s radostí dopřávala. Svědčí o tom roztržka z roku 1877, kdy Anglii navštívil korunní princ Rudolf. Nemohl vystát Middletonovy otevřené projevy přízně vůči své matce, na což reagoval krajně nezdovolným chováním. To vyústilo v hádku mezi Rudolfem a Alžbětou, která v rozčilení předčasně opustila Anglii. Poslední anglická lovecká návštěva císařovny proběhla v roce 1882, od té doby se do Anglie ani do Irska nevrátila.

Kapitán Middleton zemřel tak, jak prožil většinu života, v sedle. Dne 9. dubna 1892 se účastnil poháru Midland Sportsman v Kinetonu a při Parlamentních dostizích spadl z koně, což se mu stalo osudným. Pohřben byl v plné jezdecké uniformě.

¹⁸Anglické „bay“ se používá pro označení koní, pro něž je typická červeno-hnědá srst a černá srst, ocas, uši a spodní část nohou.

William „Bay“ Middleton

Konstantin Christomanos

Konstantin Christomanos

Konstantin Christomanos se narodil v Athénách roku 1867 a byl prvorozeným synem Anastasia Christomana, profesora chemie na univerzitě v Athénách. On sám byl básníkem a spisovatelem, většina jeho díla byla určena pro divadlo.

V dětství prodělal nehodu, v jejímž důsledku musel žít po zbytek života s hrbem; vyrostl z něj však extrémně vzdělaný a kultivovaný mladík. Ve svých 21 letech odešel z Řecka do Vídně, kde byl v roce 1891 pozván na císařský dvůr, aby učil císařovnu řecky, doprovázel ji a předčítal jí.

Christomanos našel v o třicet let starší a tehdy již výrazně zasmušilé císařovně spřízněnou duši, to však neplatilo vzájemně. Po třech letech, v roce 1894, byla Alžběta z Konstantinovy přítomnosti ve svých službách „unavena“, a tak dostal místo učitele řečtiny na vídeňské univerzitě. V prosinci 1898 publikoval své deníky, v nichž popisoval své dojmy a zkušenosti z let strávených po císařovnině boku. Díky jejich zveřejnění vyšla najevo jeho náklonnost k Alžbětě, což způsobilo skandál, a Konstantin byl nucen se v roce 1899 vrátit do Řecka.

Tam založil radikální divadelní skupinu *Nová scéna* a v únoru 1901 pozval skupinu dramatiků a intelektuálů do starověkého Dionýsova divadla pod Akropolí, kde představil zakládající manifest *Nové scény* a vyzval přítomné, aby psali nové řecké hry a účastnili se renesance jevištního básnictví a dramatických umění v Řecku. Tehdy mu bylo 34 let. Výběr repertoáru (Ibsen, Goldoni, Tolstoj, Maeterlinck, Čechov, Brieux, Daude, Courtelin), výuka herců a důraz kladený na vizuální efekty stvořily pro Řecko novou divadelní estetiku. Christomanos se stal mentorem 13leté herečky Kyveli, která představovala jeho múzu; kromě ní byl mentorem řady později slavných a úspěšných řeckých herců. Zemřel 3. listopadu 1911 ve věku 44 let na následky srdečních potíží a byl pohřben ve Vídni.

S pomocí Sandry Klimešové sepsala Sylvie Rubenová

Návrh kaple sv. Alžběty

Pomník odhalený na památku císařovy návštěvy 18. srpna 1907 stával až do roku 1919 v místech, kde je dnes schodiště na lávku pro pěší přes Ostravici u Nové radnice

Císařský pár a Ostrava

Příběh císařovny je bezesporu nesmírně poutavý sám o sobě a jeho uvedení na divadelní jeviště nepotřebuje další obhajobu. Je zde však důležitá spojitost císařské rodiny přímo s Ostravou, která by vám neměla uniknout. Letos Ostrava slaví mimořádné výročí 750 let od první písemné zmínky o městě, a proto je namístě zmínit, že odkazy na císařský pár jste mohli najít i v historické Ostravě (a jeden zde můžete najít dodnes).

Sama císařovna Alžběta do Ostravy v rámci svých cest bohužel nikdy nezavítala (a pokud tak učinila, tak jedine inkognito, neboť to historikům není známo), zato její manžel rakousko-uherský císař František Josef I. navštívil za svého života Ostravu dokonce dvakrát. První návštěva se odehrála 20. října 1880 a mnoho toho o ní nevíme, nicméně druhá návštěva 28. června 1906 již proběhla s veškerou možnou pompou a zapsala se do dějin Ostravy také díky dochované fotodokumentaci. Věděli jste například, že ulice vedoucí podél Husova sadu, dnes nesoucí název Českobratská, se dříve nazývala *Alžbětina* právě podle rakouské císařovny? Ostatně je to právě Husův sad, kde dodnes stojí *kaplička sv. Alžběty*, kterou navrhl Hans Ulrich, stavitel a budoucí starosta Moravské Ostravy, a v letech 1899–1900 ji nechal vystavět občané Ostravy na památku zavražděné a všemi milované císařovny. Nedaleké Jiráskovo náměstí (zvané též Kuří rynek) neslo název *Kaiser Franz Josef Platz* (náměstí císaře Františka Josefa) a Komenského sady byly v letech 1906–1919 přezdívány *Kaiser Franz Josef Park* (sad císaře Františka Josefa).

Možná jste nevěděli, že i dnes existují v Ostravě zájmové spolky věnující se historii, která sahá až do dob rakousko-uherské monarchie. Takovým spolkem je např. *Klub vojenské historie Ostrava*, který byl založen roku 1974, a od roku 1975 se jeho členové pravidelně účastní rekonstrukce bitvy u Slavkova, nebo např. *Klub českých velocipedistů v Hrabové*, který byl založen 2. července 1906, tedy bezprostředně po císařově druhé návštěvě Ostravy. V rámci oslav 750 let od první písemné zmínky o Ostravě jsme pro vás 3. června ve spolupráci právě s těmito subjekty (a s několika dalšími, nikoliv historickými) uspořádali doprovodnou akci v centru Ostravy nazvanou *Návštěva císaře aneb tentokrát přijde i Sissi!!!*, připomínající Ostravu z dob císařovy druhé návštěvy a zároveň vám nabízející ochutnávky z naší nejnovější premiéry. Proto bychom vám rádi na následujících stránkách tyto historické kluby představili, pokud jste o nich náhodou dosud neslyšeli.

Císař v Ostravě

Před 110 lety navštívil rakousko-uherský císař František Josef I. dne 28. června 1906 Moravskou Ostravu. Pozvali jej členové moravsko-ostravského Měšťanského střeleckého spolku, kteří pořádali ve dnech 24. 6. – 3. 7. 1906 střeleckou soutěž – X. Moravské zemské střelby. Moravská Ostrava se na návštěvu císaře připravovala s vynaložením velkého úsilí i finančních prostředků. Císař si ji neměl zapamatovat jako černé špinavé město s chudinskými brlohy, ale jako město moderní a průmyslové.

Domy, kolem kterých měl František Josef projet, dostaly během měsíce novou fasádu, silnice a chodníky, na kterých mohlo spočinout císařovo oko či noha, byly nově vydlážděny.

Po trase císařovy cesty se stavěly slavobrány a stožáry, vyvěšovaly prapory v barvách císařských (černo-žlutá), moravských (červeno-žlutá) a ostravských (modro-bílá), domy se zdobily girlandami z chvojí, květinami, koberci a velkoněmeckými nebo slovanskými trikolórami. Výzdoba města stála podle denního tisku přibližně 100 000 K.

C. k. okresní hejtmánství v Moravské Ostravě vydalo 23. 6. 1906 nařízení, „*jímž předpisují se opatření bezpečnostní policie za příčinou Nejvyšší přítomnosti Jeho c. a k. Apoštolského Veličenstva v Přívoze, Moravské Ostravě a Vítkovicích a jímž se z téže příčiny vydávají předpisy, obmezující jezdění, jakož i chození po ulicích a náměstích*“.

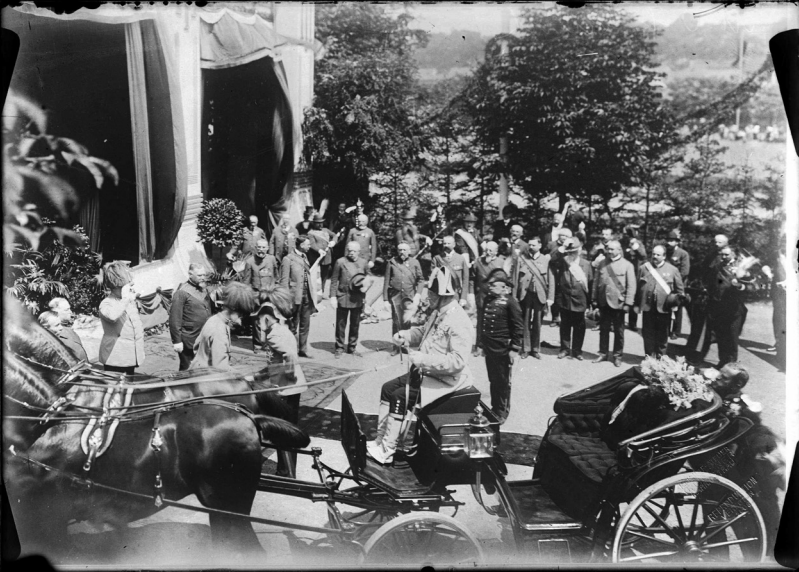
Po dobu císařovy návštěvy bylo zakázáno například vylézat na střechy či stromy, sedat si na okenní římsy a balkonová zábradlí, stavět květiny v nádobách na okna i okenní parapety, vystavovat zboží na prodej, házet kytice nebo podávat prosebné listy.

Ostravský magistrát vyzýval všechny občany města, aby přišli přivítat císaře. V průmyslových podnicích probíhal nábor dělníků, kteří měli stát ve špalíru podél cesty ve slavnostním oblečení. Sto vybraných horníků ve slavnostních uniformách tvořilo na přívozkém nádraží čestnou stráž.

Policie, četnictvo, tajná služba i hasiči měli pohotovost. Větší obce z Moravy a Slezska vyslaly do Moravské Ostravy na 28. června na výpomoc některé své policisty a hasiče, například z Těšína přijelo 8 policistů se 2 veliteli a 20 hasičů. Obchodníci a restauratéři se připravovali na velký zájem obyvatel z širokého okolí.

Krátká návštěva císaře Františka Josefa I. v Moravské Ostravě dne 28. června 1906 byla naplánována na minuty. Přesně v 11 hodin

Střelnice

9 minut přijel vlakem z Vídně na nádraží do Přívozu (dnešní hlavní nádraží v Ostravě) po takzvané Severní dráze císaře Ferdinanda, která vedla z Vídně až k solným dolům v Bochni u Krakova.

Kromě Přívozu vlak na několik minut zastavoval i v některých městech po cestě. První zastavení bylo v Břeclavi, kde císaře německy přivítali představitelé Břeclavi a Hodonína.

Druhé zastavení se uskutečnilo v Přerově, kde přivítal císaře (mimo jiných) olomoucký arcibiskup dr. František Saleský Bauer a světící biskup dr. Karel Wisnar. K císařovu průvodu se zde připojil i arcivévoda Josef Ferdinand Toskánský.

Potřetí vlak zastavil v Hranicích, kde byl císař opět slavnostně uvítán česky starostou Hranic a německy starostou Lipníka. Císař česky poděkoval a vyslovil lítost nad tím, že se nemůže v Hranicích déle zdržet.

Také ostatní nádraží po trase císařovy cesty byla pěkně vyzdobena. Vlak s císařem jimi projížděl pomaleji, aby císař mohl ukláněním děkovat za pozdravy vítajících občanů.

Jakmile císař František Josef I. vystoupil v Přívoze ze svého vlaku, byl uvítán okresním hejtmanem v Moravské Ostravě a místodržitelským

radou Karlem Antonínem Gustavem Spenglerem, zemským prezidentem slezským dr. Karlem baronem Heinoldem, zemským hejtmanem moravským Felixem hrabětem Vetterem z Lilie a zemským hejtmanem slezským Jindřichem hrabětem Larisch-Mönnich.

Poté německy přivítal císaře jménem všech obyvatel Moravské Ostravy její starosta dr. Gustav Fiedler: *„Račizž mně milostivě Vaše c. a k. Apoštolské Veličenstvo dovoliti, abych při bráně, již přechází se do Mor. Ostravy a celého okrsku průmyslového nesoucího totéž jméno, ve jménu obyvatelstva města Mor. Ostravy tlumočil Vašemu Veličenstvu nejponiženější a nejsrdečnější pozdrav na uvítanou, zároveň s ujištěním nejvyšší úcty ke vznešenému Vašemu Veličenstvu a neochvějně lásky a věrnosti k nejvyššímu císařskému domu.“*

Česky oslovil Františka Josefa I. za české obce zastoupené v ostravském okrese starosta z Hrabové Staněk. Císař poděkoval za německé projevy německy a za české česky. Nastoupil do kočáru a v 11 hodin 30 minut se vydal na cestu do Moravské Ostravy.

Po obou stranách slavnostně vyzdobené cesty s několika slavobránami byl císař pozdravován špalírem obecnstva. České výkřiky „Sláva!“ se mísily s německým „Heil!“.

Projížděl Nádražní ulicí, na které byla u dolu Jindřich postavena podle návrhu ostravského architekta Felixe Neumanna zajímavá slavobrána ve tvaru dvou těžních věží spojených mostem s nápisem „Glück auf“, hornickým pozdravem, jehož obdobou je české „Zdař bůh“.

Z Nádražní ulice odbočil císař na Říšskou ulici (část dnešní 28. října) a kolem pyramidy z uhlí navršené na jeho počest na Antonínově náměstí (dnešní Smetanovo) přijel v 11 hodin 45 minut po Hlavní ulici (část dnešní 28. října) na Hlavní náměstí (dnešní Masarykovo).

Zde si pod baldachýnem slavobrány vyslechl František Josef další projevy. Jako první vystoupil místostarosta a radní Moravské Ostravy Karel Glassner, který vzpomenuł předešlou císařovu krátkou návštěvu v tomto městě 20. října 1880.

„Vaše c. k. Veličenstvo ráčí po uplynutí čtvrtiny století podruhé obšťastniti město Moravskou Ostravu svou nejvyšší návštěvou. Poprvé bylo to ze soucitu pro škody způsobené povodní, dnes má být patriotické slavnosti propůjčeno nejvyšší účasti a zároveň má se ukázati nejvyšší zájem nad vývojem města a zdejšího průmyslu. Nejvyšš rozradostněno a srdcem překypujícím díky, vidí obyvatelstvo v tomto ujištění nejvyššího zájmu projev nezdolatelné otcovské péče Vašeho Veličenstva o národy milované rakouské domoviny.“

Poté přivítal Františka Josefa JUDr. Karel Richter za německé obyvatelstvo, JUDr. Edmund Palkovský za české a naddůlní Grusiewicz za polské obyvatele města.

Nakonec předstoupila jedna česká a jedna německá žačka a každá podala císaři kytici s věnováním. Císař jim poděkoval a daroval každé zlatý náramek se svým monogramem.

Nastoupil do svého kočáru a v 11 hodin 55 minut odjel po Mostní ulici (dnešní část ulice 28. října), Johannyho (dnešní Sokolská) a Alžbětině ulici (dnešní Českobratrská) k německému gymnáziu a staveništi evangelického kostela, poté Přívozkou a Rainerovou ulicí (dnes Matiční) kolem českého soukromého gymnázia císaře Františka Josefa (předchůdce dnešního Matičního gymnázia v Ostravě) na nábreží Ostravice až k Nové střelnici v Moravské Ostravě.

Na Nové střelnici se konala pod záštitou arcivévody Rainera Ferdinanda Habsbursko-lotrinského ve dnech 24. 6. – 3. 7. 1906 střelecká soutěž – X. Moravské zemské střelby. Pro větší prestiž soutěže pozvali pořadatelé císaře Františka Josefa I., který pozvání přijal.

Císaře zde přivítal arcivévoda Rainer a představitelé moravských střeleckých spolků. Jménem ostravských dam uvítala Františka Josefa paní Spenglerová, manželka okresního hejtmána v Moravské Ostravě a místopředsedy rady. Za to obdržela od císaře brilantový náramek. Císař se podepsal zlatým perem do pamětní knihy moravskoostravského Měšťanského střeleckého spolku, prohlédl si vystavené dary i odměny pro nejlepší střelce, chvíli pozoroval střelecké zápolení a ve 12 hodin 45 minut odjel do Vítkovic.

Nová střelnice stávala od roku 1892 v místech dnešní části Nové radnice. Patřila k ní i výletní restaurace a park. Poslední velké střelecké závody se zde konaly v roce 1913 a zbourána byla v roce 1926. Na památku císařovy návštěvy byl 18. srpna 1907 odhalen v parku střelnice pomník. Stával až do roku 1919 v místech, kde je dnes schodiště na lávku pro pěší přes Ostravici u Nové radnice.

Ve 13 hodin 55 minut odjel císař František Josef I. z Vítkovic na přívozké nádraží, rozloučil se, poděkoval za přivítání, vyslovil svůj obdiv nad triumfem práce a potěšení ze své návštěvy v Moravské Ostravě. Ve 14 hodin 30 minut nastoupil císař do svého vlaku a odjel směr Břeclav a Vídeň.

Při příležitosti své návštěvy daroval František Josef I. 2000 K chudým v Moravské Ostravě, 1000 K chudým v Přívozu, 1000 K chudým ve Vítkovicích, 2000 K okolním obcím a 1000 K dělnictvu vítkovických

závodů pro zaopatřovací ústavy. Majitelé vítkovických závodů věnovali svému dělnictvu 60 000 K na zlepšení zaopatření ve stáří.

Je s podivem, kolik toho staříčků mocnář, kterému bylo 75 let, během jednoho dne zvládl. Kromě oficiální části programu si našel čas i na krátký rozhovor například s řediteli ostravských středních škol a se školními inspektory.

Několik dnů před návštěvou Moravské Ostravy absolvoval čtyřdenní cestu po Čechách na Výstavu českých Němců do Liberce.

Podle zpráv v dobovém tisku se císař těšil výbornému zdraví. Za to zřejmě vděčil i pravidelné životosprávě. Zanechal silného kouření. Přestal kouřit 15 viržinek denně a nahradil je 2 havana. Neholdoval ani přílišnému pití alkoholu. Stačily mu dva džbánky piva denně a trochu slabého vína. Chodíval brzy spát a brzy ráno vstával. Dbal na svůj vzhled i na dochvilnost.

Císařově návštěvě v Moravské Ostravě se nevyhnuly ani z dnešního pohledu humorné příhody. Jelikož se policie a tajná služba bála anarchistů, vyhledávali její příslušníci mezi vítajícími občany možné útočníky.

Zatkli nebezpečného anarchistu, odvedli jej na policejní komisařství a teprve tam zjistili, že se jedná o místního profesora německého gymnázia, který je anarchistovi na fotografii pouze podoben. Omluvili se mu a propustili jej. Pan profesor odešel vítat císaře, ale byl znovu omylem zatčen.

Po 28. červnu 1906 vyšlo v soudobém místním tisku několik článků, které hodnotily význam císařovy návštěvy pro život v Moravské Ostravě a okolí.

V českých novinách Ostravan, jejichž majitelem a vydavatelem byl známý ostravský herec, dramatik, spisovatel a novinář František Sokol Tůma, se píše: „Bylo vše pěkné, vítání i výzdoba, ba i to počasí, vše tu spojeno, aby císař odnesl sobě dojem ten nejlepší... Ostrava změnila tvářnost. Každý kout byl zalíben, cesty urovnány, ... Každý skřek divokých kleteb na poměry zdejší utlumen, umlčen, uškrcen.“

Článek je seskládán z pětidílného seriálu, jenž pro Magazín Patriot připravila historička Ostravského muzea Kateřina Barcuchová. Tento seriál byl v magazínu publikován mezi 17. srpnem a 21. zářím 2016, celý jej můžete nalézt také online na www.patriotmagazin.cz.

Klub českých velopedistů v Hrabové u Vítkovic (1906–1950)

Nejstarším ostravským cyklistickým spolkem byl německý Radfahrer Club v Moravské Ostravě, založený v roce 1887. Z českých klubů byl nejstarší Klub českých velopedistů BLESK v Moravské Ostravě, vzniklý roku 1895. Na přelomu 19. a 20. století nastal na území dnešní Ostravy prudký rozmach zakládání nových velopedistických spolků – Klub českých velopedistů v Hrabové (1906), Klub velopedistů ve Staré Bělé (1907), Klub českých velopedistů MORAVAN v Hrabůvce (1909), Klub českých cyklistů v Zábřehu nad Odrou (1910) či Klub českých velopedistů ve Výškovcích (1912).

V pondělí 2. července 1906 byly sepsány stanovy nově založeného spolku *Klubu českých velopedistů v Hrabové u Vítkovic*. Tento moment můžeme označit jako zrod samotného spolku. Pod původními stanovami je podepsáno celkem 12 osob, což není málo, srovnáme-li to se stanovami jiných českých spolků na území dnešní Ostravy. C. k. moravské místodržitelství v Brně vzalo tyto stanovy na vědomí 18. července 1906.

Klub českých velopedistů v Hrabové u Vítkovic byl postaven před řadu těžkých zkoušek. Po svém vzniku v roce 1906 jej čekalo osm let blaženosti, kterou přerušila 1. světová válka a následná poválečná krize. Klub v roce 1909 pořádal setkání spolků u kostela sv. Kateřiny v Hrabové, kde se setkaly kluby ze širokého okolí, aby vyjádřily jednotu českých klubů proti sílícímu německému útlaku. Avšak můžeme říci, že až po roce 1918 začal všeobecný rozkvět spolků na území Československé republiky. Doba od roku 1918 do roku 1938 bývá označována jako „zlatý věk“ spolkového života. Klub pořádá výjezdy do „topoliny“, hraje divadelní hru *Komptoiristka pana Naftalina*¹⁹, svolává valné hromady, uskutečňuje výlety do Beskyd. V té době má Klub přes 80 členů. I v tomto zlatém věku přišla celá řada nepříjemností, např. hospodářská krize 30. let. Ta se stala osudnou mnoha (cyklistickým) spolkům, např. výše zmiňovaným klubům ve Výškovcích, Zábřehu či Hrabůvce.

I v době 2. světové války se členové klubu scházeli a někteří i aktivně bojovali proti fašistickému Německu. Činnost klubu však byla utlumena,

¹⁹Veselohra Josefa Skružného z r. 1918

Klub českých velopedistů v Hrabové, foto archiv KČVvH

což se projevilo po skončení války. Ptáme se, proč spolek zanikl? Zánik klubu souvisí se změnou politického klimatu po únoru 1948. Nová ústava z 9. května 1948 zakotvovala právo spolčovací, pokud tím nebylo ohroženo lidově demokratické zřízení nebo veřejný pokoj a řád. Termín „spolky“ byl nahrazen termínem „dobrovolné organizace“, které měly sloužit k „upevnění lidově demokratického úsilí a podpoře úsilí o výstavbu socialismu“.

Dne 14. července 1950 bylo do spolkového katastru zaznamenáno: *Klub českých velopedistů v Hrabové u Vítkovic ZÁNIK.*

Petr Přendík

Klub českých velocipedistů v Hrabové v jedenadvacátém století

Kdysi v minulém století si dva malí kluci František²⁰ a Václav²¹ hrávali na písku, jezdili na trojkolkách a na kolech svých otců pod štanglí, jelikož dětských kol nebylo. Jak běžel čas, stali se z nich obdivovatelé všeho, na čem se dalo jet. Když jim bylo kolem padesátky, přibližně roku 2004, zúčastnili se poprvé *Biskupického kaléšku* aneb závodu na historických kolech s názvem *Od pálenice k pálenici*. Od té doby je můžete spatřit první sobotu v říjnu v Biskupicích u Jevička pravidelně. Později získali pro zálibu ve starých kolech Františkova kolegu, o generaci mladšího Jirku²².

V březnu roku 2007 vyšel v Hrabovských listech článek kronikáře L. Kosely o hrabovských velocipedistech. Jezdili jsme vlastně na stejných kolech, které byly popsány v článku, a to kolech vyrobených před druhou světovou válkou. Potkávali jsme se na akcích po celé republice se stejně zájmově postiženými jedinci a všimli si, že obnovují kdysi zrušené velocipedistické kluby (např. Baťa ve Zlíně). Po naléhání nejmladšího z trojice, že je třeba obnovit Klub českých velocipedistů v Hrabové u Vítkovic, který v obci existoval od roku 1906 do roku 1950, starší dva kamarádi podlehli. Společně se sešli v hostinci U Milky 20. ledna 2013 a kolem 16:40 podepsali žádost o založení občanského sdružení *Klub českých velocipedistů v Hrabové*. Na Ministerstvu vnitra ČR bylo vyhověno a klub byl založen.

Zvolna do klubu přibývají noví členové a v současnosti má KČV v Hrabové (od 1. 1. 2016 spolek) 26 členů. Většina je z Hrabové. Mezi nejdůležitější akce, kterých se klub účastnil, patřilo Mistrovství světa historických kol (IVCA Rally) v roce 2013 ve Veselí nad Moravou a v roce 2014 v Tiszakeczke (Maďarsko). Účastníme se mnoha akcí po celé republice i v zahraničí, kde propagujeme obec Hrabovou. Současně pořádáme setkání velocipedistů v Hrabové, a to poslední sobotu v srpnu, slavení svátku letnic (svatého Ducha), setkání velocipedistických klubů u kostelíku sv. Kateřiny (první v roce 1909). Pomáháme i při jiných akcích, úklidu obce v rámci celorepublikové akce Uklidme Česko, jako doprovod běžců při závodech, u propagačních jízd po Ostravě a okolí.

²⁰František Janša, místopředseda klubu

²¹Václav Gerolt, místopředseda klubu

²²Jiří Axmann, předseda klubu

V roce 2016 jsme předsedali klubům v České republice, které jsou sdružené v Obnovené české ústřední jednotě velocipedistů. Byla s tím spojena závěrečná akce v listopadu v Trojhalí s výjezdem do centra Ostravy. I přes chladnější počasí se akce účastnilo přes sto velocipedistů z celé ČR i ze Slovenska. Vlajku OČÚJV po celý rok hrdě vozil náš vlajkonoš Pavel Žižka.

Mezi spolkové činnosti patří zachraňování předválečných bicyklů před potupným sešrotováním a pátrání po historii klubu. Historii klubu zpracovává náš člen, kronikář Ostravy-Jihu Petr Přendík. Roky 1906–1953 máme již prakticky pohromadě, ale vždy se dá něco najít. Hledáme vše, co se ke klubu vztahuje – vlajku, znak, odznak, členskou legitimaci, fotky. A tady potřebujeme pomoc občanů Hrabové, za kterou předem děkujeme.

V letošním roce, kdy slavíme 200 let od vynálezu kola lesníkem Karlem von Draisem, jsme se zúčastnili v jeho rodišti v německém Karlsruhe IVCA²³ Rally od 24. do 28. května.

Hrabovští velocipedisté tímto chtějí poděkovat ÚMOB Hrabová za podporu.

Jiří Axmann

²³International Veteran Cycle Association – Mezinárodní asociace historických kol

Dějiny Klubu vojenské historie Ostrava

V roce 1974 se Petr Bernatík – který se už delší dobu pohyboval po burzách starožitností a militarií a seznámil se tam s několika dalšími lidmi, kteří měli podobné zájmy – chopil telefonu a těchto známých se dotázal, zda by měli zájem vytvořit nějaké společenství, které by jim umožňovalo lépe a organizovaněji provozovat společného koníčka. Mezi těmi, kteří odpověděli kladně, byli na začátku Karel Kocián, František Mádr, Josef Měšťánek, Josef Olšar, Václav Řeha, Josef Smékal a Jiří Štastný. Nedlouho po založení k nim přibyl ještě Přemysl Filip. P. Bernatík se pustil do vyřizování formalit a zjistil, že nemohou existovat jen tak samostatně, ale že musí patřit pod nějakou oficiální organizaci. Dohodli se tedy s PhDr. Jitkou Noušovou, tehdejší ředitelkou Ostravského muzea, která je zaevidovala jako historický kroužek. Tím bylo formalitám učiněno zadost a první členové, kteří se zajímali o historické zbraně, uniformy a zejména o Napoleona a války, které vedl, se mohli začít scházet a schůzovat v restauraci Morava na tehdejším náměstí Lidových milicí (dnes Masarykově). Do roku 1973 to v den výročí bitvy tří císařů vypadalo na okolních bojištích úplně jinak než dnes. Bylo tam liduprázdno, byli to však právě zakládající členové KVH Ostrava, kteří se účastnili počátků výročních rekonstrukcí této bitvy. V průběhu let se k Slavkovu přidávaly další bitvy i mimo území ČR. Klub v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let přibíral stále nové členy a čím dál víc se rozšiřoval, v roce 1985 vznikly v rámci klubu tři samostatné sekce: střelci z historických zbraní, pěší pluk *Kaiser* a skupina historického šermu a střelby *Gotika*. V roce 1990 se klub dokonce rozdělil na dva spolky: rakouská část se zaregistrovala jako *Československá společnost vojenské historie*, francouzská část jako *Klub přátel Francouzské revoluce a prvního císařství*. Od roku 1994 už zůstal jedinou pravidelnou akcí našeho klubu opět jen Slavkov. O dva roky později už 2/3 jednotky tvořili členové KVH Nový Jičín a převzali celou iniciativu. Naši členové v dalších letech už působili pouze jako komparzisté během natáčení či jako jednotliví žoldáci u cizích jednotek. Obroda přišla v roce 2000, kdy se ve vinárně pod ostravskou starou radnicí scházelo sedm lidí: L. Partyka, J. Harenčík, L. Lange, M. Fiala, M. Jenčo, V. Sup a I. Uher. Oficiálně byli všichni členy La Garde Impériale d'Austerlitz z Brna,

Bitva u Slavkova
Foto Petr Bílý

všem však vadilo, že jsou daleko od centra dění. Dlouho váhali, zda založit novou jednotku, nebo se pokusit vzkřísit skomírající ostravský klub, a nakonec se rozhodli pro druhou možnost. V lednu 2001 zahájili jednání s bývalým předsedou a v únoru svolali všechny členy, o kterých věděli (sešlo se jich tam celkem 16), a předložili jim svůj návrh. Cíl byl jasný: udělat z KVH Ostrava to, čím byl původně: nejlepší a největší jednotku. Už ve zmíněném roce se členové zvládli zúčastnit 12 akcí, z nichž jednu přímo pořádali. Pozornost věnovali i výbroji a výstroji jednotky a rozhodli se část výnosů ukládat do klubové pokladny, z níž se pak bude na výzbroj a výstroj přispívat. Na výroční schůzi v roce 2002 už přišlo 33 osob, což byl dvojnásobný počet oproti minulému roku. V prosinci na Slavkově byl KVH Ostrava největší jednotkou a podařilo se mu tak vstoupit do povědomí ostatních jednotek a organizátorů Slavkova. Od té doby se klub stále rozrůstá a funguje již 43. rokem.

Z článku Leony Lange upravila Sylvie Rubenová

Klub vojenské historie Ostrava
Foto Petr Bílý

PROFILY INSCENÁTORŮ a dalších

MAREK PIVOVAR

překlad

Studoval divadelní vědu na Filozofické fakultě MU (tehdy UJEP) v Brně, pak pracoval jako kulturní redaktor Brněnského večerníku, v revue Box Jiřího Kuběny a nakonec jako redaktor České televize v Brně.

Od roku 1994 žije v Ostravě a je dramaturgem činohry NDM (dva roky byl na částečný úvazek také dramaturgem činohry Národního divadla Brno). Podílel se na přibližně sedmdesáti inscenacích. Píše dramaturgie i původní hry (mj. *Klub sebevrahů*, *Nezdárný syn*, *Neználek podle Stanislavského*, *Romance pro křídlovku*, *Zlaté rouno*, *Amberville*, *Šaryk vzpomíná*, dvě baletní libreta pro NDM – *Tance Rudolfa II.* a *Spor aneb Dotyky a spojení*). V roce 2000 se zúčastnil mezinárodního divadelního festivalu Temporalia v Bruselu s hrou *Evropa, Evropa aneb Jak John Brown a doktor Lukomski naklonovali Evropskou unii*. Trvale spolupracuje jako režisér a autor s Českým rozhlasem, občasně s Českou televizí.

PETER GÁBOR

režie

Narodil se v roce 1963 v Nitře. Nejprve vystudoval slovenštinu a hudební výchovu na Pedagogické fakultě v Nitře a poté činoherní režii na DAMU v Praze. Od té doby prošel řadou slovenských, českých i moravských divadel a má na kontě více než šedesát inscenací.

V letech 1992–1995 působil jako režisér v martinském divadle, kde inscenoval mimo jiné Schnitzlerův *Kolotoč*, Smočkovo *Podivuhodné odpoledne dr. Zvonka Burkeho*, Anouilhoovu hru *Miláček Ornifle*, Hrabalovy–Krobotovy *Ostře sledované vlaky*, Bergerovy *Čtyři muchomůrky* a Veberův *Večer ptáků*. Od roku 1993 pravidelně spolupracuje s Národním divadlem moravskoslezským (mj. *Tanec na konci léta*, *Ondina*, *Sex noci svatojánské*, *Kouzelník z Lublinu*, *Šakalí léta*, *Cabaret*, *Divadelní komedie*, *Balada pro banditu*). V letech 1995–1997 působil ve Středočeském divadle v Kladně (*Chudák manžel*, *Utrpení mladého Werthera*, *Čarovná rybí kostička*, *Marianniny rozmary*) a v letech 1997–2004 jako umělecký šéf činohry v Moravském divadle Olomouc (*Čas vlků*, *Mnoho povyku pro nic*, *Faust I. a II.*, *Král se baví*, *Mně zašlá léta vraťte*, *Dva kavalíři z Verony* a další). Úspěšně působil i na scéně Théâtre Molière v Paříži. Šéfoval Slovenskému komornímu divadlu v Martině, pravidelně hostuje v Městských divadlech pražských, ale jeho inscenace bylo možné zhlédnout například také v Západočeském divadle v Chebu (*Bouře*), v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích (*Donaha!*), v Divadle Na Fidlovačce (*Balada pro banditu*) nebo v Divadle v Řeznické (*Zlomatka*). Pro operu NDM režíroval inscenace *Fedora*, *Romeo a Julie* a *Roberto Devereux*. Od roku 2012 je Peter Gábor šéfem činohry Národního divadla moravskoslezského, kde vytvořil inscenace jako např. *Smrtihlav*, *Sen noci svatojánské*, *Večeře*, *Velký Gatsby* nebo *Je úchvatná!*

SYLVIE RUBENOVÁ

dramaturgie

Narodila se roku 1991 v Praze. Po maturitě na všeobecném gymnáziu nastoupila na pražskou DAMU do ročníku Milana Schejbala a Zuzany Sílové. Během svých studií spolupracovala jako asistentka režie např. se Štěpánem Páclm (*Tartuffe*, Divadlo na Vinohradech 2011) či na letních site-specific projektech ve Zlaté Koruně s Ivem Kristiánem Kubákem (*Krabat, legenda o čarodějově učni*, Mlýn Zlatá Koruna 2010 a *Vij: requiem za čarodějkou*, tamtéž 2011). Dramaturgicky se podílela na dvou scénických čteních v rámci maratonu scénických čtení 3D – třetí rozměr dramatu (*Obyčejný život*, režie: Zuzana Burianová, festival DAMU ZLOMVAZ 2013; *O klucích aneb Jsem kuchta!*, režie: Josef Kačmarčík, ZLOMVAZ 2014). Studia činoherní dramaturgie absolvovala v divadle DISK muzikálem *Kabaret* v režii Lumíra Olšovského a komedií *Čechov na Jaltě* ve spolupráci s režisérem Ivem Kristiánem Kubákem. Pohostinsky režírovala absolventskou inscenaci 6. ročníku hudebně-dramatického oddělení Pražské konzervatoře v Divadle Na Rejdišti *Kuřačky a spasitelky*. Po celou dobu studií na DAMU působila jako produkční a tajemnice nezávislého pražského souboru Divadlo AQUALUNG.

K Ostravě a jejímu divadelnímu světu přilnula v létě 2014, kdy působila coby asistentka režie u inscenace *Jak se vám líbí* v režii Michala Langa. Od sezóny 2015/2016 je dramaturgyně činohry NDM, kde se doposud podílela na sedmi inscenacích a dvou shakespearovských scénických čteních, mimo NDM spolupracovala se Starou arénou na inscenacích *Elektra* a *Vánoce u Ivanovových* a jednom scénickém čtení.

MICHAL SYROVÝ

scénografie

Narodil se v roce 1982 v Českých Budějovicích, studoval na Katedře scénografie na pražské DAMU. Ve školním divadle DISK se podílel na absolventských inscenacích *Její pastorkyňa*, *Terorismus* a *Orestes*. Spolupracuje pravidelně s režiséry Petrem Mikeskou, Pavlem Khekem, Vitem Venclem, Pavlem Ondruchem, Peterem Gáborem nebo Jaroslavou Šiktancovou. Nejvíce scénografických řešení připravil pro Divadlo F. X. Šaldy Liberec (*Smrt obchodního cestujícího*, *Věc Makropulos*, *Slečna Julie*, *Romeo a Julie*, *Divoká kachna*, *Bábel* aj.) a Městské divadlo Mladá Boleslav (*Dům Bernardy Alby*, *Miláček*, *Sebevrah*, *Faust a Markétka*, *Nebezpečné vztahy*, *Tlustý prase*, *Úplné zatmění*, *Osiřelý západ*, *Smrt obchodního cestujícího*, *Cyrano z Bergeracu*, *Pygmalion*, *Novecento*, *Chaplin* aj.). Dále působil v Městském divadle Zlín (*Ženitba*, *Krása na scéně*, *Sen noci svatojánské*), v Divadle Na zábradlí (*35,4 Vypadáme jako blbci*), Národním divadle moravskoslezském (*Jak důležité je mít Filipa*, *Pozvání na zámek*, *Večeře*, *Doktor Faustus* ad.), Moravském divadle Olomouc (*Rej*), v Městských divadlech pražských (*Želary*, *Veterán*, *Markéta Lazarová*), Městském divadle Kladno (*Don Juan*) nebo v Městském divadle v Mostě (*Přelet nad kukaččím hnízdem*, *Hvězda na vrbě*, *Zpívání v dešti*, *Balada pro banditu*). Vyzkoušel si i práci na otáčivém hledišti v Týně nad Vltavou (*Zeyerova Sulamit*). Spolupracoval na realizaci výstavního stánku DAMU na Pražském Quadriennale 2007 nebo na expozici Muzea alchymistů a mágů staré Prahy. Pravidelně se účastní také sochařských symposií.

ALENA SCHÄFEROVÁ

kostýmy

Narodila se v Novém Jičíně v roce 1957. Jejím „rodným“ městem je však malebný a inspirativní Štramberk. V letech 1972–1976 studovala SUPŠ v Uherském Hradišti, obor malba a plastická malba v propagaci a architektuře. Později (1981–1992) byla zaměstnána v České televizi – Televizním studiu Ostrava jako kostýmní výtvarnice. Navrhovala kostýmy pro desítky televizních inscenací, pohádek a televizních filmů.

V roce 1992 založila firmu AS – Alena Schäferová. Od té doby externě spolupracuje s Českou televizí, filmovými společnostmi a s divadly. Pravidelně spolupracuje s Divadlem Ungelt. Nadále se též věnuje volné tvorbě v ateliéru ve Štramberku. Zaujímá ji klasická olejomalba a kresba založená na důrazném rukopisu. Její doménou jsou figurální kompozice zvládnuté suverénní kresbou, expresivními tahy štětce a barvami. Své pocity a myšlenky vyjadřuje prostřednictvím postav, jejich vztahů a příběhů, často inspirovaných dějem divadelních inscenací, oper, pohádek či televizních filmů.

V současné době pracuje převážně v Praze a podílí se na zajímavých a výpravných projektech. V roce 2015 to byl třídílný televizní film o Janu Husovi, Ioni příběh o Karlu IV. Mezi další spolupráce patří například filmy *Konto separato*, *Milenci a vrazi*, *Sametoví vrazi*, *Hodina tance a lásky*, *Svatba na bitevním poli*, *Hodina klavíru*, *Ach, ty vraždy* a pohádky *O ztracené lásce*, *Tajemství staré bambítky*, *Duch nad zlato*, *Labyrint* ad.

NIKOS ENGONIDIS

hudba, korepetice

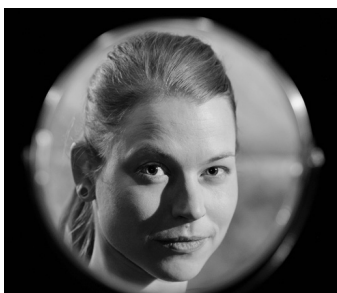
V roce 1984 započal studia hry na violoncello na dnešní Janáčkově konzervatoři v Ostravě u předního českého violoncellisty PhDr. Ivana Měrky. V témže roce se stal členem violoncellové sekce operního orchestru Státního divadla v Ostravě (nyní NDM), kde setrval dva roky, a také začal působit ve skupině *Kulinárium*, která se zaměřovala na hudebně-výchovné koncerty pro děti a mládež. V ní působil až do roku 1991, kdy úspěšně absolvoval konzervatoř a kdy se stal členem ostravské skupiny *Buty*, kde hrál na violoncello až do roku 1994. V září 1992 nastoupil do angažmá v Divadle loutek Ostrava, v němž setrval dlouhých 23 let, až do roku 2015. Nikos se však nevěnuje jen loutkoherectví a hraní v divadle, ale zahrál si i v několika televizních filmech a seriálech. Krom toho se samozřejmě věnuje hudbě – ať už jako muzikant (krom violoncella hraje i na klavír), korepetitor, či pedagog hry na violoncello. A v neposlední řadě hudební skladatel. Na svém kontě má kolem 80 scénických hudeb pro divadla v ČR, Polsku, Rusku aj., pro rozhlas i televizi. Opakovaně spolupracuje s Komorní scénou Aréna či s Českou televizí, jako skladatel se podílel na inscenacích i v Divadle Petra Bezruče, Národním divadle Brno, Městském divadle Zlín, Klicperově divadle v Hradci Králové, Slovákckém divadle v Uherském Hradišti, Východočeském divadle Pardubice, Divadle F. X. Šaldy Liberec a na pražských scénách: Divadlo na Vinohradech, Divadlo v Dlouhé a Městská divadla pražská. Do NDM se vrací po pěti letech a jedná se o jeho pátou scénickou hudbu. Od ledna 2016 je stálým hostem Českého národního symfonického orchestru, se kterým se zúčastnil evropského turné *Morricone tour 2016* pod taktovkou Ennia Morriconeho. V roce 1994 společně s kapelou *Buty* získali Českého lva za hudbu k filmu *Jízda*, v roce 2001 obdržel Cenu Alfréda Radoka za hudbu k inscenaci *TRUMF* (Divadlo loutek Ostrava) a v loňském roce se jeho hudba k inscenaci *Je třeba zabít Sekala* Národního divadla Brno umístila na třetí příčce Cen divadelní kritiky.

KRISTÝNA SLEZÁKOVÁ

choreografie

Vystudovala Akademii múzických umění v Praze (obor pedagogika tance). Tančila v souboru Lenky Dřímalové, poté vytvořila vlastní taneční seskupení Stres ve vřesu. Absolvovala stáž v Lisabonu, kde se vedle tance začala věnovat capoeiře. Kvůli ní žila určitý čas v Brazílii (v Salvadoru a v Riu de Janeiru) a jí se též věnuje ve své doktorské práci. Učí na tanečním oddělení Janáčkovy konzervatoře v Ostravě moderní tanec, s Národním divadlem moravskoslezským spolupracuje přes patnáct let, nejprve jako interpretka, postupně i jako choreografka. Spolupracuje také s tanečním souborem Bílá holubice.

LUCIE KURNICKÁ

pohybová spolupráce

Od dětství se věnovala studiu jazyků. Na státní jazykové škole absolvovala studium němčiny, kterou později využívala i v profesním životě. Pracovala ve firmě se zaměřením na překlady, později přeložila z německého originálu knihu *Der beste Networker der Welt*. V roce 2010 začala studovat na Ostravské univerzitě rekreologii, kterou úspěšně ukončila. Jako dítě chodila do gymnastiky, poté navštěvovala latinskoamerické tance a okrajově se zabývala i moderním tancem. V současné době se věnuje akrobatickému cvičení, plavání, in-line bruslení, snowboardu a horolezectví. V roce 2014 se stala mistryní Evropy v šálové akrobacii. S tou se poprvé setkala díky ostravské společnosti Cirkus trochu jinak a v roce 2010 ji sama začala vyučovat. Kromě výuky se věnuje i komerčnímu vystupování, a to jak umělecké šálové akrobacii, tak kresbě tělem, pod uměleckým jménem *Luminy*. V NDM jste ji mohli vidět v baletní inscenaci *Padající andělé* jako Camilla Meyer.

Pavlína Kafková na první čtené zkoušce

Viliam Klimáček

SISSI (Útěky Alžběty Rakouské)

Epopěj z císařského dvora

Překlad Katarína a Marek Pivovaroví

Osoby:

SISSI	císařovna Alžběta Rakouská
FANNY	Angerer, kadeřnice Jejího Veličenstva
KONSTANTIN	Christomanos, hrbatý Řek, předčítač Jejího Veličenstva, také
ACHILLES	v císařovnině snu
IDA	Ferenczy, nejoblíbenější dvorní dáma Jejího Veličenstva
KATEŘINA	Schratt, herečka Burgtheatru, milenka Franze Josefa
FRANZ	Josef I., císař rakouský
ŽOFIE	arcivévodkyně, císařova matka
RUDOLF	korunní princ, jediný syn císařovny, desetiletý / dospělý
GONDRECOURT	hrabě, Rudolfův vychovatel
TAJNÝ	šéf tajné policie
ANDRÁSSY	Gyula, uherský hrabě a politik
MIDDLETON	Bay, anglický kapitán a učitel jezdeckví
MARY	Vetserová, baronesa, poslední Rudolfova milenka
MIZZI	Casparová, bývalá Rudolfova milenka
MARIE	Valerie, nejmladší dcera císařovny, sedmnáctiletá
HEINE	Heinrich, židovský básník

SBOR DVOŘANŮ / LOKAJŮ / TAJNÝCH / KURTIZÁN / EVŽENŮ

PROLOG

IDA

Císařovna byla na cestách v Ženevě a chtěla odjet do Montreux. Zdrželi jsme se v cukrárně a za chvíli nám odplouval parník. *(zvuk zvonu)* Veličenstvo, signál z lodí! Musíme si pospíšet, říkám jí. *(zvuk zvonu)* Vyšly jsme ven a přidaly do kroku. Vtom jsem uviděla muže, vyběhl zpoza stromu. Běžel k nám, schoval se za další strom, znovu vyběhl, dokud nebyl úplně blízko. Ještě nás bude zdržovat, pomyslela jsem si. Najednou udělal pohyb, jako by zakopl a nečekaně udeřil císařovnu pěstí. Jak se cítíte, Veličenstvo? Nic se mi nestalo, říká, musíme jít na loď. Co vlastně chtěl ten člověk? Ukrást mi hodinky? Kráčela vedle mne svěží a pružná, až na bledost na lících. Jen co jsme vstoupily na palubu, klesla na kolena. Podívala se na mne – co se to se mnou jenom stalo? To byla její poslední slova. Dávali jsme jí éter, ale už se neprobrala. Rozepnula jsem jí halenku... tu jsem u srdce našla malou trojúhelníkovou ranku... kapku zaschlé krve... ten člověk ji probodl pilníkem. Zavolala jsem kapitána – pane, na palubě je smrtelně zraněná císařovna Alžběta Rakouská, královna uherská. Nesmíme ji nechat zemřít bez lékařské pomoci a církevní útěchy. Prosím, ihned obraťte! Kapitán zamířil k Ženevě. Zanesli jsme císařovnu do hotelu, odkud ani ne před hodinou odešla. Přivolaní lékaři už nedávali žádnou naději. Ve dvě hodiny čtyřicet minut řekli to strašné slovo.

VENUŠE & FITNESS

Přichází Sissi, dvořané se jí klanějí.

SBOR DVOŘANŮ *(zpěv)*

Vivat ave slunce naše
Císařovně stokrát sláva

Vídeňský dvůr ze všech dvorů
 Nejníže se klaní
 Vívat ave slunce naše
 Císařovně sláva sláva
 Dvořan z Vídně, ten se dvoří
 Až se točí hlava

Toaletní kabinet v Hofburgu: uprostřed luxusního nábytku je hrazda, žebřík a gymnastické kruhy. Císařovna v krásných šatech začne cvičit, Ida čeká s bílým pláštěm v rukou.

- SISSI Jak se ti líbí moje manéž v Gödölö?
- IDA Pro přijímání návštěv poněkud výstřední.
- SISSI Proč jsou hosté zaraženi, když vyskočím na koně? Lidé by neměli tolik žasnout, je to trapné, stát s otevřenou pusou. Tak uniká z hlavy duch. Otevři ústa, Ido. *(Ida poslechne)* Ještě, prosím... *(Sissi se rozesměje)* Promiň. Otec mi vždycky říkával, Alžběto, my Wittelsbachové, kdybychom nebyli princátka, jsme krasojezdci. *(postaví se na váhu)* Kolik to bylo včera?
- IDA *(zapíše váhu císařovny do knihy)* Čtyřicet devět kilogramů, dvacet dva dekagramů, dnes dvacet šest.
- SISSI O čtyři dekagramy víc? Nebudu jíst s rodinou a ať mi přinesou štávu z telecího masa, čtyři kila jemného telecího vylisovat, povařit a štávu okorenit. To bude mé celodenní jídlo. Čtyři dekagramy! *(Ida jí měří obvod lýtek, stehna a pas a zapisuje to)* Čísla prozradí všechno. Deník moderní ženy nebude pozůstat z pocitů, ale z čísel.
- IDA *(změřila jí obvod pasu)* Čtyřicet sedm centimetrů.
- SISSI Představ si, Ido, jakou kapitolu by napsal Balzac jen na základě jediného čísla z deníku ženy! Co to stálo námahy, co si bylo nutné odepřít! Čtyřicet sedm centimetrů, jedno dějství z dramatu těla. Denně cvičím několik hodin a dvůr mě za to pomlouvá. Ale co se dá očekávat od šlechty, která

zná jen tři konverzační témata: operu, Prater a Burgtheater? (*přicházejí dvořané*) Před nimi se nedá uniknout! (*odejde s Idou*)

SBOR DVOŘANŮ (*zpěv*)

Vivat ave slunce naše
 Císařovně stokrát sláva
 Vídeňský dvůr ze všech dvorů
 Nejnižše se klaní
 Vivat ave slunce naše
 Císařovně sláva sláva
 Dvořan z Vídně, ten se dvoří
 Až se točí hlava

SBOR DVOŘANŮ (*řeč*)

Císařovna nemluví francouzsky, chápete to, ma chère?
 Odmítá tajnou řeč šlechty? Je ne comprends pas!
 Myslím, že je hloupá. Mluví anglicky a maďarsky, učí se řecky, mais pourquoi? Francouzština je jazyk vysokého dvora a ten její bavorský byl pěkně nízko.
 Listoval jsem v Gothajském almanachu a musím vám říct, mesdames et messieurs, že z její rodové linie jsem byl frapován! Misérable a ještě jednou – misérable!
 Pramálo vznešených předků.
 Ta její grand-mère, kněžna Arenberg! S takovým rodem bychom všichni, co jsme tady, mohli být císařem a císařovnou.
 (*navzájem se sami sobě ironicky klanějí*)
 Veličenstvo? Veličenstvo? Veličenstvo?
 No kam by pak monarchie přišla? Do pekla!
 Omyl, vévodo, do bláta. Na dvůr Possenhofenu mezi kačeny a slípky!
 Ten její rodný zámek, žebrácké hospodářství!
 Nepřinesla si do Hofburgu ani pořádnou výbavu.
 Stříbrného nádobí měla jen za sedm set zlatých!
 Předběhne ji každá baronesa! I ten sametový plášť

se sobolí kožešinou dostala od císaře! Musel jí darovat i šperky, aby vůbec nějaké měla!
 A co dělá s botami, mon dieu, slyšeli jste to?
 Povídejte, Herr Hoffmeister!
 Vznešená žena jejího postavení smí nosit boty jen jeden den, ale ona se jich nechce vzdát.
 Měla by je darovat služkám, ale ona je nosí dál, prý že jsou pohodlné! Mon Dieu!
 A sundá si rukavičky v nejméně vhodné chvíli.
 Císařovna bez rukaviček je téměř nahá!
 A vůbec nenosí pod šaty prádlo, quelle malheure!
 Když už si nějaké vezme, tak jen úplně tenoučké,
 z jelenice, aby vynikla její postava.

(všichni) Bože, ochraňuj Rakousko!

DĚTI & STÁT

- SISSI Franzí, chtěla bych vidět naše děti.
- FRANZ Drahá. *(políbí ji)* Nevím, jestli je právě náš čas.
- SISSI Jaký náš čas?! Jsem matka, mám právo vidět své děti kdykoli!
- FRANZ Drahá Alžběto, podle dvorního protokolu o návštěvách dětí rozhoduje arcivévodkyně Žofie.
- SISSI Nesnáším protokol.
- FRANZ Víím, že jsi svobodný člověk, ale pochop prosím, že habsburský dvůr má pravidla, jimiž se řídíme všichni a především já! Musím jít příkladem. A očekává se to i od tebe.
- SISSI Proč Francouzi neztratili na dvoře lehkost? Rusové ho okořenili drsností, i strozí Prusové se sem tam umějí nadechnout. Ale Vídeň přijala španělský rituál, nejpřísnější na světě.
- FRANZ Když je pořádek tady, můžu ho vyžadovat v celé monarchii. Denně nás sledují stovky lidí a do země pronikají zvěsti, jací jsme!

- SISSI Nestojím o špicly! Nemám soukromí, nemám vlastní život, nemám ani děti!
- FRANZ (*obejme ji*) Chceš nové koně? Ve vídeňské oboře stavím Hermovu vilu, budeš tam jen ty a nekonečný les!
- SISSI Když jsem byla malá, s otcem jsme jezdili po celém Bavorsku. Poddaní ho milovali. Až tak, že měl hromadu nemanželských dětí, některé nás často navštěvovaly... trochu jsem žálila. Hrával ve vesnických hospodách na citeru a já jsem s ním zpívala.
- FRANZ Kein Problem, mein Schatz... (*začne zpívat*)
 O du lieber Augustin
 Augustin Augustin
 O du lieber Augustin
 Alles ist hin
 Geld ist weg mäd I ist weg
 Alles hin Augustin
 O du lieber Augustin
- Alles ist hin (*chtěl manželku rozveselit, ale podařil se mu pravý opak*) Vychovali mě jako vojáka. Nejlepší se cítím v kasárnách. K životu potřebuji jen železnou postel, psací stůl a dobrého koně. Asi ti připadám všední a nezajímavý, ale o to víc tě miluji, Alžběto.
- SISSI Tvoje matka mi ukradla děti.
- FRANZ Dělá to jen pro jejich dobro!
- SISSI Bylo mi sedmnáct a první dítě mi vzali hned po narození. Ani se mě nezeptali a dali jí jméno Žofie, podle tvé matky.
- FRANZ Ale Gizele jsme jméno vybrali sami.
- SISSI Nikdy se mě nezastaneš. Ve všem ji poslechněš.
- FRANZ Tolik toho pro mě udělala! Pro celou říši.
- SISSI Tebe neuráží, že jí říkají jediný chlap na habsburském dvoře?

- FRANZ Komnaty nám zařídila s velkou láskou.
- SISSI Ale dětské pokoje jsou až v patře. Když chci vidět vlastní dcery, musím vyjít po schodech, projít přes ložnici tvjí matky a vyžádat si od ní milostivé svolení!
- FRANZ *(obejme ji)* Když jsem byl malý, zakázala mi komukoli se svěřovat. Věřila, že mě ochrání před cizími vlivy. Nehodí se, aby si císař vyléval srdce. Víš, jak moc tě miluji, ale častokrát ti to ani nedokážu říct. Sedím vedle tebe a dívám se, že právě mně boží prozřetelnost seslala nejkrásnější ženu na světě. Proč? A co mám udělat, abych tě neztratil? Tak raději mlčím, abych neřekl nějakou hloupost...
- SISSI Chci vidět Gizelu, i malou Žofii.
- FRANZ Zařídím to.
- Odejde.*

Vchází arcivévodkyně Žofie, dvě postýlky se spícími dětmi a Sbor dvořanů)

SBOR DVOŘANŮ

Úžasné! Půvabné! Přečrásné!
Ta očka! A nosánek! Ouška! Bradičky!
(všichni) Princezny!

- ŽOFIE Těžko skrýváme zklamání, že nám císařovna dosud neporodila následníka trůnu, ale malá Žofie i malá Gizela jsou čilé, veselé a s chutí k jídlu a určitě se jim teď zdá o budoucí slávě naší monarchie, k níž přispějí i tyto státní děti. Mesdames et messieurs, říkám vám to jako matka nejmilostivějšího císaře Franze Josefa I. Mateřství na císařském dvoře je oběť, krásná oběť. Tady se nerodí obyčejné děti, tady přicházejí na svět státní děti. Symboly naší nejmilostivější, bohem nám seslané moci. Tyto plody prozřetelnosti, stvořené ze spojení lásky a majestátu mají před sebou výjimečné cíle. Desítky domácích učitelů

je připraví na náročné úkoly na našem dvoře, včetně toho nejdůležitějšího, jímž je správný sňatek. Svatba se vznešeným ženichem, ideálně s následníkem trůnu jiné, významné země přinese monarchii mír a dlouhodobou prosperitu. Audience je skončena.

Dvě postýlky se spícími dětmi a Sbor dvořanů mizí.

SBOR DVOŘANŮ

Úžasné! Překrásné! Ááááách!

Vzbudily se! Blinkají!

(všichni) Princezny!

FRANZ *(vejde)* Neruším?

ŽOFIE *(čte listinu)* Nelíbí se mi odpověď Pruska na naše oprávněné požadavky. To je povýšenectví!

FRANZ Mamá, Alžběta vás prosí, jestli by nemohla častěji vidat děti.

ŽOFIE Ach ja, Sissi. Jak... častěji?

FRANZ Příliš často je ukazujete jiným. Bojíme se, že to v nich probouzí pýchu.

ŽOFIE Franzi, tvá manželka je ještě mladá. Velice mladá. Nemá potřebné znalosti, jak se má s dětmi zacházet. Já jsem vychovala čtyři.

FRANZ Chybí jim matčina něha, potřebují ji cítit vedle sebe.

ŽOFIE Necháváš se jí příliš ovlivňovat.

FRANZ Miluji ji.

ŽOFIE Das ist richtig, to ti chválím, i když ji stále musím učit etiketu a důstojné chování, nepřerušuj matku, když mluví! Všichni jsme čekali, že se Alžběta víc zapojí do dvorského života, že bude častěji přijímat přední šlechtické rody a ne se jim vyhýbat. Že bude víc na očích veřejnosti, jako císařovna a symbol naší moci. Když tohle všechno odmítá, jak by mohla zvládnout vlastní děti?

- FRANZ Víte, jak je Sissi nevypočitatelná! Kolikrát mi připomíná ušlechtilé koně, které tak miluje. Taky jsou to silné individuality.
- ŽOFIE Individualita nemá pro život žádný význam. Já vím, co je pro vás nejlepší, věř mi. Zachránila jsem tuto Říši, když ji čtrnáct let vedl blázen. Když se ten trohl Ferdinand konečně vzdal koruny, přesvědčila jsem tvého otce, aby se nároku vzdal taky a aby se císařem stal můj malý Franz. Já jsem tě posadila na trůn, já a vůle boží, která světí každý můj krok. Věřte mi s Alžbětou, že všechno, co dělám, dělám s nejlepším úmyslem a jen a jen pro slávu a prospěch rakouského dvora. Amen.

Franz poklekne, políbí matce ruku a oba odejdou. Vejdou Sissi a Ida.

- SISSI Ido, jsi jediná, komu můžu věřit. Kolem jsou samí špiclové. Žofie ví, i kdy jdu s vlastním manželem do postele. A zná i každý tvůj krok.
- IDA Cítím, jak mě tady nenávidí.
- SISSI Máš tři velké chyby, milá hraběnko Ferenczy. Nejsi dost urozená, jsi moje nejlepší přítelkyně a hlavně jsi z Uherska.
- IDA Všechno mi vyvází tvoje přátelství.
- SISSI Proto jsem se naučila maďarsky. Všechny dvorní dámy mám z Uherska, kvůli Žofii. Ona nemůže Uhersko ani cítit, od té doby, co povstalo proti Rakousku. Mně imponuje, že jste v osmačtyřicátém prohráli. Vážím si velikosti poražených, ať už Řeků nebo Poláků.
- IDA Proč tě fascinují prohry?
- SISSI Protože se sama necítím jako vítěz.
- IDA Ty, císařovna největší říše Evropy?!
- SISSI Je pořád na nějakých manévrech. Už za první měsíc manželství jsem viděla víc vojenských přehlídek než za celý život, a to můj otec býval

- generálem. Někdy si říkám, škoda, že Franzi nebyl obyčejný krejčí. Ale císaři se košem nedává, že? Přineslas mi mléko?
- IDA *(podává jí láhev)* Čerstvé.
- SISSI *(pije mléko)* To je božské.
- IDA Mimochodem, císař včera viděl tvou šťávu z masa a ptal se mě, was ist das? Celodenní jídlo císařovny, povídám. A on – to je strašné, tohle?!
- SISSI Strašné je, co se mnou provedla Vídeň. Vydržím tu měsíc a už musím utéct. Rozkašlu se a doktorři jsou zoufalí.
- IDA Neumí nic jiného než být zoufalí.
- SISSI Zítra zajdu na večeři s rodinou, chci si s nimi trošku pomlčet. To nám jde. Jak jste večeřivali vy?
- IDA Jako na perském trhu, křik a smích... Otec se napil vína a občas zpíval.
- SISSI Zazpíváš mi?
- IDA *(zpívá maďarskou píseň)*
- ŽOFIE *(vejde)* Was barbarische Sprache! Tahle řeč mě na dvoře irituje.
- (Ida se ukloní a odejde)*
- Jsem nespokojená, že ses ještě nenaučila česky, Alžběto. Hrabě Schwarzenberg by to velice uvítal jako znak úcty k jeho krajanům.
- SISSI Obávám se, že si mě všichni Schwarzenbergové, Kolowratové a Lobkowitzové pramálo váží.
- ŽOFIE Jsi jejích císařovna, dítě, toho by se neopovážili. Prý jsi veřejně podpořila protestantský kostel?! Ty, manželka katolického císaře?!
- SISSI Jahve miluje všechna svá dítka, milá teto, nejen katolíky, ale i protestanty.

- ŽOFIE Málo si vážíš štěstí, které tě potkalo, Alžběto. Nebojuj pořád s Vídní, přijmi ji! Vídeň tě bude milovat, když jí projevíš trochu přízně!
- SISSI Obávám se, že líbánky s tímto městem jsem už zmeškala.
- ŽOFIE Jsi císařovnou padesáti milionů poddaných! Rakousko ti leží u nohou!
- SISSI V politice nebudu nikdy tak dobrá jako Franz, drahá teto. Ale slyšela jsem, že neúčelnější formou vlády je prý republika?
- ŽOFIE Es ist ein Schock! To jsou ve tvém postavení nevhodné žerty. Už ani mládí tě neomlouvá.
- SISSI Drahá teto, chci Vám oznámit, že jsem se rozhodla... že jsme se společně s Franzem rozhodli... že na chystanou návštěvu Uherska vezmeme i naše děti.
- ŽOFIE Princezny mají opustit Vídeň?!
- SISSI Malá Gizela i Žofie pojedou s námi. Je to naše nezvratné přání. Líbám Vás, drahá teto. (*libá šokovanou Žofii*)

TĚLO & VLAST

Sissi s císařem stojí v otevřeném okně a mávají neviditelnému davu, který pod nimi proudí ulicemi. Hluk, hraje dechová hudba. Přichází Tajný.

- TAJNÝ Vaše Veličenstva, bezpečnostní situace není ideální. Měli byste se vrátit do svých komnat.
- FRANZ Rakouský císař se neschovává.
- TAJNÝ Registrujeme zvýšený výskyt černo-červeno-zlatých vlajek, Veličenstvo.
- SISSI Co to znamená?
- TAJNÝ Německé tělovýchovné spolky. Provokatéři.

- FRANZ Ach so, to jsou ti, co chtějí zachraňovat důstojnost sportem?
- TAJNÝ Francouzská rebelie v německých šatech.
- SISSI Přeháníte, Herr General.
- FRANZ Důstojnost se udržuje bojem a vírou. (*mává davu*)
- SISSI Troška pohybu přece nerozvrátí říši! Ten jejich vůdce, ten Jahn, jenom stavěl veřejná cvičiště, aby si šlechta i obyčejní lidé zacvičili bok po boku.
- FRANZ Drahá, to je absurdní! Mám cvičit vedle svého lokaje?! Když se kníže zadýchá jako žebrák a princ se zpotí jako kůň, lid si uvědomí, že jsme stejní jako oni, a skončí to revolucí jako ve Francii!
- TAJNÝ Když se dají do pohybu těla, je pouze otázkou času, kdy se pohnou i myslí, Výsosti.
- FRANZ Sledujte je.
- TAJNÝ Podle vašich příkazů monitorujeme tisk, Veličenstvo. Nevím, zda je to teď vhodné...
- FRANZ Pokračujte.
- TAJNÝ Dnešní Fremdenblatt neuctivě píše o zálibě nejjasnější císařovny.
- FRANZ Nebude ti to vadit, Sissi? (*Sissi dá najevo, že ne*)
- TAJNÝ (*čte z novin*) Je velmi zajímavé slyšet, že Rytířský sál v Hofburgu je zařízený jako tělocvična. Nachází se tam všechno cvičební nářadí: koně, hrazdy, bradla, šplhadla etc. Cvičí tam téměř denně po dvě hodiny Jeho Veličenstvo císař a páni arcivévodové, z dvořanů mezi jinými i šedivý polní maršál Hess, všichni ve cvičebních úborech... (*odloží noviny*)
- SISSI (*rozesměje se*) Hess na bradlech!

- FRANZ Nehoráznost! Tělocvična v Rytířském sále, kde pronáším zásadní projevy?!
- SISSI Ale vždyť je to vtípné, Franzi. Pokračujte.
- TAJNÝ *(čte dál)* Údajně též císařovy kotlety padly za oběť galantní něžnosti vůči císařovně. Její Veličenstvo totiž poznamenalo, že dokud císař nenosil licousy, vypadal mladistvěji a čileji.
- FRANZ Tos řekla?
- SISSI Ne, ale je to pravda. *(mávájí davu)*
- FRANZ Znepřijemněte redaktorům Fremdenblattu život, jak se jen dá. Krásný průvod!
- SISSI Oni se neradují kvůli nám, ale proto, žes jim ten průvod povolil.
- TAJNÝ Čtrnáct tisíc fanglonošů, odhadem dvacet tisíc měšťanů, deset pochodových hudeb.
- SISSI Lid bude oslavovat cokoliv, když mu dovolí držet vlajky, jimiž může mávat.
- FRANZ Proč mi kazíš radost, Alžběto?
- SISSI Jen ti říkám pravdu. Když jim přikážeš smutnit, budou smutnit.
A když jim přikážeš radovat se, budou se radovat.
- FRANZ *(Tajnému)* Můžete jít. *(Sissi)* Přeháníš.
- SISSI Lid si potřebuje jednou za čas zajásat, co je na tom divného? Well, Franzi, víš, že jásaní objevili ve Vídni?
- FRANZ Potřebuješ si odpočinout. Naštěstí zítra odjždíme. *(odejdou)*

HOMÉR & SMRT

- SBOR (řeč) Když cestuje císařovna,
žádný průvod se jí nevyrovná.
Dvorní dámy, Fräulein Ida, předčítači řečtí,
chůvičky, kojné, lékaři, učitelé dětí,
kadeřnice Fanny, komorné, švadleny, kuchařky,
císařský sekretář, stráže i Reisemarschall,
dojička, podkoní, cvičitelé psů,
hřebci arabští, barzoji ruští, dojnice holandské,
jejichž mléko maně nebeské je rovno,
hodno jen tvých úst, gnädige císařovno.
- FRANZ Už se tu nudím. Králíci sami vyskakují z trávy.
To není žádný lov.
- SISSI Je tu krásně, ne? Připadám si jako kdysi, když
jsi mě požádal o ruku.
- FRANZ To bylo v Bavorsku, v civilizaci, ale tihle Maďaři,
ty jejich pohledy! Kdyby se podívali na stoh
sena, určitě vzplane!
- SISSI Jako bych slyšela tvou matku.
- FRANZ Uhersku projevujeme víc přízně, než si zaslouží.
- SISSI To se může hodit, Franzi, až se vzbouří naše ital-
ské provincie.
- FRANZ Odkdy se tahle krásná hlavička věnuje politice?
- SISSI Od té doby, co je tvojí manželkou.
- FRANZ Promiň, nechtěl jsem se tě dotknout, budu velmi
rád, když budeš stát po mém boku i ve státních
rozhodnutích. Přemýšlím, že udělím milost vůd-
cům rebelie z osmačtyřicátého.
- SISSI I Andrássymu?
- FRANZ Mimořádně schopný politik. Je lepší, když bude
na straně Rakouska. Když je nemůžeme porazit,
spřátelme se s nimi.
- SISSI Matce se to asi nebude líbit.

- FRANZ Nebude, ale není tu.
- SISSI Musíme častěji odjíždět z Vídně, zdá se, že ti tenhle vzduch dělá dobře.
- FRANZ Žel, nemohu vládnout Vídni, když tam nejsem. Půjdeme si zajezdit?
- IDA *(přiběhne)* Alžběto... Veličenstvo... děti!
- SISSI Co se stalo?
- IDA Mají horečku.
- FRANZ Zavolala jste doktora?
- IDA Už jsou tam tři, Vaše Výsosti.
- FRANZ Kdy to začalo?
- IDA Ráno. Chůvy s nimi chtěly jít chytat motýly, když si všimly... Žofie měla horké čelo...
- SISSI A Gizela?
- IDA Zdá se, že to snáší lépe.
- FRANZ Je silnější.
- SISSI Jak je to možné? Musely prochladnout, nebo se něčím nakazily?
- FRANZ Ta cesta pro ně nebyla. Bože, proč jsme sem jeli? *(odejdou)*
- SBOR *(vejde a modlí se)* Pater noster, qui es in caelis sanctificétur nomen tuum advéniat regnum tuum fiat volúntas tua, sicut in caelo, et in terra...²⁴
- FRANZ *(Sboru)* Lékař říká, že Gizela se z toho dostane, ale malá Žofie... *(odejde)*

²⁴Otče náš, jenž jsi na nebesích posvěť se jméno tvé
přijď království tvé
buď vůle tvá, jako v nebi, tak i na zemi...

- SBOR Panem nostrum cotidiánum da nobis hódie
et dimítte nobis débíta nostra
sicut et nos dimíttimus debitóribus nostris
et ne nos indúcas in tentatióem
sed líbera nos a malo, amen.²⁵
- (Sbor odejde)*
- IDA *(vejde se Sissi)* Je mi to tak strašně líto, Alžběto.
- SISSI Už je večer?
- IDA Je noc.
- SISSI Jenom jsem seděla u její postýlky a neuměla jí pomoci.
- IDA Udělala jsi všechno, co bylo v lidských silách.
- SISSI Je to moje vina? Měla jsem něco udělat jinak?
- IDA Pojďme do zahrady, prosím...
- SISSI Jedenáct hodin jsem se musela dívat, jak moje prvorozená dcera umírá...
- SBOR *(vejde)* Jeho Veličenstvo císař žádá o přijetí.
- SISSI Nejsem připravená...
- SBOR Jeho Veličenstvo císař žádá o přijetí.
- SISSI Nejsem učesaná.
- SBOR Jeho Veličenstvo císař naléhavě...
- SISSI Nein! *(Sbor odejde)* Ať přijde Christomanos, chci poslouchat Homéra. *(vejde Konstantin)*
- KONSTANTIN Výsosti, váš předčítač k vašim službám.
- SISSI Odysseovu řeč, prosím...
- KONSTANTIN *(čte v řečtině)*

²⁵Chléb náš vezdejší dejž nám dnes
a odpust nám naše viny,
jakož i my odpouštíme našim viníkům
a neuved nás v pokušení,
ale zbav nás od zlého, amen.

- IDA *(paralelně překládá)*
- Na zdraví, Achille, tobě! Vždyť z hostiny dělené
stejně
Nic nám nechybí, jsme-li buď ve stanu Átreovcově,
Anebo nyní i zde, neb spousta je před námi jídla
K potěše; nás ale touha sem nevede po chut-
ném jídlu,
Naopak, potomku Diův, když vidíme velikou
zkázu,
Chvějem se hrůzou: je v sázce, zda záchrana
čeká či zkáza
Na kryté lodě, když ty se zas neobješí, obrněn
silou... *(Ílias, IX. Zpěv, verše 225-231, překlad
Rudolf Mertlík)*
- SISSI Vzbouřila jsem se, Ido. A výsledek?
- IDA Není to tvoje vina.
- SISSI Vzdávám boj o děti.
- IDA Není to ničí vina!
- SISSI Ať je vychovává arcivévodkyně podle toho svého
ceremoniálu.
- KONSTANTIN *(čte)* Vítěznou sílu, můj synu, ti poskytnou
Athéna s Hérrou,
Budou-li chtít, však ty svou zpupnou a divokou
mysl
Ve svém nitru hled' krotit, vždyť laskavost mno-
hem je lepší.
Svár, tu příčinu zla, vždy potlačuj, aby tím víc tě
Měli pak Achájci v úctě, jak mladí, tak staří.
(IX, 254-258)
- SISSI Děkuji, Konstantine. *(Konstantin odejde)* Že se
nikdy nevdáš, Ido?
- IDA Vždyť jsem ti to slíbila.
- SISSI Ani se víckrát nezasnoubíš, že ne?
- IDA Nezasnoubím, neboj se.
- SISSI Přísahěj.

- IDA Přisahám.
- SISSI Klekni si.
- IDA *(klekne si)* Přisahám, že se nikdy v životě nezasnoubím. I když jsem k tobě nastoupila zasnoubená, víš, že jsem všechno ukončila.
- SISSI Zůstala jsi mi věrná. Teď jsem si jistá, že se to už nikdy nezmění. Tak je to správné.
- IDA Navěky ti budu oddaná.
- SISSI Patříš jenom mně.
- IDA Vážím si toho a děkuju ti za tyhle chvíle.
- SISSI Vstaň. *(Ida vstane)* Dáváš mi víc, než tušíš. Někdy mě napadají takové zvláštní myšlenky, že bych s tebou chtěla mít dítě. Víím, že to nejde, ale kdyby to šlo, zařídila bych, aby se to dítě ne-trápilo láskou k muži nebo k ženě, zařídila bych, aby chápalo všechny tvory na této zemi, ale ne nechalo se zranit neopětovaným citem, a přála bych mu, aby od lidí očekávalo spíš méně než více, protože jenom tak si ušetří zklamání. Až pak by to dítě mohlo být opravdu šťastné, jako jsme teď my dvě... *(odejdou)*
- ŽOFIE *(vejde)* Říkala jsem to, Franzi, neberte je s sebou!
- FRANZ Mamá, bylo to krásné, celá rodina aspoň na chvíli pohromadě, věřte mi, nemohli jsme vědět...
- ŽOFIE Hazarduješ vždy, když nedáš na vůli své matky! Ty si nesmíš připustit žádnou pochybnost. Dokud to úplně nepochopíš, potřebuješ rady člověka, který tě dostal na trůn a který dělá všechno pro to, aby tě na trůně taky udržel!
- FRANZ Odted' vás budu ve všem poslouchat, drahá matko.
- ŽOFIE Náš malý andílek je teď v nebi. Vzpoch se, Franzi. Bůh rozhodl a my se musíme podřídit. Musíš mít konečně syna. Následníka trůnu, slyšíš?!
- (odejdou)*

VLASY & MOC

Sissi je těhotná. Obřad česání. Ida vyřizuje korespondenci.

SBOR DVORĀNŮ (zpívá kánon)

Monarchii čtyři sloupy drží
 Vojáci stojící úředníci sedící
 Knězi klečící udavači plazící
 V tom je síla dvorské moci
 (řeč) Slyšeli jste tu novinu? Jakou? (šepot)
 Císařovna?
 Neříkejte! (šepot) Pozoruhodné... A je to vůbec
 císařovo?
 (všichni) Ubohé Rakousko!

Fanny češe Sissi v bílých rukavičkách a každý vypadlý vlas ukládá na stříbrný talíř.

- SISSI Měla jsem strach, že se mi budou lámat vlasy, u každého dítěte se mi zhoršily, ale najednou je mám lesklejší... jak to děláte, Fanny?
- FANNY Dvě stě padesát gramů sušené šalvěje vařím v litru vody, sliju do tmavé nádoby a nechám dva dny odstát. Scedím a smíchám se čtvrtlitrem rumu. Včera jsem vám to dala po umytí do vlasů. A samozřejmě jsem použila císařovnin šampón.
- SISSI Můj šampón! Je tak dobrý, Fanny, až mám strach, že po mé smrti budou říkat – ach ano, Alžběta, to je ta, co vynalezla šampón!
- FANNY Čtyři žloutky, dvě sklenky koňaku, lžička jablečného octa.
- IDA (Sissi) Píše ti Ludvík Bavorský. Staví v Bayreuthu Wagnerovi divadlo.
- SISSI Odepiš milému bratranci, Ido, že obdivuji jeho lásku k opeře a že mu přeji, aby státní pokladna unesla ty velkorysé náklady, které si génius jako Wagner zaslouží... génia nechej, pokladnu škrtni. Líbám ho, a že ho přijedu po porodu navštívit. (Ida píše) Jsem otrokyně svých vlasů,

dávám jim denně tři hodiny života, ale co ony dávají mně, to se nedá vypovědět. Nechápu, jak jsem mohla žít bez vás, Fanny.

FANNY Její Veličenstvo je na svou kadeřnici velice laskavé.

SISSI Dodnes mám před očima ten večer v Burgtheatru. Když se na jevišti objevila úžasně učešaná herečka, jako bohyně, hned jsem věděla, že se našel někdo, kdo zkrátí moje vlasy. (*Ida vyjídá z kabelky bonbóny*) Co pořád mlsáš?

IDA Marcipán z dvorské pekárny. Nedá se mu odolat.

SISSI My dvě jsme jako noc a den.

IDA A ty jsi samozřejmě den.

SISSI Tři dny jsem jedla jen osolené bílky, takže se cítím jako hluboká noc, drahá Ido.

IDA Jsi na sebe příliš krutá.

SISSI Předtím jsem měla pomerančovou dietu. Dva dny nic jiného, jen pomeranče. A možná pohár zmrzliny. Je pořád těžší dostát pověsti nejkrásnější ženy světa.

IDA Naštěstí nemám tvé problémy, drahá Alžběto.

SISSI Buď ráda. Je strašné, když se půvab stane celodenním posláním.

IDA Neměla bys už chodit na ty procházky.

SISSI Musím se hýbat. Chci, aby ten malý člověk ve mně byl rychlý jako Achilles. Kde je Christomnos? Už tu měl být.

FANNY Dovolte, Veličenstvo, chtěla bych si s vámi důvěrně promluvit. (*Ida chce odejít, Sissi ji zadrží*)

SISSI Hraběnka Ferenczy je moje nejbližší přítelkyně.

FANNY Vaše Veličenstvo ví, jak jsem mu oddána...

SISSI Stačí, Fanny, vy chcete odejít?

FANNY Vaše Veličenstvo, nechci. Musím.

- SISSI Kdo vás nutí?
- FANNY Jmenuje se Hugo Feifalik, chce si mě vzít.
- SISSI Jaké má postavení?
- FANNY Je úředníkem v bance.
- SISSI Takže měšťan.
- IDA Císařské nařízení zakazuje vdaným nebo ženatým pracovat u dvora, pokud jejich manžel či manželka už nejsou jeho součástí.
- SISSI Franz šetří.
- FANNY Bohužel, po svatbě musím odejít.
- SISSI Mé vlasy vás potřebují, jsou součástí císařského majestátu. V nedělitelné jednotě těla a vlasů vládne říši. Proto je v zájmu monarchie, abyste zůstala, Fanny. Ido, sepiš to. *(Ida píše dopis)*
- A okamžitě to doruč císaři. Osobně, prosím. Nejvyšší naléhavost! *(Ida odnáší dopis)* Když na dvoře bude pracovat i váš budoucí manžel, pak tu můžete být oba dva, ne?
- FANNY Velmi ráda zůstanu s Vaším Veličenstvem! *(česáná pokračuje, paralelně jinde Císař a Tajný)*
- TAJNÝ Co se týče bezpečnosti Jeho Veličenstva císařovny... situace se stává neúnosnou. Jen co spatří tajného policistu, přestože mají příkaz být co nejméně nápadní, přidá do kroku nebo se ztratí v křoví. Zvlášt namáhavé jsou císařovny procházky do přírody. Někdy ujde i šedesát kilometrů za den, což mimořádně komplikuje její ochranu. Její Milost chodí velmi rychle a moji lidé, místo aby ji chránili, se starají o dvorní dámy, které omdlévají, nestačíte jejímu tempu. *(přijde Ida)*
- IDA Klaním se, Veličenstvo. Naléhavý dopis od císařovny.

- FRANZ (Idě) Děkuji, hraběnko... prosím, řekněte mi, je pravda, že dvorní lékař zakázal hraběnce Fürstenbergové účastnit se túr s císařovnou?
- IDA Hraběnka měla problémy se srdcem, ale už se to zlepšilo.
- FRANZ Jak to snášíte vy?
- IDA Je mi ctí doprovázet Její Veličenstvo na cestách do přírody, Výsosti. (Franz čte dopis) V poslední době vycházky nejsou tak dlouhé.
- FRANZ Ano, budoucí princ nebo princezna mou Alžbětu alespoň na chvíli zpomalili. Prý byla před měsícem na dlouhé túře? Hraběnko, nevyzradíte nic, co bych už nevěděl.
- IDA Nuže, Veličenstvo... byla.
- FRANZ Kam šla?
- IDA Do Pressbaumu.
- FRANZ Tak daleko?
- IDA Potom na Pfalzberg, přes Sattelberg.
- FRANZ Mein Gott!
- IDA Ale odsud hned zpátky do Pressbaumu.
- FRANZ To je celodenní túra!
- IDA Jejímu Veličenstvu to trvá pět a tři čtvrtě hodiny.
- FRANZ Raději už mi nic neříkejte, hraběnko.
- TAJNÝ Dvůr musí naléhavě hledat nové promenádnice, protože za chvíli s císařovnou nikdo neudrží krok.
- IDA (Tajnému) Jejich výběr závisí výlučně na vůli jejího Veličenstva, Herr General.
- TAJNÝ V Alžírsku nejmilostivější císařovně nestačil ani horský vůdce a museli se vrátit z poloviny výstupu. V Káhiře ji doprovázela tajná policie přímo z automobilu. Dokážete si představit, Veličenstvo, kvalitu takové ochrany.

- FRANZ *(podepíše listinu a dá ji Idě)* Děkuji, hraběnko. *(Ida odejde)* Nemohu manželce zakázat horské túry. Je jako kamzik. Bez hor by zahynula. Zabezpečte jí tam co největší ochranu.
- ŽOFIE *(vejde, Fanny dokončuje účes)* Ještě nejsi připravená, Alžběto?
- SISSI Jsem velmi unavená, drahá teto.
- ŽOFIE Jen půlhodinku. Kočár už čeká.
- SISSI Necítím se dobře...
- ŽOFIE To tě neunaví, má milá. Půjdeme se jen projet po Prátru, stačí, když na pět minut vystoupíš, aby tě lidé mohli vidět.
- SISSI S tím břichem si připadám jako velryba.
- ŽOFIE Jsi císařovna! Tvé břicho znamená pro všechny naději! Poddaní potřebují povzbuzení, chtějí se radovat z tvého těhotenství, cítí, že pokolení Habsburků snad získá, při troše boží milosti, následníka trůnu!
- SISSI A co když to bude dcera?
- ŽOFIE Musíš na promenádu. Pro tisíce lidí to bude největší událost v životě! Čekám v salonu. *(odejde, vstoupí Ida a dá císařovně dopis, Sissi čte)*
- SISSI Gratuluji, Fanny, váš snoubenec Hugo Feifalik byl jmenován mým Reisemarschalem, cestovním maršálem. Prý že má krása dočasnou moc? Císař udělá všechno, jen abych byla spokojená. Váš budoucí manžel je na naléhání krásy přijat do doživotní služby k císařskému dvoru. Kolik vlasů jste vytrhla? *(Fanny ukáže stříbrný talíř)* Dnes jen tři. Bývalo to i lepší, ale jsem s vámi spokojená.
- FANNY *(klekne si)* Jsem vám do smrti zavázána.
- SISSI Na noc ať mi připraví jahodovou masku na tvář, můžete jít. *(náhle dostane porodní bolesti)*

Počkejte, Fanny! Doktora! (*odejde, Fanny má pod zástěrou na lepící pásce mnohem víc vlasů a tajně se jich zbaví*)

PÍRKO & ZBRAŇ

Čestné salvy z děla. Sbor přiveze kočárek s dítětem. Po každé salvě se Sbor lekne, jestli se nevzbudilo dítě.

SBOR DVOŘANŮ (*tichý zpěv, jako ukolébavka*)

Vivat ave slunce naše
Císařovně sláva sláva
Že nám trůnu následníka
Prozřetelnost dala

IDA

Začíná audience u nejjasnější císařovny Alžběty Rakouské! (*vejde Sissi a rychle se prochází po místnosti, po točně dýchavičně běží Sbor dvořanů, snaží se doběhnout císařovnu*) V přijímacím salonu jejího Veličenstva se nenacházejí židle.

SBOR DVOŘANŮ (*zadýchaný zpěv*)

Vivat ave slunce naše
Císařovně sláva sláva
Že nám trůnu následníka
Prozřetelnost dala

SISSI

Můj otec, vévoda Max, nás učil chodit. Měli jsme jediný vzor, motýly. My Wittelsbachové schválně nechodíme jako králové, my poletujeme. Všimli jste si, že Bourboni se všude nechávají vozit? A když už musí jít, mají zvláštní způsob chůze, jako pyšné husy. Husa motýla nikdy nepochopí.

SBOR DVOŘANŮ (*zadýchaný zpěv*)

Vivat ave slunce naše
Císařovně sláva sláva
Že nám trůnu následníka
Prozřetelnost dala

SISSI Protože císař vstává každé ráno o půl čtvrté, musí se tak probouzet i celá Monarchie, a protože císařovna miluje chůzi a denně cvičí na kruzích, je přirozené, že pohyb je to minimum úcty, kterou mi mohou prokázat ti, co ode mne něco chtějí. Nenutím návštěvy cvičit na hrazdě, vyžadují jen obyčejnou chůzi, při níž se tak dobře přemýšlí.

SBOR DVOŘANŮ (*zadýchaný zpěv*)

Vivat ave slunce naše
Císařovně sláva sláva
Že nám trůnu následníka
Prozřetelnost dala

SISSI Kdo neumí vyjádřit svůj názor při chůzi, nedokáže ho formulovat ani vestoje. Když stojíte, zpomalí se proudění krve a nejlepší myšlenky se z hlavy přestěhují do opuchlých nohou. A z lehoučkého motýla se stává těžkopádná husa.

IDA Audience je skončena. (*Sbor dvořanů, unavený během, odchází*)

SBOR DVOŘANŮ (*pokus o zadýchaný zpěv*)

Vivat ave sláva sláva
Ave vivat sláva sláva...

ŽOFIE (*vejde a vezme si kočárek*) Na počest korunního prince Rudolfa následuje v mých komnatách slavnostní audience pro velvyslance, vyšší šlechtu a zahraniční hosty. Mohu vám milostivě slíbit, že u mne se posadíte. (*zdvořilý smích Sboru*) Gratulace měšťanstva a prostého lidu se budou přijímat na nádvoří Hofburgu. Tento krásný den si budou pamatovat všechny národy naší Monarchie. Císařovno státní těhotenství bylo korunováno úspěchem. Naše radost je nekonečná, naše naděje nezná hranic a naše vděčnost boží vůli je slovy nevylicíitelná. Bůh ochraňuj Rakousko!

SBOR Bůh ochraňuj Rakousko! (*všichni odejdou i s kočárkem*)

- IDA Takhle milá Žofie ještě nebyla. Dokonce mě poctila pohledem.
- SISSI Ano, konečně má vnuka, ale co mám já?
- IDA Přece syna.
- SISSI Nedokážu už být s rodinou. Neumím předstírat zájem. A co je nejhorší, nechci už vidět svoje děti. Umíš si představit, jak mi je, Ido?
- IDA Nikdy jsem děti neměla, ale kdyby se mi stalo totéž... *(obejme císařovnu)*
- SISSI Nesmíš mít děti! Přísahala jsi!
- IDA Alžběto, víš, že žiju jen pro tebe. Prosím tě, nepodlehni té temnotě, nebo tě sežere zaživa!
- SISSI Na nejblyživějším dvoře Evropy je tma... Musím cestovat! Když jsem tady, dostávám kašel, ale čím jsem dál od Vídně, tím je můj zdravotní stav lepší. Nemůžu se zastavit, Ido, proč?
- IDA Pohyblivý terč se dá hůř zasáhnout.
- SISSI Jako motýl. *(Ida odejde, vejde Sbor)*

SBOR DVOŘANŮ *(čtou titulky a podávají si navzájem noviny, znějí dělové salvy a výbuchy šrapnelů)*

Itálie povstala a chce se sjednotit! Toskánsko, Lombardie a Benátky už nechtějí být rakouskou provincií! Naše armáda je připravena udělat tam pořádek! Nejmilostivější císařovna a její dvorní dámy chystají obvazy pro raněné. Císař osobně převzal velení nad armádou! Bůh ochraňuj našeho vrchního velitele! Bitva u Solferina byla ukázkou jeho strategického umu. Boje v oblasti Solferina důkladně prověřily naši armádu! U Solferina nastal obrat v situaci! Tisíce mrtvých a raněných na bojišti! Solferino je zdrcující porážkou monarchie. Naši chrabří vojáci bojovali jako lvi, bohužel, byli to lvi vedení osly... Pst! *(dvořané se tiše rozcházejí, vejde Gondrecourt, v posteli spí malý Rudolf)*

GONDRECOURT (*vystřelí z pistole*) Budiček, Veličenstvo! Následník trůnu si musí zvykat na střelbu, protože armáda je jeho druhý domov.

RUDOLF DÍTĚ Chci spát, Gondrecourte.

GONDRECOURT Je šest hodin a vojáci vašeho pluku už češou koně. Chcete přece, aby si vás vážili? Už jako pětiletý jste velel spolu s nejjasnějším císařem jejich přehlídce! To vás každé ráno musí hřát u srdce, když vyskočíte z postele! Pomyslete na svůj věrný pluk a hned dostanete chuť do boje! Myslíte na svůj věrný pluk?

RUDOLF DÍTĚ Ne.

GONDRECOURT To je chyba! Vzchopte se, Veličenstvo! Vzpomínejte. Koně! Pára z nozder! Kopyta! Řinčí šavle. Vidíte to?

RUDOLF DÍTĚ (*zavře oči*) Trošku... možná...

GONDRECOURT Výborně! A teď prosím vstát a myjeme se! Nic tak nezocelí vojáka jako ledová koupel (*Dítě vstane a myje se v lavoru*)

RUDOLF DÍTĚ Je mi zima.

GONDRECOURT Je to jen voda.

RUDOLF DÍTĚ Strašně studená!

GONDRECOURT Voda ještě nikoho nezabila, Výsosti. V polních podmínkách je horský potok jedinou koupelnou a lopuchový list...
No, vždyť víte.

RUDOLF DÍTĚ Boje by měly být plánovány jen na léto, hrabě. V létě by byli vojáci více oduševnění.

GONDRECOURT Bohužel, Veličenstvo, nepřítel nebude čekat na naši oduševnělost. Překvapí nás, když nedeme připraveni, a poseká naše jednotky na schwein gulasch.

RUDOLF DÍTĚ Jako u Solferina?

GONDRECOURT Vidím, že si zase musíme zopakovat noc v za sněženém lese. Veličenstvo se musí naučit hodnotit situaci. Solferino bylo vítězství, ale stálo nás mnoho obětí. Jednou budete velet armádě také vy a já bych se nechtěl dožít toho, že jsem vás na to špatně připravil. Bože, jak krásně prší! Myslím, že si půjdeme zacvičit na dvůr.

RUDOLF DÍTĚ Do bláta?

GONDRECOURT Jako vojáci na bitevním poli. Císař mi přikázal udělat z vás muže, Veličenstvo. Vše náročné vám jen prospěje. A co prospěje vám, prospěje celému Rakousku. *(vejde Sissi)* Výsosti?

SISSI Ihned odejděte, hrabě Gondrecourte.

GONDRECOURT *(odchází s poklonou)* Vaše Veličenstvo...

RUDOLF DÍTĚ *(obejme matku)* Mami!

SISSI Jsi celý ledový. Běž se ohřát do postele.

RUDOLF DÍTĚ Přijdeš za mnou?

SISSI Běž si lehnout, Rudolfe. *(Dítě odejde, vejde Franz)*

Víš, jaké metody používá hrabě při výchově našeho syna?

FRANZ Gondrecourt je skvělý generál.

SISSI Předminulou noc strávili v zasněženém lese!

FRANZ Rudolf se potřebuje otužovat. Jeho duševní vývoj se musí rozumně tlumit, aby udržel krok s vývojem tělesným.

SISSI Je pořád nemocný! Má angíny, horečky, žaludeční katary! Je to ještě dítě, potřebuje laskavost a porozumění!

FRANZ Nemá jinou výchovu, než jakou jsem dostával já.

SISSI Mívá noční děsy. Je ustrašený, Franzi! Nepřeji si, aby generálmajor Gondrecourt dál vychovával mého syna.

- FRANZ Chci pro něj jen to nejlepší.
- SISSI Buď Gondrecourt, nebo já!
- FRANZ Drahá Sissi, víš, že ti ve všem vyhovím. Souhlasím tedy s výměnou vychovatele. Určitě už máš náhradu.
- SISSI Hrabě Latour. Milý, laskavý, vzdělaný.
- FRANZ V pořádku, ať je to Latour. Ale jsem přesvědčen, že následník trůnu musí mít vojenské zájmy, pochopitelně jiné než jeho sestra. Jsem rád, že i ty se věnuješ výchově našich dětí, ale promiň mi tu otázku – vidělaš je vůbec v poslední době? Býváš půl roku pryč z Vídně, mně i dětem velmi chybíš. Nebyla jsi u jejich první návštěvy Burgtheatru, nebyla jsi bohužel ani na prvním svatém přijímání naší Gizely, prosím, neber to jako výčitku, ale dětem to chybí. Po většinu roku mají jen otce a babičku.
- SISSI Babička dosáhla, čeho chtěla.
- FRANZ Víš, jaká je moje matka, a stejně dobře víš, že ta její...
- SISSI Panovačnost.
- FRANZ ...dobře míněná snaha pomáhat někdy překračuje únosné hranice. Ale všechno se zlepší, má drahá. Zařídím věci kolem Rudolfa. Víš, že rád pozoruje přírodu? Dalekohledem se dívá na ptáky a zapisuje si, jaké mají peří.
- SISSI Peří?
- FRANZ Ornitologie je pro budoucího císaře absolutně zbytečná! Stačí, že ty čteš za celou rodinu, za měsíc přečteš víc knih než já za celý život. Někdy si myslím, neuraz se, že všechny ty tvé duchovní snahy jsou jen takovým šplháním se na nebesa! A pro Krista tě prosím, neveleb tak nápadně přede všemi toho Heineho! Je to buřič a jeho verše rozkládají monarchii! Ty, císařovna,

přece nemůžeš financovat jeho pomníky. Jsme jenom pro smích!

- SISSI Tohle opravdu nemusím poslouchat. Odjíždím na Korfu, lékaři mi to doporučili.
- FRANZ Už ti na nás nezáleží! Myslíš si, že kdovíjak pomáháš Rudolfovi, ale je to po měsíci poprvé, cos ho byla navštívit. Ty se vyhýbáš nám, ne my tobě! Nechceš naši lásku, kterou ti všichni chceme projevit.
- SISSI Je to balvan, ta vaše láska! Proboha, nechte mě odjet, nebo tady zemřu! Musím jet pryč, abych se potom mohla vrátit, nechápeš? Přijedu... vrátím se... ale teď mě nech, prosím! *(Franz ji chce obejmout, ona se vytrhne, vejde Rudolf-dítě)*
- RUDOLF Kde je maminka?
- FRANZ Nepřišla se rozloučit? *(Dítě potřese hlavou)* Musí odcestovat. Zhoršil se ten její kašel.
- RUDOLF *(ukáže někam na nebe)* Podívej, papá!
- FRANZ K čemu chceš znát ptáky, Rudolfe? Jediný, kterého potřebuješ, je orlice ve státním znaku! Pojď, půjdeme se projít. Nedívej se do nebe, dívej se pod nohy. A narovnej se. *(Dítě zvedne ze země hůlku)* To není obyčejná hůlka, že? *(Dítě si ji dá na rameno a předvádí pochod)* Správně, to je rakouská puška jehlovka.
- Gondrecourt tě učival cviky se zbraní, ne? Teď mi je ukaž, ano? Jenom mně. Bude to naše tajemství. Mámě to neřekneme. *(velí a dítě cvičí)* Habt acht! (Pozor!) Beim Fuss! (K noze zbraň!) Schultert! (Na rameno zbraň!) Nieder! (K zemi!) Fertig! An! Feuer! (Připravit, zamířit, pal!) Habt acht! (Pozor!) Abtreten! (Rozchod!) Musíš se zlepšit, Rudolfe! A nedívej se pořád na nebe, když s tebou mluvím.

RUDOLF

DÍTĚ (*zpívá*)

Sýkorka je trochu žlutá
 Drozd je celý černý
 Papoušek rád opakuje
 Čáp umí být věrný

Kuku kuku vrkú vrkú
 Krá krá tak tak tak
 Cvrlik cvrlik ga ga ga ga
 Tak nám roste zobák

Labutě jsou krásně bílé
 Vrabci drobní malí
 Straka krade věci lesklé
 Stále klepou datli

Kukačka zná roky hádat
 Orel vzduchu vládne
 Huse křídla přistřihují
 Racek na břeh sedne

Kuku kuku vrkú vrkú
 Krá krá tak tak tak
 Cvrlik cvrlik ga ga ga ga
 Tak nám narost zobák

FRANZ

K čemu jsou ti křídla, když budeš mít jednu ko-
 runu? (*Dítě kašle*) Tak si běž hrát, ty můj malý
 kriplíku. (*Dítě odejde*)

POLITIKA & ČARDÁŠ

IDA

(*vejde s císařovnou*) Hrabě Andrassy žádá o při-
 jetí. Musí to být zvláštní pocit, vrátit se... V nepří-
 tomnosti byl odsouzen k smrti a kat přibil na
 šibenici jeho jméno.

SISSE

Franz mu udělil milost.

IDA

Přesto mu říkají „le beau pendu“. Krásný oběše-
 nec. U dam v Paříži měl obrovský úspěch, měla
 bys být opatrná.

- SISSI Císařovna neví, co je dobrodružství. Ať vejde.
- SBOR Velkomožný pán hrabě Gyula Andrásy.
Hrabě Gyula Andrásy de Csíkszentkirály et Krasznahorka
- ANDRÁSSY *(jde a ukloní se)* Vaše Veličenstvo, je pro mne největším dobrodiním nebes pokleknout před vaším Majestátem.
- SISSI Od chvíle, kdy mě prozřetelnost spojila prostřednictvím mého milovaného manžela stejně něžným jako nezrušitelným poutem s královstvím uherským, bylo jeho blaho vždy předmětem mé nejživější účasti.
- ANDRÁSSY Nevím, jak dostatečně poděkovat Hospodinovi, že právě můj národ je hoden vaší přízně.
- SISSI Protože vaše šlechta je jiná než rakouská, milý hrabě. Vy máte v očích vítr, zatímco Rakušané mají v očích smetanu. A já mám raději vítr.
- ANDRÁSSY Rakousko je dnes jako pyramida, kterou postavili na špici. Vaše Veličenstvo činí první kroky k tomu, aby se politika obrátila z hlavy na nohy.
- ŽOFIE *(vejde, opírá se o hůlku)* To nesmíš dopustit, Franzi! Lidé, kteří se jednou vzbouřili proti Rakousku, to udělají znovu! Uherští rebelové patří na šibenici! Nemůžeš jim vrátit moc a majetky!
- FRANZ Doba se změnila, drahá maminko, podívejte se, kde dneska jsme. Utrpěli jsme porážku od Pruska, ztratili jsme italské provincie a jestli ztratíme taky Uhersko, bude to konec říše.
- ŽOFIE Konec říše bude, jestli se dáš korunovat za uherského krále. Chystáš se odměnit věrolomný národ? Vždyt jsme před uherskou lůzou museli utéct až do Olomouce, zapomněl jsi? Kvůli lásce ke své manželce jsi ochoten dopouštět se politických chyb! Císařovna nezdravě podléhá tomu oběšenci! Prý zařídí, abys ho jmenoval ministrem zahraničí!?

- FRANZ Drahá maminko, Sissi je mi velkou oporou. Náš vzájemný vztah se mimořádně zlepšil, jako už dávno ne.
- ŽOFIE Odměnit Uhersko za to, že povstalo proti nám?! Dát mu ústavu a sto tisíc zlatých? A přitom věrné Čechy nedostanou nic? Nemůžeme dál počítat s jejich loajalitou!
- FRANZ Mýlíte se, mamá, císařovna je rozená diplomatka. S jejím taktem a výbornou maďarštinou od ní v Budapešti přijmou i výčitky, a věřte mi, že Sissi jim zdaleka jen nelichotí. Přijmou i kritické věty, pokud je pronesou její krásná ústa.
- ŽOFIE Srdce se Maďarům nedá upřít, to ne, ale jen aby to vydrželo!
- SISSI Říká se, že jste se narodil v sedle, hrabě.
- ANDRÁSSY Říká se, že vašemu půvabu se nevyrovná žádná žena v Evropě.
- SISSI Říká se, že před vaším zrakem dámy tají jako vosk.
- ANDRÁSSY Říká se, že jsem oddaný a vytrvalý ctitel vaší Jasnosti.
- SISSI Říká se, že celé hodiny trávíme v sedle vedle sebe.
- ANDRÁSSY Říká se, že Rudi Lichtenstein žárlí na mé jezdecké umění.
- SISSI Říká se, že zámek v Gödöllö je místem, kde se my dva tajně setkáváme.
- ANDRÁSSY Leccos z toho, co se říká, bych rád naplnil skutkem a přitom se plně spoléhám na vůli boží.
- SISSI Leccos z toho, co se říká, jsou jen prázdná slova. A ta jsou, jak víme, jen šuměním větru.
- ANDRÁSSY Ano, Jasnosti, leccos je jen vítr, kromě slov Vašeho Veličenstva.

- SISSI Píšu císaři dopis. *(čte)* Můj nejdraší Franzi, důvěřuj prosím Andrásšymu a pak je možné celou monarchii zachránit. Prohráli jsme válku s Pruskem a Uhersko se k nám neobrátilo zády! Hrabě je čestný muž, a je-li stát blízko ztroskotání, udělá pro jeho záchranu vše, co je v jeho moci. Konečně, prosím tě i jménem malého Rudolfa. Nepromeškej poslední šanci!
- ŽOFIE I korunní princ už podlehl Andrásšyho kouzlu! Jeho matka mu pořád vypráví romantické historky o hrdinech uherské revoluce. Chceš, aby tvůj syn obdivoval liberální idoly?
- FRANZ Naše korunovace v Uhersku pro něj bude povzbuzením, aby kráčel ve stopách svého otce!
- ŽOFIE Je strašné, jak stáří člověka změní. Nechutná mi jíst, vidím tě pořád hůř, ale úplně jsem zrak ještě neztratila. Vidím syna, který odmítá poslechnout.
- FRANZ Mamá, je těžké smířit se s tím, že už nejsem bláhový mladík?
- ŽOFIE Výborná dvojice! Pošetilec a stařena... Ne, Franzi, bláhový už opravdu nejsi, ale je pravda, že já jsem na konci sil. Ochabují nejen mé tělo a můj mozek, ale také vážnost, kterou to tělo a jeho vůle mívaly. Ale pořád mnoho věcí vnímám jasněji než ty. Jsem smutná, že oslabuješ lesk koruny.
- FRANZ Drahá mamá, žijeme v nepříznivých časech a jen spojenectví s bývalými rebely monarchii udrží. Rakousko přežije, pouze pokud se stane Rakousko-Uherskem!
- SISSI *(čte svůj dopis Císaři)* Můj milovaný císaři! Bez tebe je to tu nekonečně prázdné. Celá Budapešť se chystá na naši korunovaci a já každým okamžikem čekám, že vejdeš. S něhou vzpomínám na náš poslední rozhovor a těším se na naše nové děťátko. Myslím, že by se mělo narodit tady, v Uhrách. Byl by to dobrý začátek rakousko-uherského vyrovnání. *(zapečetí dopis a podá ho Sboru)*

- SBOR *(zpívá současně česky i maďarsky)*
- Erzsébet császárné
Císařovna Alžběta
És magyar királyné
Je královna maďarská
- ŽOFIE *(čte noviny)* Svět nás nebere vážně! Korunovač-
ní průvod v Budapešti zahraničním novinářům
připomínal karneval. Arcibiskupové na koních
působili dojmem, jako by přijeli ze středověku.
Tiáry měli přivázané pod krkem, a když se kůň
splasil, arcibiskup se ho zoufale držel kolem
krku, přičemž se mu tiára pohupovala na zá-
dech. Lůza se měla čím bavit. Bože na nebe-
sích, toho jsem se musela dožít?! Můj Maxmilián
se dal korunovat císařem v rozbouřeném Me-
xiku, další syn zapomněl na zradu, klade si na
hlavu maďarskou korunu a jeho bláznivá man-
želka rodí v Budapešti! Jestli to bude chlapec,
prohlásí ho budoucím králem Uherska a celá
země se od nás může odtrhnout. Bože, když už
mě trestáš, aspoň dej, aby to byla dcera! Ať má
dceru! *(kulhající odchází)*
- SBOR *(zpívá)* Vivat ave slunce naše
- Císařovně třikrát sláva
Prozřetelnost že nám další
Princezničku dala
(řeč) Vivat Marie Valerie! Marie Valerie vivat!
- IDA *(vejde)* Má zlatá Alžběto! Tolik ti to přeji!
- SISSI *(vejde s dítětem v peřince)* Až u čtvrtého dítěte
se konečně cítím jako matka.
- IDA Žofie se stáhla.
- SISSI Zlomila ji Maxmiliánova poprava v Mexiku... takže
už nestojí mezi mnou a Franzem. Těším se, jak
Valerii vychovám, už teď s ní trávím tolik času
jako s žádným svým dítětem. Aspoň jí dám to,
co jsem nemohla dát ostatním.

- IDA Nevadí ti, že ji nazvali uherským dítětem, počatým při vyrovnání?
- SISSI Už se o politiku nezajímám.
- IDA Obávám se, že jí neunikneš.
- SISSI Všechno, co jsem udělala, bylo z lásky k Uhersku a z úcty k jednomu hraběti, Ido. Z úcty! Podezřívají nás, že jsme tajní milenci, úporně chtějí najít v Mariině tváři Andrásyho rysy, ale ani desítky špiclů nedokážou popřít, že má nejmladší dcera je podobná Franzi Josefovi.
- FRANZ *(vejde)* Mamá... je na tom špatně... umírá...
(vejde Sbor, rozestaví se kolem Žofiina lůžka)
- SBOR *(zpěv)* Poslední modlitba pro arcivévodkyni Žofii.
- ŽOFIE *(blouzní)* Maxmilián... můj nešťastný Maxmilián... proč jel do Mexika... krvavá... krvavá koruna... zastřelený... popravený... jako pes...
- SBOR *(zpěv)* Poslední požehnání pro arcivévodkyni Žofii.
- ŽOFIE Svět praskl jako vřed... vypudí nás... děti, naučte se dobře plavat, abyste mohly utéct, až si pro vás přijdou...
- SBOR *(zpěv)* Poslední pomazání pro arcivévodkyni Žofii.
- ŽOFIE Starý řád už neplatí... přijde strašný oheň... republika jako mor přeskakuje ze země do země... za chvíli zachvátí i Vídeň... co s vámi bude?
- SBOR Deset hodin blouzní arcivévodkyně
Smrt si načas dává a místo ní jak had
Mezi onu pietu připlazí se hlad *(postupně se po jednom rozchází)*
Skočím na dínar a hned jsem tady. *(odejde)*
Jen něco zakousnu. *(odejde)*
Svlažím hrdlo a přijdu smutnit. *(odejde)*
Musím, vždyť víte, držte mi místo. *(odejde)*
Malý sendvič, co říkáte? *(odejde)*
Potřebuji šálek kávy se smetanou. *(odejde)*

- FRANZ *(podívá se na hodinky)* Musím podepsat listiny.
(pokřičuje se a odejde)
- SISSI *(Žofii)* Kdysi bývaly naše vztahy velmi napjaté,
drahá teto... Všechno jsem vám už odpustila a
modlím se za spásu vaší duše. S vámi odejde
i kus mého života, ať už byl jakýkoli...
- SBOR *(vejde a utírá si ústa po jídle)*
Arcivévodkyně umírala celou noc
Když nad ránem naposledy vydechne si
Sedí u ní už jen traurig Kaiserin Sissi

MORFIUM & ORLICE

Veselá hudba Schrammelharmoniky. Rudolf v elegantní uniformě se baví v jedné z laciných putyk, které tak rád navštěvuje. Děvčata ze Sboru hrají jeho kurtizány, muži ze Sboru hrají špicly nasazené na prince.

- RUDOLF *(jedné z kurtizán, Mizzi)* Chceš opici, Mizzi?
Malou, příjemnou opici?
- MIZZI Šibe ti, Rudi?
- RUDOLF Mamá má jednu volnou... Znáš moji mamá? Zvířata má raději než lidi... Jednou tě seznámím... asi to nepůjde. Za celý život mě objala možná jednou? Dvakrát? Za poslední rok ode mne chtěla jenom, abych se zeptal Brehma, který druh opic by mohla chovat ve svých komnatách. Mám obtěžovat Brehma takovou hloupostí? Už měla koně, papoušky, velké chrty, vlčáky, chtěla i tygra nebo tancujícího medvěda, ale když je nedostala, koupila si z trucu makaka. Dvorní dámy šílí strachy, že příště přinese hada.
- MIZZI Co ta opička?
- RUDOLF Zachovala se neslušně a byla propuštěna z císařských služeb. Jestli ji chceš, je ve zvěřinci v Schönbrunnu. Drahá Mizzi, mám pro tebe intimní návrh.

- MIZZI Ale Rudi, nejsme sami...
- RUDOLF Nechceš se mnou zemřít?
- MIZZI (*smích*) Radši s tebou žiju! Zazpívej mi ten kuplet, co jsi pro mě složil.
- RUDOLF Ale jenom do ouška. (*potichu zpívá*)
To věru Goethe nespískal a Schiller nezbásnil
Jak černé Mizzi jeden šeptá
Drahá, zaplavím Tě vlnou blaha
- TAJNÝ Vaše Veličenstvo, sledujeme korunního prince, jak jste nám přikázal. Udržuje stálý kontakt s revolučně smýšlejícím šéfredaktorem Neues Wiener Tagblatt, což je židovsko-německo-buržoazně-vulgárně liberální opoziční deník.
- FRANZ Nechte si ta epiteta.
- TAJNÝ Promiňte, Výsosti. Vyšly tam pod pseudonymem mnohé princovy články, namířené proti monarchii. Šéfredaktor Szeps je přepisuje z rukopisu nejmilostivějšího prince, který mu okamžitě vrátí, a pak je posílá do tiskárny jako své. Velmi rafinované. Tohle vydání jsme zkonfiskovali...
- SBOR TAJNÝCH (*čte z novin*) Žijeme ve zlé době – finanční podvody, krádeže, vysoce postavení lumpové, hrubé násilí, korupce, úpadek státu. Jak dlouho ještě potrvá, než ta stará, houževnatá budova jménem Rakousko popraská a zřítí se?
- FRANZ Zakažte prodej Neues Wiener Tagblatt ve všech trafikách.
- TAJNÝ Jméno autora se navzdory utajení rozkřiklo. Noviny pak záměrně uvedly několik posměšných článků na princovu adresu, ty však napsal, jak se skromně domnívám, korunní princ sám.
- FRANZ Vaše skromnost mě nezajímá, Herr General.
- TAJNÝ Omlouvám se vaší Výsosti. Tajná služba si myslí, že může jít o záměrnou diskreditaci. Údajně se i německý král Wilhelm II. pochybovačně vyjádřil o vojenských schopnostech následníka trůnu.

- FRANZ Rozhodl jsem se správně, že Rudolfa nepouštím na politická jednání. Zřejmě ještě přejde hodně času, než jeho nerozvázná krev, kterou zdědil sic po své matce než po mně, trochu vychladne.
- MARY *(vejde do pytyky v elegantním kostýmu, všichni ztichnou)* Výsosti.
- RUDOLF *(pokyne a zábava se opět rozproudí)* Bez titulů, prosím. Jsem rád, baroneso Vetserová, že jste přijala mé pozvání, i když ne do ráje, ale jen do útulného očiště. No tak... Určitě se nekoupete ve svěcené vodě, co?
- MARY Nemám na to čas, protože noc co noc pro mě posíláte kočár.
- RUDOLF Už dlouho mám pocit, že v mém životě cosi chybí, ale když jste tady vy, ztrácím ho.
- MARY Matka šla na Wagnera. Vymluvila jsem se, že ho nesnáším a že mě bolí hlava. Máme tři hodiny jen pro sebe.
- RUDOLF Šampaňské! *(Mizzi přinese lahev a nalije)* Na strejdu Wagnera! Prosím, tykejme si. Rudolf.
- MARY Mary.
- RUDOLF Když někdo zažil všechno, jako já, nic už ho nepřekvapí. Co mě ještě může zajímat? Závidím papá jeho čínorodý interes o ty nejobyčejnější věci. Pro mě už nic nemá váhu. Dotýkám se knih, peněz, žen... a všechno jako by bylo z vaty.
- MARY I já jsem z vaty??
- RUDOLF Z té nejlepší. Měkké a zápalné.
- MARY Tebe už nezajímají ženy?
- RUDOLF Pořád existují výjimky. Víš, že jsi nebezpečná jako střelná bavlna? Pozor na jiskry, baroneso. Smím prosit? *(vzve Mary k tanci, akordeon hraje šraml, tancují)*

SBOR DĚVČAT (*tancují kolem korunního prince*)
 Po svatbě s tou Belgičankou jsme si oddechly.
 Stefanie z Rudolfa neudělá počestného manžela.
 Chudinka Vlámka, obyčejná selka.
 Samá ruka, samá noha, takový albín.
 Škaredé nemešlo a prý princezna, Jesus Maria!

SBOR TAJNÝCH (*odhání kurtizány od Rudolfa*)
 Korunní princ je závislý na morfiu.
 Nakazil se chorobou kavalírů.
 Čím?
 (*všichni*) Má syfilis!
 Bolí ho klouby, má poruchy zraku.
 Nakazil i vlastní manželku.

SBOR DĚVČAT Mužnost posiluje šampaňským.
 Moc to nefunguje.
 Ale funguje.
 Věř mi, zvald.
 Já vím svoje.
 Co ty můžeš vědět?
 Jasně, že vím, ty krávo!
 (*vypukne dívčí rvačka, Tajní je od sebe odtrhují*)

SBOR TAJNÝCH Na vojenské přehlídce měl takové bolesti, že se
 sotva vyškrábal na koně!
 V jeho okolí je příliš mnoho Židů a svobodných
 zednářů.
 Klesl v očích armády.
 Zahraničí ho považuje za slabocha.
 Není hoden nastoupit na trůn.
 A jeho matka staví po světě pomníky Židovi
 Heinemu!
 (*všichni*) Ubohé Rakousko!

RUDOLF (*tancuje s Mary*) Nejsem šťastný, Mary. Chci
 napsat papeži memorandum, aby mě rozvedl se
 Stefaníí. Nejhorší je, že nic, ale vůbec nic v téhle
 zemi nedokážu ovlivnit. Vidím, jak se propadáme
 do pekla, mám návrhy reforem, které by to mohly
 zastavit, ale sám to nedokážu! Když se chci do-
 zvědět novinky z politiky, musím jít za opozičními
 novináři.

- MARY Jak ti můžu pomoci, Rudolfe?
- RUDOLF Nijak. Jen buď se mnou.
- MARY Udělám pro tebe cokoli.
- RUDOLF S mým papá si nedokážu promluvit o ničem jiném než o lovu. Jak bylo na honu, Rudolfe? Zastřelil jsem pět bažantů a tři sluky. Zítra jdu do hor na kamzíky, půjdeš se mnou, Rudolfe? Ne, jedu na výpravu s Alfredem Brehmem, to je nejslavnější ornitolog na světě, papá, chceme pozorovat orlí hnízda. Brehm? Ten protestant a svobodný zednář?! To není vhodná společnost pro korunního prince! O čem já můžu s císařem mluvit? Až mě jednou z Rakouska vyženou, vstoupím do služeb nějaké republiky, nejlépe Francie!
- TAJNÝ Ještě mám jednu mimořádně závažnou věc, Vaše Veličenstvo.
- FRANZ Mluvte.
- TAJNÝ Korunní princ už několika milenkám řekl, že hodlá skoncovat se životem. Už delší čas má v pracovně na stole lebku a vedle ní má položenou pistoli.
- FRANZ Nevidíte, že je to teatrální, jako celý Rudolf? To má po matce.
- TAJNÝ Vaše Výsosti, mám hlášeno, že jisté Mizzi Casparové opakovaně navrhl, že se spolu zastřelí v Chrámu Husarů... v památníku padlým... mohlo by to být chápáno jako symbol, že se obětoval pro Rakousko... Dotyčná dáma to hned oznámila policejnímu prezidentovi.
- FRANZ Vždycky to byl slaboch!
- TAJNÝ Jeho nejnovější favoritkou je baronesa Mary Vetserová. Je jí sedmnáct let, není moc vzdělaná, zajímá se jen o své toalety a nanejdvůh ještě o dostihy.

- FRANZ Už nechci slyšet o milenkách svého syna! Do-
konce i na svatební cestu si vzal nějakou he-
rečku z bádenského divadla, s níž byl v posteli
častěji než se svou manželkou! Ubohá Stefanie!
Sledujte ho dál. (*Tajný odejde*)
- RUDOLF (*Mary*) Složil jsem pro tebe kuplet, Mary.
- MIZZI (*děvče ze Sboru*) Snad pro mě, ne?
- RUDOLF (*Mizzi*) Buď hodná holka, Mizzi. Zítra se u tebe
stavím. (*Mizzi odejde*)
- MARY Kuplet pro mě ještě nikdo nesložil.
- RUDOLF Jsem lepší ornitolog než princ, ale jako skladatel
jsem ještě horší, tak buď velkorysá, Mary...
- RUDOLF (*zpívá originální kuplet prince Rudolfa*)
To věru Goethe nespískal a Schiller nezbásnil
Jak černé Mary kdosi šeptá
Drahá, zaplavím Tě vlnou blaha
I když se hromadu let známe
Nad tím, co přijde, neplačme
I když nás rozdělit chce žárlivost
Té není u chudáků nikdy dost
My jsme si navzájem tak drazí
My dva echt Vídeňáci praví
Je, jéj!
To věru Goethe nespískal a Schiller nezbásnil
Vždyť to není od klasika ani od génia
To jen Vídeňák Vídeňáče složil
A proto je v tom vážně poezie
- MARY Odjedme spolu, Rudolfe, někam daleko od toho
všeho!
- RUDOLF Před sebou neuteču, drahá baroneso. Rakou-
ská orlice mě ihned chytí do drápů.
- MARY Máš rád toho Borohe...
Brehma.
- MARY Vezmi mě na jeho přednášky. Chci poznat, co tě
zajímá.

- RUDOLF Asi by tě to nudilo, má milá. Ale jestli chceš, udělám ti stručný úvod do vědy, kterou tak miluji. Uděláme si ornitologický rozbor Rakouské orlice, která mává křídly v našem státním znaku, chceš? Co je to tedy za ptáka? (*Tajní si zapisují na manžety*) Velký dravec z čeledě jestřábovitých, žije na rozsáhlém území Evropy, jehož se pevně drží drápy. Svými křídly s úctyhodným rozpětím hlídá hlavně území Rakouska a trošku i Uherska, ale potravu shání především na slovanských územích, která bezohledně vyžírá. Často se chce zahnízdit i tam, kde ji nechtějí, a proto jí ničí hnízda v Benátsku i Toskánsku a je jen otázkou času, kdy ji vypudí taky ze Srbska a Bosny. Monotypický druh, věrný jednomu bohu a jednomu císaři. Jako anomálii má dvě hlavy, jimiž hledí současně na východ i na západ a považuje to za svou výhodu. Pravdou ovšem je, že to způsobuje celoživotní nerozhodnost – kterým směrem má vlastně letět? Má kroužit na místě, které si označkovala pižmem, nebo má vyrazit do nejisté budoucnosti, kde ji čeká ústava, parlament a dravec jménem republika?
- MARY Uvidíš, že jsem tě hodna, můj milý. Začnu hodně číst, budu se vzdělávat, aby ses za mě nemusel stydět.
- RUDOLF Mám svého života dost! Nikdy se nestanu císařem! Jedni mě nenávidí jako židovského přísluhovače, druzí za to, že jsem Habsburk. Císař mě vytrvale ignoruje a císařovna... všechno promrhala! Svou krásou by dokázala Rakousko zachránit, dodala by mu velikost, poskytla mu naději! Bože, stačilo tak málo... a mohla být jako Marie Terezie!

KONĚ & LÁSKA

Sissi se chystá k jízdě.

- IDA Musím ti něco říct, Alžběto. Tvůj manžel... měl románek s baletkou.
- SISSI Zase? Tak Franzi se dal na umění.
- IDA Tobě to nevadí?
- SISSI Nikdy neviděl představení do konce. I na Snu noci svatojánské usnul, líbila se mu jen scéna s oslem... no... od té doby jsou tu jisté pokroky. Baletka?
- IDA Neměla jsem ti to říkat?
- SISSI Už dávno nežálím, Ido. Jako mladá jsem jeho nevěry nedokázala pochopit, celé dny jsem proplakala. Ale císaři se dobrodružství toleruje, prý, přimhuřte oči, císařovno!
- IDA Přimhuřte oči!
- SISSI Dobrá manželka musí strpět, odpustit a nesnížit se k odvetě. Tak jsem strpěla, odpouštěla a nesnížila se.
- IDA Nikdy to neocení.
- SISSI Nikdy... Chtěla jsem mu to vrátit... ale v podstatě to nechci. To jejich obléhání žen! Pořád mají pocit, že jsou na bitevním poli. Ty jejich útoky pohledů! Kanonáda dotyků! Šrapnely duchaplností! Bože můj, tak směšné války! Není lepší udělat z nich osly, jako Titanie? (*vstoupí Fanny a upravuje jí vlasy*) Ať mi na první jízdou připraví Forestera a na druhou Gipsy Girl. Mám zrovna klobouk, který se hodí k černému koni. Jsem v pořádku?
- FANNY Vaše Veličenstvo je připraveno do sedla.
- SISSI Počkejte tu na mě, po jízdě mi upravíte účes.
- FANNY Samozřejmě, Vaše Veličenstvo.

- SISSI A mám pro vás příjemnou zprávu, Fanny. Vašeho muže povýšili do rytířského stavu.
- FANNY Jsem vaší věčnou dlužnicí, Výsosti.
- SISSI *(Idě)* Dnes budu jezdit jako baletka.
- MIDDLETON *(vchází)* Your Majesty. Jsem Bay. Bay Middleton, Výsosti.
- SISSI Mister Middleton, jsem připravena. *(nasednou na koně a začíná jízdu)* Doporučili mi vás jako velmi schopného učitele.
- MIDDLETON Vůbec nejsem schopný, your Majesty. Jsem nejlepší. Nejlepší jezdec v Anglii.
- SISSI Jestli jste tak dobrý, jak jste skromný, snad mám naději. *(vyrazí tryskem)*
- MIDDLETON *(uhání vedle ní)* Opatrně, your Majesty! Ať si nezlomíte vaz!
- SISSI Wittelsbach nikdy! *(po chvíli divoké jízdy zastaví)* Jak jste spokojen?
- MIDDLETON Bylo to obstojné, Výsosti.
- SISSI Obstojné?!
- MIDDLETON Well, ať mi narostou modré vousy, bylo to výborné! Jste nejlepší jezdyně, jakou jsem kdy viděl, a máte nejkrásnější držení v sedle, pokud s vámi vůbec mohu někoho srovnávat.
- SISSI Porovnávejte mě s muži, kapitáne.
- MIDDLETON To by bylo nespravedlivé, Výsosti.
- SISSI Jsme snad méněcenné? Jen proto, že jsme křehké, se nehodíme do sedla?
- MIDDLETON Your Majesty, jste zřejmě jediná žena naší doby, která dokáže v sedle takové věci.
- SISSI My Wittelsbachové jezdíme od malička.
- MIDDLETON I would like to be your horse.
- SISSI Can you say that again, mister Middleton?
(Sissi mu nasadí oslí hlavu)

- MIDDLETON Chtěl bych být tvým koněm, Výsosti. Abys na mě vyskočila a pevně mě sevřela stehny. Půjdu poslušně tam, kam mi poručíš, podrobím se jen tlaku tvých pat. A dýchej při tom, prosím. Dýchej nahlas. Křič. Křič do daleka, nejdřív sama, pak se mnou, až se nakonec náš dech spojí do jediného výkřiku a pak navzájem propletení vyrazíme křovím, lesem, houštinou! Bodej mě ostruhami, chci kvůli tobě krvácet, chci se pod tebou zpotit, chci, aby z nás při cvalu odlétávaly žhavé spršky olova!
- SISSI You're a poet, mister Middleton?
- MIDDLETON Unfortunately not. I'm just a horse. *(Sissi mu sundá oslí hlavu, erotický sen končí)*
- SISSI Příliš se touláme po lesích, drahý Bayi, začnou řeči.
- MIDDLETON Už začaly. Ale to jsou jen řeči. Dám cokoli za jediný skutek. *(už už dojde k polibku, ale Sissi couvne)*
- SISSI Opatrně, z koně se lehce stane osel.
- ANDRÁSSY *(přijede na koni)* Výsosti, chválabohu, jste v pořádku. Máme o vás strach.
- SISSI Já to s koňmi umím, hrabě Andrassy. *(pánové si začnou potichu spílat)*
- ANDRÁSSY *(Middletonovi)* Zmizte, vy požirači yorkshirských pudinků!
- MIDDLETON *(Andrassymu)* To říká ten, kdo šnupe pomleté feferonky místo tabáku?
- ANDRÁSSY *(Middletonovi)* Běžte si za vodnatými Angličankami, žokeji!
- MIDDLETON *(Andrassymu)* Obtěžujte pasačky na pustě, hrabě!
- SISSI Gentlemani, jsem šťastná, že si tak skvěle rozumíte. Drahý Bayi, budete tak laskav a vyrazíte ihned do zámku, ať mi připraví nového koně?

- MIDDLETON K vašim službám, Výsosti. (*odjede*)
- ANDRÁSSY Mohu tedy doufat, Alžběto?
- SISSI Samozřejmě, doufejte, drahý hrabě, doufání je krásné i potřebné, tak jako dýchání. Dum spiro, spero.
- ANDRÁSSY Dokud dýchám, doufám. Ten Angličan není muž pro vás. Pořád vzpomínám, jak jsem vás minule vyprovázel v kočáru. Byli jsme tam jen my dva. Dlouhá cesta potmě, na hrbolaté cestě, se může stát choulostivou i pro nejrozzumnějšího otce rodiny.
- SISSI Jaká škoda, že jste tehdy neztratil hlavu, hrabě.
- ANDRÁSSY Obávám se, že ji ztrácím právě teď.
- SISSI Sním jen o vás... (*Sissi mu nasadí oslí hlavu*)
- ANDRÁSSY V Hofburgu se říká, že máte poměr s Nikim Esterházym. Že prý tajně chodívá přes zahrady, převlečený za kněze, a vaše intimní schůzky se odehrávají u hraběnky Festeticové.
- SISSI Dvůr se musí hrozně nudit, když plácá tolik hloupostí.
- ANDRÁSSY Taký tomu nevěřím, Výsosti. Proč byste šla s tím průměrným Nikim? Z koně padá častěji než ostatní. Vy i já ctíme své rodiny, své partnery, ale oba přitom víme, jak krásné by bylo načas ztroskotat na nějakém pustém ostrově. Jen ty a já.
- SISSI Nikým nevidění.
- ANDRÁSSY Každé ráno bychom se nazí koupali v moři a unaveni usínali ve stínu palem. Sbíral bych mušle a jemně ti je pokládal na tělo, až bys na sobě měla opálenou přehlídku nejkrásnějších ulit světa. A pak, za soumraku, když začnou zpívat ti nepojmenovatelní ptáci s nádherným peřím, bych začal pomalu otvírat tu nejtajemnější mušličku na celém ostrově...

- SISSI S kapkou citronu, hrabě?
- ANDRÁSSY Igen. Pomalu bych ji srkal s kapkou citronu, Alžběto, a ona by se neuvěřitelně pomalu roztékala... *(Sissi mu vezme oslí hlavu, erotický sen končí)*
- SISSI Doprovodíte mě na zámek?
- ANDRÁSSY Samozřejmě, Vaše Veličenstvo.
- SISSI Zítra si zase zajezdíme?
- ANDRÁSSY Bude mi ctí, Výsosti. *(odejde, vejde Middleton)*
- MIDDLETON Hrabě Andrásy nemá správné držení. Budete-li se učit od něj, your Majesty, pokazíte si styl.
- SISSI Slibuji, že už budu dobrá žačka, mister Middleton. Znáte legendu o egyptské královně, která nestárla?
- MIDDLETON Kleopatra?
- SISSI Ne, ta ne. Tahle královna nemá jméno. Říkám jí – She.
- MIDDLETON She? Ona?
- SISSI Ona, She, si udrží svou sílu nestárnout jen tehdy, když se neoddá lásce k muži.
- MIDDLETON Pak bude navěky sama.
- SISSI Pak bude nesmrtelná.
- MIDDLETON Zdá se mi, Veličenstvo, že už mé hodiny jezdecktví nepotřebujete.
- SISSI Proč se hned urážíte, Bayi?
- MIDDLETON Nechci žít v shakespearovském snu, v němž vy se cítíte jako Titanie a všichni muži kolem jsou jen vašimi osly!
- SISSI Tak moc jsem vám ublížila, chudáčku?
- MIDDLETON Zítra odcestuji do Anglie, Milosti!
- SISSI Pozdravujte svou snoubenku!

- MIDDLETON V tom je problém, drahá Elisabeth? Ne, nejsem anděl. Ano, mám snoubenku a taky jsem byl v Budapešti v nevěstinci, kde mě okradli! Bohužel jsem jenom chlap! Mám tě platonicky milovat, odmítat jiné ženy a zůstat ti nadosmrti věrný? V srdci jen a jen s tebou? She, zůstaň si mladá, buď navěky She, ale budeš sama. Bohužel, jsem jen normální muž! Klaním se prachu u vašich vznešených nohou! (*odejde*)
- SISSI Zbabělec.
- MARIE (*vejde*) Můžu si zajezdit?
- SISSI Ani nápad! Je to nebezpečné!
- MARIE Proč mě nechceš pustit do sedla?
- SISSI Abys nedopadla jako já.
- MARIE Nerozumím.
- SISSI Mám jen tebe, Marie Valerie. Zešílela bych, kdyby se ti něco stalo. (*Marie se rozpláče, Sissi sesedne z koně*) Co se děje?
- MARIE (*pláče*) Papá se včera tak vesele bavil s pány a já jsem najednou uviděla... tak jasně, jako by uhodil blesk... že přede mnou stojí předposlední císař Habsburků... začalo to Rudolfem a Rudolfem to taky skončí.
- SISSI Neplač. (*obejme dceru*) Tvůj bratr tě bude chránit, až se stane císařem.
- MARIE Bojím se ho.
- SISSI Hlupáčku. Miluju jenom tebe, tak člověk miluje jen jednou v životě. Nezištně. Neumím pochopit, jak někdo dokáže milovat víc lidí? Ale jestli se někdy vdáš, Marie, už tě nebudu vídat tak ráda, promiň mi to, jsem jako zvíře, které opustí svoje mláďata, když se jich někdo dotkne... (*odejdou, vejdou Rudolf a Mary*)
- RUDOLF (*navleče Mary prsten*) Pro tebe, Mary.

- MARY Nechtěl jsi ho dát Mizzi Casparové?
- RUDOLF Ne, patří jen tobě. Je to snubní prsten.
- MARY *(čte z prstenu)* I.L.V.B.I.D.T.
- RUDOLF In Liebe vereint bis in den Tod.
- MARY V lásce spojeni až do smrti.
- RUDOLF Chceš se mnou zemřít, Mary Vetserová?
- MARY Ano.

RUDOLF & MARY

Uprostřed jeviště stojí vznešená rakev.

- MARIE *(vejde)* Myslela jsem si, že mě bratr neměl rád, ale není to pravda. Měl vřelé srdce, toužící po lásce, a já si toho celé ty roky nevšímala.
- ANDRÁSSY *(vejde)* Korunní princ byl poslední šancí na reformu monarchie. Společně jsme stáli v čele opozice a spoléhali se na podporu císařovny, ale tu zajímal už jen sport. Když začaly ty antisemitické útoky na Alžbětu, která všude vychvalovala Heineho, princ pocítil, že ona určitě pochopí, jak mu je. Daroval jí pod stromeček Heineho rukopisy, které koupil v Paříži za přemrštěnou cenu. Jeho vznešená matka si toho ani nevšímala.
- FRANZ *(vejde)* Před smrtí všem členům rodiny napsal dopis. Mně můj syn nezanechal žádný.
- IDA *(vejde)* Pár dní před tragédií jsem viděla mladou Mary Vetserovou. Byla krásná jako nikdy předtím, oči jí zářily jako diamanty, měla v sobě obrovskou sílu, jaké jsem si u ní dosud nevšímala. Určitě už věděla, co zanedlouho přijde. Ten oheň v ní zapálil ten hrozný cíl.
- RUDOLF *(vejde)* Chtěl jsem ještě naposled vidět Eržiku, svou pětiletou dceru, ale nepustili mě k ní, seděla na nočníku. Z Vídně jsem odjel jiným kočárem

než Mary. Už jsem nedaleko od zámku poslal zpátky a do Mayerlingu jsem přišel pěšky. O hodinu později přivezl Bratfisch Mary, venku už se setmělo, vůbec nikdo si toho nevšiml.

TAJNÝ

(vejde) Nejdřív se rozšířila zpráva, že ho mladá Vetserová ze žárlivosti otráвила. Když vyšla najevo pravda, doktoři rychle vydali dobrozdání, že Rudolf byl duševně chorý, protože sebevrah by nemohl mít církevní pohřeb.

MARY

(vejde) Všechno jsem udělala z lásky. Nikdy jsem žádného muže tak nemilovala a nikdy mi žádný muž nedůvěřoval tak, jako Rudolf. 28. ledna 1889 pro mne poslal kočár a jeho věrný Bratfisch mě tajně odvezl do Mayerlingu. Moje matka vůbec nevěděla, že odjízdim. Bratfisch zpíval vídeňské písničky a umí opravdu nádherně pískat.

RUDOLF

Na zámku už na mě čekal princ Coburg, vůbec si nevšiml, že přijela Mary. Vypili jsme spolu čaj a nakonec jsem ho s obavou, aby to nevyznělo ironicky, požádal, aby odevzdal mému otci pozdrav, že mu mnohokrát líbám ruce.

FRANZ

Čekali jsme ho na rodinný dîner, ale dorazila zpráva, že je nachlazený. Poslali jsme do Mayerlingu lékaře.

TAJNÝ

Navštívila nás zoufalá matka Vetserové. Byla hysterická a křičela, kde je mé jediné dítě? Mé jediné dítě je mrtvé! Musela vědět, že se něco chystá. Okamžitě jsme poslali do Mayerlingu agenta.

MARY

Milá maminko! Odpusťte mi, co jsem udělala, nedokázala jsem se ubránit lásce. Po dohodě s Rudolfem chci být pochována vedle něj v této vesnici. Jsem šťastnější v hodině smrti, než jsem byla v životě. Vaše Mary.

- IDA Z Rudolfova dopisu císařovně si pamatuji jen slova lásky k ní a k císaři, jemuž se neodvážil napsat... prosil ji, aby byl pochován vedle toho děvčete v Heiligenkreuzi.
- RUDOLF Řekl jsem sluhovi, aby k nám nikoho nepouštěl, i kdyby to byl sám císař. Pak jsme seděli na posteli, já jsem pil koňak. Mary je nevinný anděl, který mě doprovází na druhou stranu. Dodává mi odvalu, když se bojím toho hrozného neznáma. Bez ní bych se to možná neodvážil uskutečnit, ale vězte, že kvůli ní jsem to neudělal.
- FRANZ Dvůr nesmí nikdy připustit, že korunní princ zemřel společně s baronesou.
- TAJNÝ Nejdřív zastřelil ji, potom sebe. Obě kulky se našly ve zdech.
- RUDOLF Pochovali mě v kapucínské hrobce s veškerou pompou jako sto třináctého Habsburka. Sto tisíc Vídeňanů stálo víc než dvanáct hodin v ledové zimě na mrazu jen proto, aby se mohli podívat na mé prostřelené čelo, které zruční lékaři zakryli voskem. *(všichni se chopí truhly a odejdou s ní, zůstane jen Mary)*
- MARY Moje tělo schovávali. Až mnoho hodin poté, co smuteční průvod odvezl z loveckého zámku Rudolfa, mě uprostřed noci tajně převezli do vesnické márnice. Venku už nebyli žádní novináři, ale i tak mě raději posadili do kočáru a mí strýčkové, které narychlo povolali, z každé strany pro jistotu podpírali mé bezvládné tělo, abychom nezbudili podezření. Lékař v márnici konstatoval sebevraždu neznámé ženy, aby mohl proběhnout okamžitý, tichý pohřeb. Tam, v Heiligenkreuzi, daleko od milovaného Rudolfa, ležím dodnes. Zámek Mayerling rok poté přestavěli. Princovu ložnici proměnili v kapličku a na místě, kde stála postel s našimi mrtvými těly, je dnes oltář. *(odejde)*

ACHILLES & PATY

Sissi má na sobě černé šaty, je s Idou na horské túře na Korfu, nedaleko zámku Achilleion – doprovází je Konstantin Christomanos – hrbatý řecký student a předčítá jim během chůze.

- KONSTANTIN *(čte řecky, Sissi překládá)*
 Loupeží krávy lze dostat i tučné ovce – a cestou
 Pokojnou trojnoží lze i spřežení ryzáků nabýt,
 A jenom lidská duše se uloupit nedá či získat,
 Aby se vrátila zpět, jak přelétne ohradu zubů.
(IX, 406-409)
- SISSI Všechny barevné šaty jsem rozdala dcerám.
 Rudolf zastřelil mou víru.
- IDA Máš ještě dvě dcery, které tě milují.
- SISSI Gizela, ano, miluje mě, ale je úplně bezvý-
 znamná. Bez vůně, bez barvy. Jako sušená kvě-
 tina, kterou vložíš do knihy a zapomeneš ji tam.
 A Marie Valerie, moje nejmilejší, se každou chvílí
 provdá. Zůstal mi jen tenhle ostrov.
- KONSTANTIN Korfu je teď nejslavnější místo v Řecku, Vaše Vý-
 sosti! Každý den před zámkem Achilleion čekají
 naše ženy. Nevadí vám, když se vás dotýkají?
- SISSI To, co ve Vídni nesnáším, na Korfu dovolím.
 Řecko je má budoucnost. Brzy se sem přestěhuji.
- KONSTANTIN *(čte řecky)*
- SISSI *(překládá)*
 Matka má stříbrnchá mi říkává, bohyně Thetis,
 Dvojí že přivede osud mě k cíli života, k smrti:
 jestli prý zůstanu zde a budu kol Ília válčit,
 konec je návratu mému, však získám si na věky
 slávu;
 jestli se vrátím však domů, k nám do milé otcov-
 ské země,
 konec je vznešené slávě, však život mi zůstane
 dlouho,
 neboť souzená smrt mě nezachvátí nikterak rychle.
(IX, 410-416)

- SISSI Homér mě umí uklidnit. Všichni by ho měli číst povinně.
- IDA Především ve Vídni. Tam se v přepočtu na jednoho obyvatele nejméně čte a nejvíce tancuje.
- SISSI Ptala jsem se Karla Teodora, proč nevyužívá procházky k tomu, aby si nechal číst v cizích jazycích? A můj bratr mi řekl, že lidé by si mysleli, že se zbláznil. Přece vůbec není důležité, co si myslí lidé! Polovinu života prospíme a já jsem svoji polovinu prochodila. Pojďme. *(pokračují v túře, Idě)* Ze dne na den jsem přestala jezdit, zůstaly mi jen tyhle túry. Najednou jsem cítila, že já a kůň už nejsme jedna bytost. Kůň okamžitě vycítí tvůj strach. Najednou jsem nemohla přeskochit ani nejmenší potok. Víš, že jsem si dala na rameno vytetovat kotvu?
- IDA Mein Gott!
- SISSI Císař nebyl nadšený. Můžete, Konstantine, nemám zpomalit?
- KONSTANTIN Je mi ctí držet s vámi krok. Jsem sice hrbatý, ale běhám rychle jako horská koza.
- IDA *(smích)* Hrbatá koza... promiňte.
- SISSI U nás se jí říká kamzik.
- KONSTANTIN Narodil jsem se na úpatí podobných hor. Řek zná pořádně jen dvě věci – rodné hory a moře. Vlastně nerozumíme ničemu jinému.
- IDA Kromě Homéra. Máte sourozence?
- KONSTANTIN Bratra. Máme olivový háj, prodáváme olej, do kterého si namáčel chléb i velký Achilles.
- SISSI Pamatujete si naši procházku v dešti?
- KONSTANTIN Samozřejmě, Vaše Jasnosti.
- SISSI V bouřce jste mi četl Helenin únos, venku se rozpoutalo opravdové peklo, čekala jsem, kdy začnou padat žáby. Pro někoho konec světa, pro

mne nádherné počasí. Vzduch voní ozónem, v parku jsem sama, to bych si dala líbit každý den.

- KONSTANTIN *(čte řecky)*
- SISSI *(paralelně překládá)*
Achille, podobný bohům, i tebe jsem vychoval v reka,
Měl jsem tě ze srdce rád, vždyť nikdy jsi nechtěl s jiným
společně k hostině jít neb sám se v komnatě najíst. *(IX, 485-487)*
- SISSI Pomaleji, Konstantine, má řečtina se ještě brání.
- IDA Vždyť jsi do ní přeložila Hamleta i Schopenhauera.
- SISSI To byl jen domácí úkol.
- KONSTANTIN Začínáte být lepší než já, Výsosti.
- SISSI K čemu mám potom učitele?
- KONSTANTIN Protože Veličenstvo nechce ublížit věrnému sluhovi.
- SISSI *(Konstantinovi)* Běžte za tím pastýřem, Konstantine, jestli nám dá mléko. *(Konstantin odejde, Idě)* Už mě nudí, ubohý chlapec. Není nic trapnějšího než psí oči zamilovaného sluhu. Bude pro něho těžké, až bude muset odejít jako ostatní.
- IDA Jak zvládáš tu Franzovu aféru?
- SISSI Jsem ráda, že jim půjčuješ byt.
- IDA Protože sis to přála.
- SISSI Nehodí se, aby císaře viděli každý den s milenkou. Vládce si musí zachovat dekorum.
- IDA Nechápu, proč jsi je seznámila?
- SISSI Jen se náhodou potkali u Angelliho, kde jsem náhodou objednala její portrét.
- IDA Krásná náhoda.

- SISSI O to krásnější, když se dobře připraví.
- IDA Je pěkná, ale trochu hloupá.
- SISSI Herečka. (*Ida odejde, vejde Franz – retro-vzpomínka*)
- FRANZ Myslím, že úroveň Burgtheatru je den ze dne vyšší, liebe Sissi.
- SISSI Co tě tak přesvědčilo, drahý?
- FRANZ Hudba, krásné kulisy a vlastně poprvé jsem si všiml detailů opony.
- SISSI Můj manžel zkoumá oponu?
- FRANZ Pozoruhodná krása, ty výšivky.
- SISSI Dala jsem ti tu krásu namalovat. (*Sbor přinese obraz Kateřiny Schratt*)
- FRANZ Ta žena je mi povědomá.
- SISSI Den ze dne zvyšuje úroveň Burgtheatru.
- FRANZ Ach, vždyť to je ta... ta...
- SISSI Kateřina Schratt. Je vdaná a má dítě.
- FRANZ Miláčku, snad si nemyslíš...
- SISSI Buď klidný, její manžel má ukrutné dluhy a utekl před věřiteli do Jižní Ameriky. Srnka je volná. (*Sboru*) Vážení, co říkáte obrazu?
- SBOR Pozoruhodné. To maloval Angelli? Typický Angelliho štětec. Ale ta dáma... Hera? Juno? Pallas Athena? Masité rty. Smyslné oči. Na antickou bohyni malinko vulgární. (*s poklonami odejdou*)
- FRANZ Alžběto, popovídejme si... (*pokusí se ji obejmout*)
- SISSI Nedotýkej se mě!
- FRANZ Celý rok mě odmítáš! Jsem ti tak odporný?
- SISSI Franzi, já se nechci hádat. Zůstaňme přáteli, prosím.

- FRANZ Jsme manželé!
- SISSI Být přáteli není málo. Mohli jsme se taky nenávidět.
- FRANZ Pořád tě miluji.
- SISSI Záleží mi na tobě, proto jsem upřímně ráda, že sis našel Kateřinu Schratt.
- FRANZ Vůbec to není tak, jak si myslíš.
- SISSI Přeji si z celé duše, abys byl šťastný.
- FRANZ Už ti na mě nezáleží?
- SISSI Oslnilo nás to jako blesk, tenkrát, před třiceti lety. Imponovalo mi, že nejjádanější ženich Evropy přijede do Possenhofenu žádat o ruku mojí sestry Heleny a nakonec si vezme mě. Ubohá Helena. Šťastná Helena. Kdo ví, jestli by ti s ní nebylo líp?
- FRANZ Byl jsem zamilovaný jako poručík a šťastný jako bůh.
- SISSI Monarchové si nehledají manželky. Dvoři se Stabilitě, zasobují se s Prosperitou, líbají Mírovou smlouvu a místo dětí počnou Budoucnost. A přesto ani jeden z nás nejednal vypočítavě.
- FRANZ Nedá se to vrátit?
- SISSI Víš dobře, že nedá.
- FRANZ Chápu, zestárlí jsme. Jenže mně nestačí jen úcta a pochopení, pořád jsem muž, i když starý muž. Chybí mi láska. Řekni, že spolu půjdeme do poště, a já tu ženu odmítnu.
- SISSI Mein Gott, Franzi, nein! Hnusí se mi to!
- FRANZ Hnusí?
- SISSI Už nemůžu s tebou... s nikým...
- FRANZ Nechybí ti láska?
- SISSI Ne taková, jakou myslíš, to upoceně, živočišné trápení... neber si to osobně.

- FRANZ Pro boha na nebesích, jak jinak to mám brát?!
- SISSI Jako fakt. Jako jsem já brala všechny ty baletky s pevnými stehy.
- FRANZ Nic pro mě neznamenal!
- SISSI Musím cestovat, po Rudolfově smrti hledám místo, kde by mě nenašly vzpomínky... vlastně jsem ráda, že nebudeš osamělý, ty můj prošedi-
vělý oslíku. (*pohladí ho*) Pozvi paní Schrattovou na dîner. Odteď ji považuji za rodinnou přítelkyni.
- FRANZ I tak jsi největší láskou mého života. (*ukloní se a odejde*)
- SISSI Co se to se mnou jen stalo? (*stmívá se a padá mlha*)
- KONSTANTINŮV HLAS Mám to mléko, Výsosti!
- SISSI Nevidím vás, Konstantine...
- IDA (*vejde a šmátrá rukama*) Jsi tady? Takovou mlhu jsem na Korfu ještě nezažila.
- KONSTANTINŮV HLAS Mléko, Vaše Výsosti!
- IDA Měli bychom se vrátit do zámku. Vidím sotva na pár kroků!
- KONSTANTINŮV HLAS Mléko, Výsosti!
- Padá stále hustší mlha, všichni v ní bloudí. Z mlhy se náhle vynoří spanilý Achilles ve zbroji.*
- ACHILLES Kde jsou mé lodě? Kde jsou moji muži?
- SISSI Válka už dávno skončila, velký Achille. Trója padla.
- ACHILLES Kdy?
- SISSI Strašně dávno. Všichni už zapomněli, kde vlastně leží, Achille.
- ACHILLES Kdo jsi, že znáš mé jméno?
- SISSI Neznámá, která tě dávno touží potkat.

- ACHILLES Jaký máš důvod?
- SISSI Jsi jako já. Pohrdáš králi i tradicemi, žiješ jen pro své sny, posvátná je pouze tvá vůle a smutku si ceníš víc než života.
- ACHILLES Víš o mně víc než já sám. Musím najít své lodě.
- SISSI Hrdinové nežijí pro malé věci, že?
- ACHILLES Co jsou malé věci?
- SISSI Například láska.
- ACHILLES Nevím, z které jsi země, ale u nás je láska velká věc. Kvůli ní vedeme tuhle válku. Není nic většího než láska.
- SISSI Kdysi jsem si to taky myslela. Ale není důležitější, jak se bude po smrti mluvit o našich skutecích?
- ACHILLES To rozhodnou bohové.
- SISSI Dokážu milovat už jen mrtvé.
- ACHILLES Proč?
- SISSI Protože mi neublíží. Nemusím se jich dotýkat a oni se nemohou dotknout mě. Stačí, že na ně myslím. Že si je dokážu představit, ty blízké duše.
- ACHILLES Duše je pára, která lehce uteče z ohrady zubů. Jsi mrtvá?
- SISSI Připadám si tak. Řeknu ti báseň, ale Homér to není... přisahej, že se nebudeš smát.
- ACHILLES Kdo je Homér?
- SISSI Přisahej.
- ACHILLES Přisahám na svou matku...

SISSI *(recituje)*
 Pro mne žádnou lásku.
 Pro mne víno ne.
 Z prvního je mi těžko,
 A z druhého zle!

Láska často zkysne,
 Často trpká je.
 Víno pro groš mrzký
 Kdekdo falšuje.

Láska falešnější
 Než plný vína sud.
 Pouze přeludem je,
 Který budí stud.

Pro mne žádnou lásku.
 Pro mne víno ne.
 Z prvního je mi těžko,
 A z druhého zle!

ACHILLES

Asi je to dobrá báseň, když mi přivodila chuť
 na víno. Ale napiji se, až když Trójané do sytosti
 okusí boj. A s láskou nemáš pravdu. Vidím na
 tobě, že ji potřebuješ víc, než si myslíš. Zůstaň
 v pokoji, ženo. *(odchází a křičí)* Lodě! Viděl
 někdo mé lodě?!

FUNNY & FAMILY

Mlha se rozplyne a den nalezne císařovnu ve Vídni.

MARIE *(vejde)* Ty pláčeš?

SISSI Raduji se z tvého štěstí, Marie Valerie. Můžeš si
 vybrat snoubence, jakého chceš, a když někoho
 odmítneš, budeme to respektovat.

MARIE Vážím si toho, mamá.

SISSI Já jsem tolik štěstí neměla, ale to neznamená, že
 ho nebude mít moje dcera. Nesmí udělat chybu
 jako já, která nastoupila na trůn přímo z dětské-
 ho pokoje. Za chvíli se provdáš a já tě ztratím.

- MARIE Nemluv tak! Budeš nás po svatbě často navštěvovat, prosím!
- SISSI Ráda přijedu, dítě, ale jen na den. Mořský racek nepatří k vlaštovkám. Neprotestuj, s Františkem Salvátorem budete mít vlastní život, nebudu ti do něj zasahovat. Marie, miláčku, chci ti ukázat svoje básně. *(podává dceři rukopisy)* Ukážeš mi konečně svůj deník?
- MARIE Nevím... *(podává matce deník)* Je upřímný, nezlob se.
- SISSI Já ti ukazuji svou duši a ty se bojíš?! *(čte z dceřina deníku)*
- Dnes mamá celý den plakala, že je její život neužitečný, že stojí mezi papá a Schrattovou a že kdyby jednou zemřela, mám papá přemluvit, aby si Schrattovou vzal! Mamá stále říká, že manželství je nesmyslná instituce. Jako patnáctileté dítě je člověk zaslíben, udělá krok, kterému nerozumí a kterého pak dalších třicet let lituje.
- MARIE *(čte Sissinu báseň)*
- V mém pokoji jsme stáli spolu
 Mlčky, však na smrt zoufalí
 Bez výčitek a plní bolu
 Ty a já, milenci bývalí
 Ve tvých očích slzy stály
 Horké jak život řeřavý
 Ten pláč jak láva pálil
 A spaloval srdce mi
- Tvé vlasy předčasně šedivé
 Mluvily tichou žalostí
 Snad jsem po celé ty roky
 Plýtvala tvou věrností?
 A přece zdá se mi, že právě
 Nyní, když hlavu sivou máš
 Se té šedé oslí hlavě
 Na chloupek přesně podobáš

SISSI *(čte z dceřina deníku)* Mamá by se neměla tolik zabývat spiritismem, protože by se z toho mohla zbláznit. Každou noc vyvolává Heineho ducha... nikdo na celém světě netuší, že rakouská císařovna tajně píše básně...

MARIE *(čte Sissinu báseň)*
 Žila jsem milovala
 svět prošla touhou hnaná
 však nic jsem nezískala
 Jen klamu oklamaná

SBOR LOKAJŮ Račte ke stolu, prosím, podává se déjeuner!

(přijdou Franz, Kateřina Schrott a všichni si sedají ke stolu a jedí, lokajové je obsluhují, v pozadí hraje tiše violoncellista)

SBOR LOKAJŮ *(zpěv)*
 Za císařským stolem mlčky jedí
 Taví se vosk a svíce svítí
 Za císařským stolem se rychle jí
 A duše stále se postí

KATEŘINA Ó mia mezaliancia! Ó mia mezaliancia!
 Chce se mi kýchnout, hergott, chce se mi kýchnout.

SISSI Miluji Shakespeara, ale tohle je Nestroyova fraška.

FRANZ Měl bych zřejmě něco říct, ale co?

MARIE Proč jen mamá dala dohromady tuhle známost?

KATEŘINA Chce se mi čurat.

FRANZ Dokud nepromluví, nikdo nesmí nic říct.
(odkašle si, všichni ustanou v jídle, čekají na císařovo slovo, ten po pauze zase mlčky jí)

SBOR LOKAJŮ *(zpěv)* Ó mia mezaliancia! Ó mia mezaliancia!

MARIE Ta osoba s maminkou vážně nemůže v ničem soupeřit.

KATEŘINA Polívka famózní, jednoho zahřeje až až.

- SISSI Když promluví na jevišti, je to bohyně, ale jinak má slovník z tržnice.
- FRANZ Povykládám o té veverce, kterou jsem viděl v Prátru?
- MARIE Jednou se o nás bude říkat, že jsme byli funny family.
- SBOR LOKAJŮ *(zpěv)* Ó mia mezaliancia! Ó mia mezaliancia!
- MARIE Nechápu, proč musím stolovat ve společnosti Kateřiny Schratt. Jenže když papá je s ní takový svěží a veselý! Je mi trapné jeho drsné chování k mamá, jeho strohé odpovědi, proto se na Schrattovou zlobím, protože papá je k ní milejší než k mamá... to, že Schrattovou vždy políbím, považuji za zbytečné, ale obávám se, že by se tatínka dotklo, kdybych s tím přestala. Ta žena se čím dál víc stává součástí naší rodiny a co je nejhorší, se souhlasem mamá! Chtěla bych, abych se s ní nemusela už nikdy setkat a aby ji papá nikdy předtím neviděl!
- SBOR LOKAJŮ *(zpěv)* Ó mia mezaliancia! Ó mia mezaliancia!
- FRANZ Za deset minut na poradě generálního štábu suverénně vystoupím s projevem o stavu armády, ale u tohoto stolu jsem malý chlapec, jemuž zamkli pusu na klíček. Radši jím tak rychle, že se nikdo nestačí najíst, a když položím příbor, sluhové odnesou všechny mísy. A když máme rodinný dîner u velkého stolu, vévodové, kněžny, arcivévodové, celá naše široká rodina odchází hladová a jde se najíst k Sacherovi. Proto hotel Sacher prosperuje. Vyrostl na habsburském apetitu.
- SBOR LOKAJŮ *(zpěv)* Ó mia mezaliancia! Ó mia mezaliancia!
- SISSI Když se začaly šířit pomluvy o císařově vztahu k herečce a její jedenáctiletý syn tím trpěl, nechala jsem si to dítě zavolat a hodinu jsem se s ním procházela po císařské zahradě.

Přesvědčovala jsem ho, jak moc si vážím jeho matky, té úžasné ženy, jejíž přátelství k naší rodině je to nejkrásnější, co může mezi lidmi vzniknout. Chlapec odešel uklidněný a já mu ještě dlouhá léta poté nechávala posílat zákusky z císařské pekárny jako důkaz vážnosti jeho matky v mých očích.

SBOR LOKAJŮ (*zpěv*) Ó mia mezaliancia! Ó mia mezaliancia!

KATEŘINA Kdybych jen věděla, že mé přátelství s císařem přetrvá až do konce jeho života, kdybych jen věděla, že se po smrti císařovny sblížíme ještě víc a já, Kateřina Schratt, kdysi talentovaná herečka Burgtheatru, se stanu jeho jedinou oporou, kdybych jen věděla, že budu žít až do roku tisíc devět set čtyřicet a rok co rok budu nosit k jeho rakvi v kapucínské hrobce kytici rudých růží, kdybych jen věděla, kdybych jen věděla, kdybych jen věděla...

SBOR LOKAJŮ (*zpěv*)

Za císařským stolem mlčky jedí
Taví se vosk a svíce svítí
Za císařským stolem se rychle jí
A duše stále se postí
Ó mia mezaliancia! Ó mia mezaliancia!

Císař vstane, Sissi a Marie Valerie odejdou, zní valčík.

VALČÍK & BOLEST

Císař tancuje s Kateřinou valčík, kolem nich začnou v tanci kroužit tři dvojice ze Sboru.

SBOR DVOŘANŮ (*řeč*) Plesy už nejsou, co bývaly.

Takovéhle plesy už nejsou plesy.
Mladé aristokratky musí být uvedeny do společnosti před císařovnou.
To si žádá etiketa, jenže když její Výsost mezi nás už nechodí?

- Jak začnou mladé dámy společensky žít?
Monarchie, v níž se přestává tancovat, spěje
k zániku!
(všichni) Bože, ochraňuj rakouské plesy!
- KATEŘINA Veličenstvo, když jsem na jevišti, nejdřív mrknu do
císařské lóže. Celé divadlo se tetelí, že přišel císař.
- FRANZ Obdivuji v Burgtheatru vaše výkony vždycky,
když vyjdete na jeviště, drahá Kateřino. Nene-
chám si ujít žádnou vaši roli.
- KATEŘINA Přízeň Vašeho Veličenstva je pro mě všecko.
- FRANZ *(podává jí šperk)* Tento náhrdelník je skromným
vyjádřením mého obdivu k vašemu včerejšímu
výkonu. Doufám, že ředitel Burgtheatru je vám
plně k dispozici.
- KATEŘINA Na rovinu, Výsosti? Divadlo je hnízdo zmijí.
Každá kolegyně by vám nejradši vyškrabala oči.
Teda, ne vám, ježkovy voči, mně! Šecky si furt
myslí, že by to zahrály líp než já. Ale jak se můžou
tak plíst? To jim jdou oči šejdrem?
- FRANZ Závist průměrných, drahá přítelkyně. Už se těším,
jak si u vás zítra ráno namočím rohlík do kávy
a nikdo mě nebude napomínat.
- KATEŘINA Kdo by si dovolil hubovat Vaši Výsost?
- FRANZ Víte přece, v jakých výšinách se vznáší císařovna...
Každý den šplhá na nebesa! Až tam někam!
*(podívá se nahoru, něco mu spadne do oka,
Kateřina se mu snaží pomoci)*
- KATEŘINA Neškubou sebou, Výsosti! *(vytáhne mu to z oka)*
Vím, že srandu zahraju v Burgtheatru nejlíp. Mám
se picnout, když jsem dobrá? Ale oni nevěří, že
došáhnu i na Médeu!
- FRANZ Před týdnem na plese jsem neměl odvalu vás
oslovit. Musel bych prorazit kordón lidí, kteří vás
obklopovali, a tím bych na nás upřel nežádoucí
pozornost. Člověka pořád sledují ty novinářské
hyeny a loví každé slovo, které vysloví.

- KATEŘINA Já jsem taky koukala celý ples jen na Vaše Veličenstvo. Cítila jsem se tak osamělá na tom tépichu. Srdce šeptalo – val, mozek říkal halt!
- SBOR DVOŘANŮ *(řeč)* V Hofburgu se šušká, že dnes přijde císařovna.
Nevěřím, cestuje po světě, ale na ples už nezajde. I když je ve Vídni, jachta Miramar je stále natlakovaná párou.
Pro jistotu, aby mohla kdykoli odplout.
(všichni) Bože, ochraňuj vídeňský valčík!
- FRANZ Císařovna si váží našeho přátelství. Nevěří těm řečem, které se šíří po dvoře.
- KATEŘINA Je to žena s velkým srdcem. To včera hřmělo, co?!
- FRANZ A císařovna byla na procházce. Viděl jsem ji z okna. Tomu Řekovi, co jí čte, to odfouklo klobouk.
- KATEŘINA *(smích)* Promiňte, že se řehtám. To je ujetý, v Schönbrunnu lítá klobouk!
- FRANZ Kutálel se jak klubko psů.
- KATEŘINA *(žertovně na Franze zašteká, potom zvážní)* Interesantní představa, Veličenstvo!
- FRANZ S vámi se vždycky tak uvolním, drahá přítelkyně. S císařovnou musím přemýšlet.
- KATEŘINA U mě můžete dýchat, Veličenstvo, jak chcete. V Prátru prý hodně hustě padaly kaštiny.
- FRANZ S vámi čas plyne jinak, drahá Kateřino. Bohužel, ani vy nemáte moc ho zastavit. Čeká na mě Bismarck.
- KATEŘINA Vaše Veličenstvo se může spolehnout, že si u mě vždycky odpočine.
- FRANZ Přemýšlím o nás každý den. Říkáte, že se budete ovládat, milá Kateřino. I já tak učiním, i když to někdy není lehké. Miluji svou paní a nechci zneužít její důvěry k vám. *(vstane)* Večer na vás přijdu do Burgtheatru.

KATEŘINA Budu mít na sobě tenhle náhrdelník, Veličenstvo.
(*odejdou, vejde Sissi, celá v černém, všichni se jí ukloní a tančí kolem ní*)

SBOR DVORANŮ (*řeč*) Bože, vidím císařovnu!
Její žal zadusí každou radost.
Tolik nádhery a utrpení současně, mein Gott, to umí jen Vídeň!
Ano, Herr Hoffmeister, až teď je to ples!
(*všichni*) Plesy už jsou zase tím, čím bývaly. Díky bohu!

BOUŘKA & MRTVÍ

Na palubě jachty Miramar, v bouřce, Sissi je přivázaná k židli.

IDA Prosím tě, Alžběto, tohle je bláznovství!

SISSI Nejradši se plávím v bouřce.

IDA Vlny tě shodí do moře!

SISSI Dala jsem se přivázat jako Odysseus, ale trochu podvádím, místo ke stožáru jen k židli!

IDA Uhodí do tebe blesk!

SISSI Ne, Ido, jsem přesvědčená, že Jahve mě dnes k sobě nevezme. Ať sluhové zůstanou v kajutách! Nic nepotřebuji. Jen obdivuji přírodu.

IDA (*s deštníkem*) Můžu zůstat chvíli s tebou?

SISSI Mám ráda bouřku. Je to skutečná, nezkreslená příroda.

IDA (*blesky*) Bože, ochraňuj císařovnu!

SISSI Uložila jsem si u Rothschilda ve Švýcarsku peníze, bez vědomí císaře. Deset milionů zlatých, pro případ exilu.

IDA Čeho se bojíš? Svět se teď docela uklidnil.

SISSI Proč by nás měli lidé milovat, když žijeme v hojnosti, zatímco jejich děti běhají v hadrech? Nejlepší by bylo nevidět už vůbec nikoho, jen vlny...

Být stále na moři... Škoda, že dobytek zase ztratí mléko.

- IDA Objednám ti v přístavu čerstvé, jen pojď dovnitř.
- SISSI Piju mléko jen od vlastních krav, proto si je беру na jachtu. Žádné jiné mi nechutná.
- IDA Alžběto, odpusť mi, dál už to nevydržím!
- SISSI Ani to nežádám, hraběnko. Jdi do kajuty, prosím.
- IDA Bože, ochraňuj císařovnu dnes a vždycky!
- SISSI Ido? Děkuji. (*Ida odejde, „nad morom sa blýska, hromy divo bijú“*) Od rána myslím na Rudolfa, jak nejdřív zastřelil baronesu a potom sebe, myslím na bratrance Ludvíka, který státní pokladnu utratil za Wagnerovo divadlo v Bayreuthu, protože k smrti miloval hudbu. Utopil se v jezeře i se svým lékařem, který ho chtěl zachránit. Myslím na jediného muže, s nímž jsem na koni zažila nejkrásnější chvíle života, na Baye Middletona. Před několika lety zahynul v sedle. Zlomil si vaz. Aspoň Gyula Andrásy zemřel tiše, jako když zapadne slunce. Často myslím na své mrtvé... (*vejdou mrtví – Andrásy, Middleton, Rudolf*)

SBOR MRTVÝCH (*zpívá*)

Proč bůh kreslí
křivé čáry
když jako jediný
dokáže rovné

- SISSI Rodinným prokletím Wittelsbachů je šílenství... Nemůžu být jiná, když ve mně koluje jejich krev. Jednou se mě Franz zeptal, co chci k narozeninám. Přála jsem si exotického tygra, nebo brož, nebo... zařízený blázinec. Franz se rozesmál, považoval to za žert, a tak jsem dostala medailon. Nebyl to žert. Toužím po vlastním blázcinci, který bych mohla zkoumat jenom já. V tichosti ochutnávat šílenství, jímž Jahve trestá lidi. Pořád chodím inkognito do ústavů a pozoruji nemocné.

Hledám v jejich tvářích sebe, hledám pohled utopeného Ludvíka, křeč Rudolfovy dlaně svírající revolver... Když ohlásili v Meranu čtyřmetrákovou obryni Evženií, nechala jsem si ji přivést, abych si ji doma v klidu prohlédla. V Gödölö jsem mívala dvě srostlé černošky i liliputána Rustima. Dospělý Maur, velký jako dítě, si hrával s Marií Valerií... Proč to Jahve dělá, o co mu jde? (*prohlíží si dlaň*) Jednou jsem si dala věštit od cikánky, podívala se mi na ruku a beze slova odešla... Proč se Jahveho čáry tak hrozně zvrhnou? Musí to mít nějaký smysl. Jak ráda bych ze všeho obvinila wittelsbachovskou krev! Jenže všechno jsem dělala při plném vědomí a můj mozek se nikdy nezatměl. Bohužel, ani na krátký okamžik mi neposkytl útěchu ze tmy, naopak, rozžal mi v hlavě veliký lustr... a osvítil tu hrůzu ostře... jako blesk! (*bouřka vrcholí*)

SBOR MRTVÝCH (*zpívá*)

Proč bůh kreslí
křivé čáry
když jako jediný
dokáže rovné

FRANZ & EVŽEN

Zestárlý Císař a jeho věrný komorník Evžen Ketterl, jehož hraje celý Sbor.

EVŽEN Je půl čtvrté ráno.
 Hodina, kdy vstává císař.
 Z obyčejné, železné postele.
 (*všichni*) Klaním se Vašemu Veličenstvu, dobré ráno.

FRANZ Dobré ráno, Evžene. Jaké máme počasí?

EVŽEN Zataženo.
 Lehká oblačnost.
 Neprší.

- FRANZ Kdo ví, jak se má císařovna. Nevíte, jestli už dojela do Ženevy?
- EVŽEN *(všichni)* Její Milost ještě neodepsala.
- FRANZ Pošlete jí telegram.
- EVŽEN Následuje ranní toaleta v gumové vaně.
Potom oblékání.
(všichni) S kožichy vaší Milosti to vypadá špatně.
- FRANZ Nestěžuji si, Evžene.
- EVŽEN Váš jediný kožich...
...ten sobolík...
...který vám daroval ruský car...
...je po dvaceti letech...
...vhodný do výslužby...
(všichni) Měli bychom koupit nový.
- FRANZ To stojí moc peněz.
- EVŽEN ovolil bych si navrhnout...
...ještě další rozšíření garderoby!
Kromě oblečení na lov...
...vlastní Výsost jen jeden obnošený frak...
...a jeden salónní kabát...
...beznadějně nemoderní.
(všichni) Váš osobní komorník se kvůli tomu trápí!
- FRANZ Kalhoty dejte obrátit, na saka novou podšívku a o kožichu... budeme uvažovat. Stejně chodím jenom v uniformách.
- EVŽEN Po krátké modlitbě si císař sedá za stůl.
Studuje akta ze včerejška.
Přichází dvorní lékař.
O páté přináším snídani.
(všichni) Kávu, máslo, pečivo, a když není půst, taky šunku.
- FRANZ Už poslali císařovně telegram?

- EVŽEN *(všichni)* Ano, Vaše Výsosti.
Hned po snídani přijíždí posel.
V rudé brašně má státní akta.
císař sedí za stolem a pracuje.
Císař vládne.
Císař čte.
Císař podepisuje.
- FRANZ Ozvala se už císařovna?
- EVŽEN *(všichni)* Ne, Vaše Výsosti.
- FRANZ Pošlete jí další telegram.
- EVŽEN Po dvanácté servírují déjeuner.
Polévku a hovězí maso se zeleninou.
Přímo na pracovní stůl.
Vpravo spisy vyřízené...
Vlevo nevyřízené...
A uprostřed oběd.
- FRANZ Ozvala se už císařovna?
- EVŽEN *(všichni)* Ne, Vaše Výsosti.
- FRANZ Posílejte jí telegramy každou hodinu, dokud se neozve. Dnes na dîner přijde milostivá paní.
Pošlete mi jídelní lístek, vyberu, co má ráda.
- EVŽEN Milostivá paní Schrattová dorazí před pátou.
Prostírám v malém salónku.
- FRANZ Zítra jdu na kamzíky.
- EVŽEN Dal jsem ušít nové lovecké kalhoty.
- FRANZ Vždyť staré jsou výborné, přineste je, Evžene.
- EVŽEN *(přináší staré lovecké kalhoty)*
Rozedrané.
Nedůstojné vládce.
Pletou si vás s myslivcem.
- FRANZ Opravdu nevypadají dobře...
- EVŽEN *(šeptem)* Pro jistotu jsem je natrhl.
Odřel.
A otloukl o dveře.

- FRANZ *(prohlíží si kalhoty)* Dejme je do aukce.
- EVŽEN Obnošené věci jeho Milosti se vždy o Vánocích draží.
Ponožky, mycí houby.
Zbytky mýdla, zubní kartáčky.
Výtěžek případně služebnictvu.
(všichni) Telegram od císařovny!
- FRANZ *(čte)* Konečně! Alžběta je v Ženevě. Hned jsem klidnější. Pošlete jí mé nevroucnější pozdravy.
Že v Schönbrunnu kvetou kaštany. *(Evženové připalují Císaři viržinku)*
- EVŽEN Milostivá paní mu nosívá doutníky.
Nejjemnější Havany.
Gnädige Frau chce napodobovat císařovnu.
Taky drží diety a hubne.
(všichni) Neúspěšně.
Touží cestovat jako Alžběta.
(všichni) Neúspěšně.
- FRANZ Chválabohu.
- EVŽEN Císař se bojí, že ztratí i ji.
Jeho Výsost se zpovídá čtyřikrát do roka.
(všichni) Nehrává karty.
Má rád Gizelu, pokládá ji za vtipnou.
Marie Valerie ho nudí.
Dnes podepsal osm zákonů.
Tři vyhlášky.
Dvě milosti z těžkého žaláře.
(všichni) Ani jeden trest smrti.
Spát jde mezi osmou a devátou.

ŽENEVA & ZMRZLINA

Cukrárna v Ženevě v den císařovnyiny smrti, za jedním stolem sedí Sissi s Idou a jedí zmrzlinu, císařovna je v černých šatech, na tváři zvednutý závoj. U jednoho stolu zestárlý Franz Josef podepisuje listiny, ale Sissi ho nemůže vidět.

SISSI Je mi šedesát a už dávno nejsem nejžádanější ženou světa. Miluji zmrzlinu. A co má být? Kdysi jsem oslnila Evropu štíhlou postavou a chci, aby si mě takovou zapamatovali. Po třicítce jsem malířům zakázala malovat a fotografům fotografovat. Muži dozrávají, ale ženy stárnou. Chci, aby všechny moje portréty, každý obrázek na krbu, medailon či miniatura ukazovaly pouze tvář ženy, kvůli níž monarchové a diktátoři vážili mnoha-denní cesty, aby jí složili hold. Dnes už je tolik pěkných tváří, až mám strach, že krása zevšední. Nechápu ženy, které pohrdají vlastním tělem. Krása existuje nezávisle na všem, čistá, nedotknutelná, jako v antice. Ta má kdysi patřila k oporám monarchie a já jsem ji tak málo využila ve prospěch císaře a země. (zkoumavě) Sissi! Sissi? Sissi... To jméno celý život nenávidím. Jsem Alžběta. Alžběta! A jsem sama. Všechny mám už na druhém břehu. Hraběnko, kde všude jsme byli v posledních měsících?

IDA Prosím?

SISSI Naše cesty v tomhle roce.

IDA Myslím, že Bartfeld... Ischl... Aix-les-Bains... Territet... Gödöllö... Cap Martin... Cannes... Neapol... Sorrento... Paříž... Lisabon... Alžír...

SISSI Florencie, Atény...

IDA A teď Ženeva.

SISSI Ženeva. A v Ženevě zmrzlina. Mezi bohy na Olympu by bylo méně sporů, kdyby jí holdovali.

IDA Za třicet minut odplouvá loď.

SISSI Už nebydlím na zámcích, jezdím jen do hotelů,
i když jsou ty pokoje tak zoufalé.

IDA Císařovna Alžběta, postrach majitelů.

SISSI Hraběnka von Hohenembs! Dokud mě baví
pseudonymy, žiju.

Vejde Heinrich Heine a sedne si k vedlejšímu stolu.

SISSI (*Heinemu*) Mistře, jen mí nejbližší vědí, že mi
diktujete básně. Mám jich šest set stran, zapeče-
těných v kazetě. Po mé smrti je dostane můj
bratr, kterého prosím, aby je za šedesát let pře-
dal švýcarskému prezidentovi a honorář z jejich
vydání věnoval politickým vězňům.

HEINE Jako váš upřímný přítel vás prosím, císařovno,
nechoďte na loď do Montreux. Muž jménem
Luigi Lucheni, anarchista, se chystal zabít vévodu
Orleánského, jenže vévoda se Ženevě vyhnul.
Lucheni se dozvěděl z novin, že jste tady, a teď
na vás čeká. Prosím vás, nechoďte do přístavu!

SISSI Mistře, vaše ústa se otvírají, ale bohužel z nich
nevychází žádný hlas. Týká se to mých básní?
(*Heine zakrouť hlavou*) Jste z nich zklamán?
(*Heine zakrouť hlavou*) A vezmete je pod svou
ochranu? (*Heine přikývne, ona mu podá balí-
ček a Heine odejde*) On tu byl, to je úžasné!

IDA Kdo?

SISSI Přece Heine.

IDA Heine? Heinrich Heine, básník?

SISSI On.

IDA Heine je mrtvý.

SISSI Stál přímo přede mnou! Prosím, objednej mi
ještě sklenici mléka!

IDA Samozřejmě, ale potom musíme jít, je jedna
hodina třicet. (*Franzovi*) Ten muž vyběhl zpoza
stromu, schoval se za další strom, dokud nebyl

- úplně blízko nás. (*podá císařovně sklenici mléka*) Už máme nejvyšší čas.
- SISSI (*pije mléko*) Ale no tak, nejdřív ochutnej to vynikající mléko. (*Ida nemůže pít*) Tobě nedělá dobře?
- IDA Děkuji, ale před cestou nemůžu. (*Franzovi*) Najednou udělal pohyb, jako by zakopl a nečekaně udeřil císařovnu pěstí.
- SISSI Za oknem kvetou kaštiny, Franz píše, že i v Schönbrunnu jsou v plném květu. (*zazní úder zvonu*)
- IDA Signál z lodi, první. (*Franzovi*) Jen co jsme vstoupili na palubu, klesla na kolena. (*úder zvonu*) Druhý, Veličenstvo, prosím! (*Franzovi*) Co se to se mnou jen stalo? To byla její poslední slova. (*Sissi a hraběnka odejdou, bije zvon*)

EPILOG

Odbíjení zvonu. Císař za starým mikrofonem čte projev.

- FRANZ Mým národům! Mě a Můj rod postihla nejkřutější zkouška. Má paní, ozdoba Mého trůnu, věrná družka, která byla Mou útěchou a oporou v nejtěžších hodinách Mého života, už není mezi námi. Ruka vraha, nástroj šíleného fanatismu, jehož cílem je zničit existující společenský řád, se zvedla proti nejslechetnější z žen. S pokorou se skláním před Prozřetelností za velký dar, za lásku a věrnost milionů, které Mne i mou rodinu obklopují v hodině utrpení. Modlím se k Všemohoucímu, aby požehnal a osvětil Mé národy, aby našly cestu lásky a svornosti, na níž by mohly prospívat a být šťastné.
- Schönbrunn, 16. září 1898

Konec

*říjen 2014 – leden 2015,
červenec – srpen 2015*

Program vydalo
Národní divadlo moravskoslezské,
příspěvková organizace statutárního města Ostrava,
Čs. legií 148/14, 701 04 Ostrava – Moravská Ostrava
www.ndm.cz

Ředitel Jiří Nekvasil
Šéf činohry Peter Gábor

Redakce programu Sylvie Rubenová
Výtvarné zpracování programu a plakátu, sazba Lubomír Šedivý
Textová korektura Pavel Hruška

Plakát a čelní strana programu Marek Pražák
Fotografie ze zkoušek Radovan Štastný

Tisk CZECH PRINT CENTER a. s.

Nositelé autorských práv k dramatickému textu a jeho překladu
zastupuje Národní divadlo moravskoslezské, příspěvková organizace
statutárního města Ostrava, Čs. legií 148/14,
701 04 Ostrava – Moravská Ostrava.

Nositelé autorských práv k hudbě zastupuje DILIA, divadelní,
literární, audiovizuální agentura, o.s., Krátkého 1, Praha 9.

Činnost Národního divadla moravskoslezského,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.

Aktivity NDM jsou také finančně podporovány
Ministerstvem kultury České republiky
a Moravskoslezským krajem.

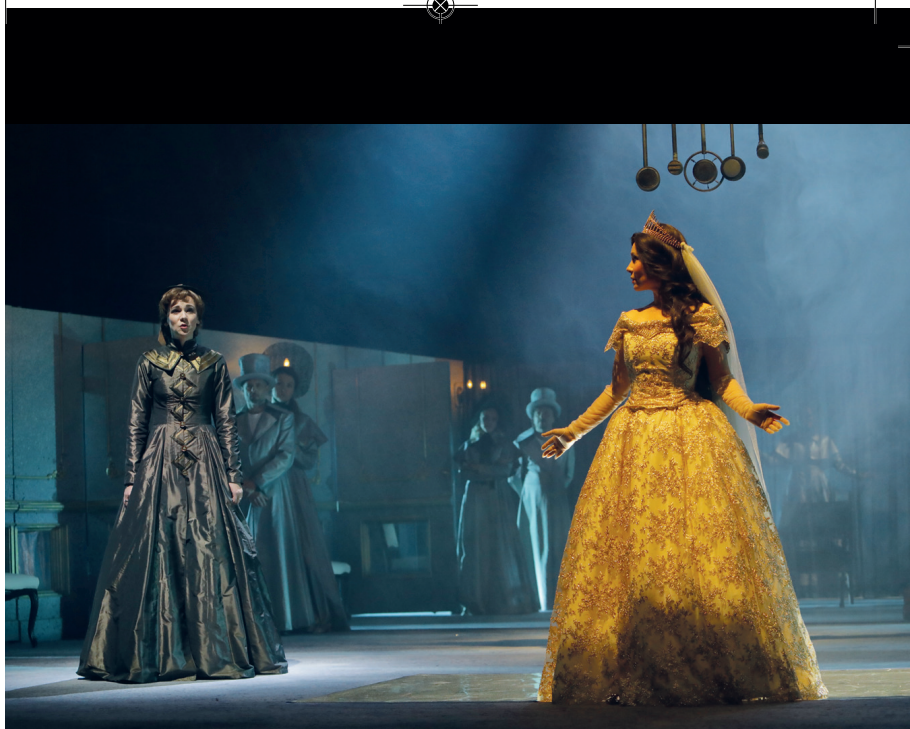
ISBN 978-80-88180-21-0

MEDIÁLNÍ PARTNER INSCENACE:

OSTRAVA!!!

Petra Lorencová, Pavlína Kafková

Marie Dinková, František Strnad, Lada Bělašková, Ivan Dejmal,
Izabela Firlová, Sára Erlebachová, Vladimír Polák, František Večeřa,
Kateřina Vainarová, Vladimír Čapka, Jana Ryšlavá

Pavlína Kafková

Pavína Kafková, Petra Lorencová

V popředí Marie Logojdová

Petr Houska, Pavlína Kafková

Pavlína Kafková, Marie Dinková, Vladimír Polák, Jana Ryšlavá

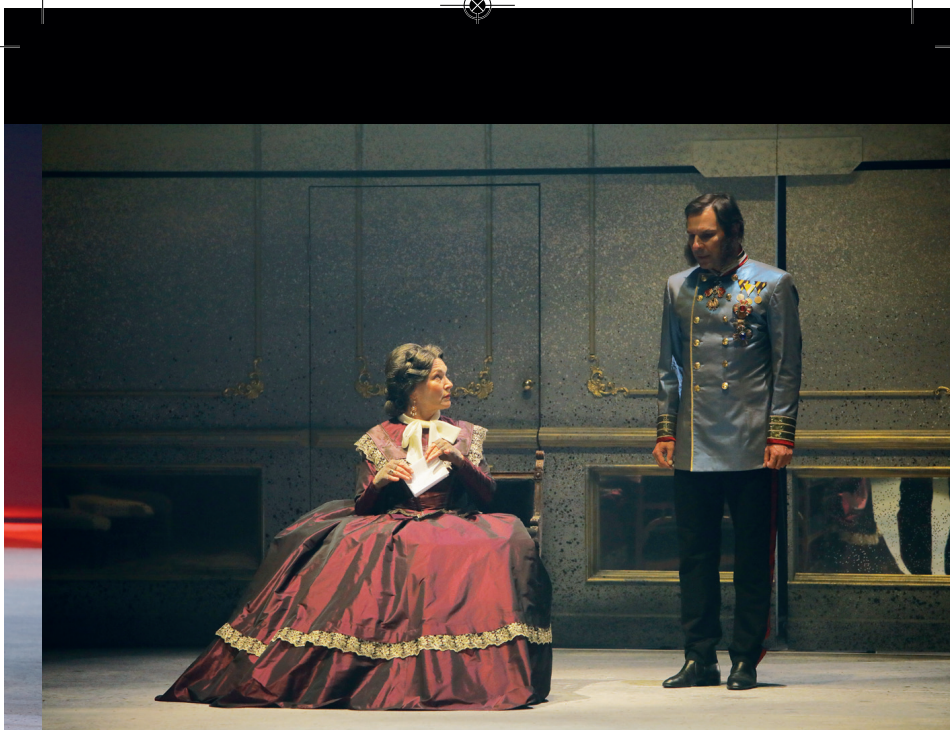
Pavína Kafková, Izabela Firlová, Petra Lorencová

Sára Erlebachová, Kateřina Vainarová, Marie Dinková, David Janošek,
František Večeřa

Pavλίna Kafková, Sára Erlebachová

Marie Logojdová, Petr Houska

Kateřina Vainarová, Pavlína Kafková, Petra Lorencová

Lada Bělašková

Marie Dinková, Pavlína Kafková, František Strnad

František Večeřa, Sára Erlebachová, František Strnad, Ivan Dejmál,
Pavlína Kafková, Vladimír Čapka, Petr Houska, Vladimír Polák,
Lada Bělašková, David Janošek

Ivan Dejmál

David Janošek, Izabela Firlová

Lada Bělašková, Petr Houska

Petr Houska, Vladimír Čapka

Izabela Firlová, David Janošek

Uprostřed Petr Houska